

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון ר"ה | פרשת כי תבוא | תשפ"ד

לונדון		ניו יורק		בני ברק		ירושלים		זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	
בנות	אבות	בנות	אבות	בנות	אבות	בנות	אבות	בנות	אבות
20:14	19:50	20:05	19:43	19:51	19:15	18:17	19:54	19:13	18:02

חשיפה: מה היה סוד אריכות ימיו של המשגיח הגה"צ רבי אליהו לויפיאן

זצ"ל... | עמ' י"ח

סגולה: סגולת ולימוד ספר תומר דבורה בימי הרחמים והסליחות | עמ' ב'

אקטואליה: מי שבא לביקור בארץ ישראל האם מתכפר לו כל העוונות

והאם יש ענין לבא בימי הרחמים והסליחות לאר"י? | עמ' י"ב

השבוע
בגליון:

פנינים חכמים
ואמרות נפלאות
על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

נתינת שוחד בגויים יענה את הכל

גוי עז פנים אשר לא ישא פנים (כח, נ). פעם התאוננו יהודי סאטמער בפני הרב דמתא, כי הגיע לבית המשפט המחוזי פרקליט מדינה חדש, אדם רשע מרשיע, אנטישמי מבעבע והיהודים מפחדים להתקרב אליו ולשחדו.

אמר להם הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצ"ל: "אני רוצה לראות אותו". כשהראו לו את הפרקליט. אמר הרב מסאטמאר: "מה אתם רוצים מהאיש הזה, הוא בסדר גמור, כפי שאני רואה, יש לו ידיים, התאזרו באומץ ותנו לו, כי הידים של עשו שואפות ומשתוקקות לקבל מנחה מיעקב.

וזהו שאמרו בהגדה של פסח "והקב"ה מצילנו מימים" - כלומר השי"ת מציל אותנו הודות לעובדה שיש להם ידיים.

ורמו לשוחד אפשר למצוא גם בתוכחה "גוי עז פנים אשר לא ישא פנים", ואפשר להפוך את הקללה הזאת לברכה, כי בתוה"ק כתוב בדרך כלל שני דברים יחד, "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד" (פרשת עקב) או "לא תכיר פנים ולא תקח שוחד" (פרשת שופטים). נמצא כי כאן בתוכחה שכתוב "אשר לא ישא פנים" - בלבד, ולא מוזכר שלא יקח שוחד, סימן שגוי עז פנים הזה כן לוקח שוחד, וזוהי הברכה...

עולמו של אבא (עמ' שח)

שלח טאבאק להחזרה מלובלין - ואמר שמריח ריח של ביכורים

וְלַקְחֶתָּ מִרְאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֶרֶץ עַנָּה וְגו' (כו, ב).

אמרו חז"ל (כתובות קה, ב) כל המביא דורון לתלמיד חכם כאלו מביא ביכורים.

ועובדא ידענא איש אחד חסיד ועשיר מקהילת שינאווער ר' יעקב ז"ל, שלח טאבאק להרב הקדוש [החזוה] מלובלין זלה"ה על ידי מוזלה"ה [מרן] הישמח משה זי"ע. ושמעתי מפי קדשו שהיה

במחשבתו הרי לא אמרו 'הנותן' דורון לתלמיד חכם, אלא 'המביא' דורון לתלמיד חכם כאלו מביא ביכורים, משמע אפילו אינו שלו, רק מביא, נחשב כביכורים, ואם כן יהי רצון שיהא נחשב לפני ה' כביכורים, כך עלה במחשבתו של זקני ז"ל.

ותיכף שהביאו להצדיק הקדוש הנ"ל [החזוה] מלובלין ז"ל והריח בו, אמר שמריח ריח ביכורים, ואין זה חידוש, כי החסיד ר' יעקב שלח, והרב משינאווע המביא אותו, ע"כ דבריו. ייטב לב - פרשת תולדות

מסר חסידי לפרשת השבוע עמ' כ'

פניני אביר יעקב עמ' ו'

משום שאין רצון שמים להעניש את ישראל...
עדה"ק.

פאר ישראל

הוא צועק 'פאה' ומתכוון 'לרובל' איך אתה תוכל להבין לשון כזו...

ישא ה' עליך גוי מרחק מקצה הארץ וגו' גוי
אשר לא תשמע לשונו (כח, מט).

מעשה וגזרה מלכות רוסיה גזירה, שיהודי אשר
יראה עם פאות ברחובה של העיר, יענש.

ורץ פעם חסיד ישיש בחצות הלילה לאמירת
סליחות, ומרוב טרדתו שכח להסתיר את פיאותיו,
תפסו שוטר וצעק פאות לך יהודי בוא עמי לבית
המעצר. נבהל החסיד מה הוא רוצה ממני? אאחר
לסליחות... והשוטר סוחבו בכוח, צועק: - "פאה
למשפט"...

עברו אנשים ראו את הנעשה, ותקעו רובל
לכיסו של השוטר, הרפה הלה מהחסיד.

כל עוד נפשו בו רץ החסיד לבית החסידים
חיור ונבהל, פתח ואמר מעולם לא הבנתי את
הקללה שבתוכחה: "ישא ה' עליך גוי אשר לא
תשמע לשונו", וכי אי אפשר ללמוד שפות, וכי
אין אדם לומד לשונות, ועתה נתיישב לי הדבר,
הוא צועק 'פאה' ומתכוון 'לרובל' איך אתה תוכל
להבין לשון כזו...

אוצר אפרים - בפרשתנו

(שם כח, טו) "ובאו עליך כל הקללות האלה
והשיגוך", ומה שייד לפרש על הקללות "והשיגוך"
בזמן ובאופן הראוי?

אך לי נראה הפירוש, דהנה מציינו לפעמים
אדם שלא מוכן להבין את מה שרמזוהו משמים
בפעם הראשונה, ונצרך הוא גם לאכול את
הדג הסרוח, גם לקבל מלקות, וגם לשלם. וכפי
ששגור בפי רבים: "פארשטינקענע פיש גיגעסען
- און פון שטאט ארויס געווארפען" (=גם הוצרך
לאכול את הדג הסרוח, וגם גורש בבושת פנים
מהעיר").

על זה באה התורה "ומברכת", שגם בעת
קללות רח"ל, תזכה כי "ובאו עליך כל הקללות
האלה והשיגוך"... היינו שמיד ישיגו הקללות את
מבוקשם... שתבין מיד את כוונת השי"ת בשולחו
אליך קללות, ולא תצטרך שירבו עליך בכל מיני
קללות עד ש"תקלוט" את המכוון. וזהו שאמר
הכתוב: "והשיגוך"...

וסיים ואמר: אחר כך מצאתי שכבר קדמני
בפירוש זה ב"שפתי צדיק" פרשת כי תבוא (אות
לוז), וזה לשונו שם: "יש לומר הפירוש: והשיגוך,
שתיכף בבוא העונשים רחמנא ליצלן, יעשו בו
הפעולה - שיקבל התוכחה בתוכו להטיב מעשיו,
ולא יצטרך עוד לעונשים אחרים. כי זה כל
הכוונה בהעונשים - שייטיב האדם את מעשיו...
כי העונש ששולח השי"ת להאדם, אינו כמו מלך
בשר ודם שרוצה להנקם נקמתו, רק רצון השי"ת
הוא שיסור מדרך הרעה ולא יצטרך להעונשים..."

הברכה הטמונה בפסוק 'ובאו הקללות והשיגוך'

ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך (כח, טו).
דרש פעם מרן הבית ישראל מגור זי"ע: הנה
בברכות שבפרשת כי תבוא נאמר (דברים כח,
ב): "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך", מהו
"והשיגוך"? העולם מפרש, וכעין זה אומרים בשם
הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, דהיינו שתוכל
לקבל את הברכות וליהנות מהם, שיבואו עליך
בזמן הראוי, בצורה הראויה, ובאופן הראוי...

כי פעמים שתוכל לבוא ברכה - למשל -
במאכלים בזמן שאי אפשר ליהנות מהם, כגון:
בזמן שהאדם מוטל ל"ע בחוליו, וכיוצא בזה
בשאר הברכות, וכפי שאמרו חז"ל (ר"ה יז, ב)
על ירידת גשמים: "הרי שהיו ישראל צדיקים
גמורין בראש השנה ופסקו עליהן גשמים מרובין,
לסוף - חזרו בהן (=שעשו עבירות רח"ל), לפחות
מהן - אי אפשר, שכבר נגזרה גזירה, אלא הקב"ה
מורידן שלא בזמנן, על הארץ שאינה צריכה
להן"... הנה לנו "ברכה" הניתנת משמים, אך אי
אפשר ליהנות ממנה... על זה בא הכתוב ומברך:
לא רק שיבואו עליך כל הברכות האלה, אלא גם
"והשיגוך", שיבואו בזמן ובאופן הראוי - שתוכל
ליהנות מהם...

אולם דודי הגה"ק רבי מנחם מענדל מפאביאניץ
ה"ד הקשה על פירוש זה: הרי גם בקללות נאמר

סגולת השבוע

סגולת ולימוד ספר תומר דבורה בימי הרחמים והסליחות

כתב בספה"ק ישמח ישראל (פר' שופטים) וזה לשונו הק': ...וכמבואר בספר הקדוש תומר דבורה, אשר מהראוי שילמוד כ"א את הספר הקדוש הזה (בר"ח) [בחודש]
אלול ע"מ לעשות בימים הקדושים האלה, כי כל הספר הקדוש נתייסד על הי"ג מדות של מיכה איך הקב"ה מתנהג בהם נגד בריותיו, וכן מחויב כ"א לדמות צורה
ליוצרה, ויתנהג כן במדות אלה נגד חבירו שחטא נגדו, ובוה נוכל לפרש הפסוק אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים, היינו שאני לדודי, זה הקב"ה, צריך להתנהג
במדות שדודי, זה הקב"ה, מתנהג לי כן צריך אני להתנהג כן נגד חבירי, ועי"ז מתעורר הי"ג מכילין דרחמי להמשיך עליו ועכ"י.

במכתבו של הגר"ז אשכנזי זצ"ל (הובא בספר אני לדודי עמ' 192) כתב שלימוד הספר מביא למדריגת אהבת ישראל, כה כתב: שמעתי ממגידי אמת שמספרים
על אדמו"ר הגה"ח ר' ישראל סלנטר זצוק"ל שציוה ללמוד ספר תומר דבורה מחודש אלול עד אחר יוה"כ, ואמר דבלי ספק אצלו דמי שירגיל את עצמו ללמוד ספר
תומר דבורה יוכל לבוא למדריגת אהבת ישראל.

גם הרה"צ ר' אלי ראטה זצ"ל (משב"ק של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע) פעל רבות להחדרת לימוד ה'תומר דבורה' אצל צעירים ומבוגרים כאחת... מלבד
שהוא מקנה שלימות בתיקון המידות ובדביקות להשי"ת, סגולה בדוקה יש בו לקבלת התפילות, כך היה אומר בשם צדיקים.

ובמיוחד היה מעורר לקבוע שיעור ב"תומר דבורה" בימי הרחמים של חודש אלול, כי סגולה יש בו לעורר עלינו רחמיו ומידותיו של הקב"ה (איש חסיד היה - עמ'
רב).

מתחברים

את היום!

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com ישירות למייל האישי

וישמע ה' את קולנו:

הלך לאסוף זקן בן 85 שנה שנשכח בתחנת דלק... וזכה בזכות זה לארס את ביתו בת ה-27 הסכיתו ושמעו:

לעצמו בלב: "הלוואי שבזכות המצווה הזו, בתי הרווקה דינה תמצא שידוך עוד השנה".

אלקנה ידע שהרבה דרכים למקום ברוך הוא, אבל למען האמת הוא כבר הרגיש שהוא ואשתו נחמה די נפלו לייאוש. כדי להתגבר על העייפות שלו, הוריד אלקנה את חלון המכונית כאשר המגבים שלו עובדים במרץ. טיפות הגשם שחדרו למרכב המכונית הצליחו להעיר אותו, אולם שום דבר מזה לא רמז לו אפילו על החבטה שהרגיש כעבור חמש דקות של נסיעה בצמיגי המכונית.

אלקנה עצר את הרכב וגילה שהצמיג שלו קרוע. באותם רגעים החלו מחשבות חרטה להתגנב לראשו: 'אולי בכל זאת זה לא היה רעיון טוב כל כך, לגשת ולקחת את הקשיש שמחכה בקור שמישהו ייקח אותו? מי יבוא עכשיו בקור ובגשם הזה לעזור לי עם הפנצ'ר?', חשב אלקנה לעצמו. הוא שלח הודעה בקבוצה של 'בית מאיר', ובתוך דקה קיבל מאחד מחבריו, שאמנם נמצא רחוק ממנו, את המספר של מתנדב שמתמחה בתיקון פנצ'רים.

אלקנה התקשר אל הבחור, ולתדהמתו אחרי עשר דקות הוא הגיע אליו במהירות שיא ואמר, "מילאתי דלק בתחנה של שורש ואז קיבלתי את הקריאה שלך. במה אפשר לעזור?". אלקנה שלף את הצמיג הרזרבי מהבגאז', ויחד עם ישראל החלו להרים את המכונית במנוף ההרמה ולהחליף צמיג. בינתיים שאל ישראל את אלקנה למעשיו, ואלקנה החל לספר לו בקצרה במה הוא עובד, כמה זמן הוא כבר גר ב'בית מאיר', וכן שיש לו בת זקונים בשם דינה - שעדיין לא מצאה את הזיווג שלה.

ישראל שמע את הסיפור ואמר לו: "תשמע, יש לי אחיין רווק בשם עודד, שעובד כעורך דין וגם מחפש הרבה שנים שידוך... אולי נוכל לעשות משהו בעניין?". אלקנה העביר לישראל את הפרטים על דינה ביתו, והודה לישראל על כך שעזר לו בהחלפת הצמיג. לאחר מכן המשיך בנסיעה לעבר אלימלך הקשיש שחיכה לו ואסף אותו לירושלים, שם נפגש עם הבן שלו, לאחר שקבעו הוא יחכה לו בתחנה המרכזית בירושלים.

אלקנה כבר שכח מהסיפור של ישראל, אבל כעבור שבועיים באמצע העבודה הטלפון שלו צלצל, ועל הקו היה אותו אחיין בשם עודד, שאמר שהוא מתנצל אם הוא מפריע, פשוט הוא קיבל את המספר מדוד שלו ישראל, ושואל האם הצעת השידוך עדיין רלוונטית. ישראל הנרגש אמר שכן, ושהוא יברר מול בתו דינה אם היא תוך כדי פגישות, ואם לא אז הוא מוזמן להתקשר אליו בעוד שעה. מה שקרה במציאות הוא מעבר לכל דמיון. כבר למחרת, דינה ועודד נפגשו, והחליטו להתארס כעבור שלושה חודשים. אלקנה לא שכח להזמין לחתונה גם את אלימלך הקשיש, שכל המהלך בעצם התחיל מקריאת העזרה שקיבל, על כך שיש קשיש שמחכה לעזרה, ובזכות החסד שעשה נמצא גם השידוך עבור בתו דינה.

(גליון פניני בית לוי)

שום דבר לא הכין את מנחם, נהג בעל ותק של יותר מעשרים שנה באחת מחברות הנסיעה הוותיקות בארץ, להתחממות של המנוע בעליות לירושלים. הקושי עברו היה כפול, מעבר לעובדה שמדובר באוטובוס מדגם חדש של מרצדס, שעלה יותר ממיליון שקל ונחשב למוביל בתחום, לאחר שעבדו עליו מיטב המהנדסים, מנחם לא האמין שדבר כזה קורה דווקא לאוטובוס הזה, ועוד ביום קריר וחורפי במיוחד.

בין הנוסעים שנאלצו לרדת מהאוטובוס שנעצר בעליות של שער הגיא - היה גם אלימלך, יהודי קשיש ודמנטי (שמתקשה לזכור) בן שמונים וחמש. הבן שלו הושיב אותו במיוחד ביציאה מבני ברק, ואחיו הגדול היה אמור לאסוף אותו מירושלים בתחנה הסופית. אלא שאף לא אחד מהבנים שלו לקח בחשבון שהאוטובוס יכול להתקלקל בדרך ותתבצע עצירה בלתי צפויה. כנהג ותיק שעבר כבר אי אלו דברים בחייו, מנחם ניסה להרגיע את כלל הנוסעים, ולומר להם שאוטובוס חלופי כבר הוזמן, ומדובר בסיפור של מקסימום רבע שעה שבו יצטרכו לסבול את הקור והרוחות העזים.

אלא שאף אחד מהנוסעים, כולל הנהג מהאוטובוס החלופי, לא ידעו שאלימלך הזקן הספיק בינתיים להתרחק האוטובוס ושכח לחזור אליו בחזרה. וכך, בעוד שכל הנוסעים התיישבו במקומותיהם והיו מוכנים לנסיעה, אלימלך נשאר חסר אונים בתחנה של שער הגיא. למזלו הוא זכר את המספר של בנו שמעון, ועדכן אותו בכך שנראה לו שהאוטובוס פשוט המשיך לנסוע בלעדיו.

מבוהל כולו התקשר שמעון בנו למרכז הבקרה של החברה, והסביר שבקור ובגשם הזה נמצא עכשיו אביו אלימלך באמצע שום מקום, והוא זקן וחולה ולא יכול להסתדר בכוחות עצמו, והוא מחכה לאוטובוס החלופי שלמעשה כבר הפסיד. הסדרן של חברת האוטובוסים נבהל והגדיל ראש, ושלח בקבוצה המשותפת לכלל הנהגים את ההודעה הבאה: "עקב תקלה, אוטובוס של החברה נאלץ לעצור בדרך שער הגיא, כאשר קשיש בן 85 דמנטי שסובל משכחה נשאר לבד. אנחנו מחפשים נהגים שנמצאים בקרבת מקום כדי שיוכלו לאסוף אותו משם".

אלקנה, נהג של החברה, קיבל את המסר כאשר כבר התכוון לקראת שינה. אמנם הוא גר במושב 'בית מאיר', מרחק נסיעה של רבע שעה מהמקום המיועד, אבל כאמור היה עם רגל וחצי במיטה

ותכנן כבר ללכת לישון. אבל למרות הכול, הרי גילו של הקשיש מההודעה היה כגילו של אביו של אלקנה. "בטח הילדים שלו מתפוצצים מדאגה", חשב לעצמו, וכך אחרי התלבטות קצרה אצר אלקנה אומץ, החליף את הבגדים שלו וטס במכונית הפרטית שלו לעבר מקום הקשיש, תוך כדי כך שהוא מודיע בקבוצה שהוא זה שהולך לקחת את הזקן.

בדרך חשב אלקנה על מצוות גמילות החסדים הענקית שהוא עושה, ואמר

אלקנה, נהג של החברה,
קיבל את המסר כאשר
כבר התכוון לקראת
שינה. אמנם הוא גר
במושב 'בית מאיר', מרחק
נסיעה של רבע שעה
מהמקום המיועד, אבל
כאמור היה עם רגל וחצי
במיטה ותכנן כבר ללכת
לישון. אבל למרות הכול,
הרי גילו של הקשיש
מההודעה היה כגילו של
אביו של אלקנה. "בטח
הילדים שלו מתפוצצים
מדאגה", חשב לעצמו,
וכך אחרי התלבטות
קצרה אצר אלקנה אומץ,
החליף את הבגדים שלו
וטס במכונית הפרטית
שלו לעבר מקום הקשיש,
תוך כדי כך שהוא מודיע
בקבוצה שהוא זה שהולך
לקחת את הזקן

ושמחת בכל הטוב:

השופט הבכיר שביקש \$100 לדקת ייעוץ ו\$6,000 לשעת ייעוץ, הלקח המאלף לכל יהודי ויהודי בלימוד התורה בפרט בימי אלול:

אחד מאחינו בני ישראל היושבים על אדמת אמריקה שבמדינת הים, נקלע לסיבוך משפטי קשה בבית המשפט הפדרלי של אחת הערים הגדולות שם. כידוע 'בית המשפט' בארצות הברית נוקשה מאוד, ההקפדה על החוק נאכפת על ידי השופטים ביד קשה, והוא היה צפוי לעונש קשה ביותר! שכלל גם תשלומי קנסות בסכומים עצומים, וגם כמה שנים טובות של ישיבה בכלא החמור מאחורי סורג ובריח, רחמנא לישזבן.

היהודי יצא כמובן תיכף מבית אותו שופט בלא כלום, את משפטו הוא הסדיר ברוך השם על הצד היותר טוב בלא שירותיו של השופט המתנשא, ובסייעתא דשמיא מיוחדת הוא יצא זכאי במשפט! אולם לימוד גדול למד האיש בארמונו הגדול של אותו שופט גוי גאה, להעריך אל נכון את ערך הזמן! - בחישוב מהיר ופשוט הגיע היהודי אל התוצאה, שאם על שעת עבודה אחת לוקח השופט סך של \$6000 הרי נמצא שהמחיר של דקה אחת תמימה של עבודה יעמוד על מאה דולר (\$100), ואילו המחיר של שניה אחת בלבד נקבע לסכום של יותר מ דולר וחצי (\$1.6) לא יאומן!

כמה מוסר השכל נוקב ויורד הוציא היהודי מטיב מעשה זעירא זה!

צא וחשוב, כמה שווה ערך של דקה אחת של לימוד התורה ועבודת השי"ת! הלא כבר העיד בנו הכתוב לאמר (תהילים קיט, עב) "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב כסף!" ערך יוקרת הזמן של תלמוד תורה שווה פי כמה וכמה מן הזמן של אותו שופט גוי בעל גאוה, להבדיל אלפי הבדלות!

אם היינו מתייחסים לשעה אחת של לימוד התורה כערך של \$6000 ולדקה אחת של לימוד כערך של \$100 - הם היו בוודאי נראים אחרת לגמרי...

הדברים אמורים על אחת כמה וכמה בימים הנעלים המקודשים של חודש אלול הנרצה דגן, שכבר העידו גדולי בעלי המוסר: שדקה אחת בחודש אלול כשעה שלימה בכל השנה! כמ"ש בספרים הקדושים שכל חודש אלול יש בו עת הרצון של רעוא דרעוין של סעודה שלישית. ננצל נא איפוא כהוגן את הזמן הגדול בזה להרבות בעסק התורה ובגמילות חסדים.

(טיב הקהילה)

הוא התקבל בלשכתו
המפוארת של השופט
בכבוד, ולאחר שהציג
בפניו את התיק העבה עם
כל ה'מסמכים' המשפטיים
המסודרים ומפורטים
להגנתו אחת לאחת,
נטל השופט הגדול את
התיק לידי, ובטרם החל
לעלעל בו כדי לבדוק
במה המדובר, הפטיר:
בוודאי ידוע לך את המחיר
שמשלמים לי לכל שעת
עבודה, בסך ששת אלפים
דולר (\$6000) לשעה!

הוא שכר כמובן את טובי עורכי הדין מן השורה הראשונה, שבמומחיותם העלו 'כתב הגנה' מנומק להפליא, המלווה בעדויות רבות והוכחות ברורות על ישרותו של האיש.

לאחר שאותו 'כתב הגנה' שהתפרס על פני כמה עשרות עמודים היה מוכן ומושלם להגשתו לבית המשפט, רצה האיש לשפר יותר את הסניגוריה, ובשביל כך נצרך לשופט מומחה גדול ש'יעבור' על כתב ההגנה שהכינו עורכי דינו, ויוסיף ויתקן כנדרש, כדי להטיב ולשפר יותר את הצגת הדברים והטיעונים בכדי שיפעלו אכן את פעולתם לטובה.

לאחר בירורים רבים הוא הגיע אל טירתו המהודרת של אחד מגדולי השופטים במדינה, לאחר שנקבעה לו 'פגישה' מיוחדת עם כבוד השופט המדופלם.

הוא התקבל בלשכתו המפוארת של השופט בכבוד, ולאחר שהציג בפניו את התיק העבה עם כל ה'מסמכים' המשפטיים המסודרים ומפורטים להגנתו אחת לאחת, נטל השופט הגדול את התיק לידי, ובטרם החל לעלעל בו כדי לבדוק במה המדובר, הפטיר: בוודאי ידוע לך את המחיר שמשלמים לי לכל שעת עבודה, בסך ששת אלפים דולר (\$6000) לשעה!

האיש נדהם ונבהל למחיר גבוה ומופרז שכזה לשעה אחת של עבודה!

מתחילה ניסה 'לבקש' מן השופט הנעלה אם יוכל אולי רק לעשות 'טובה' קטנה עבורו, ולהגיע למחיר 'סביר', הרי אין מדובר כאן כי אם מממה שעות עבודה בלבד. ועל סכום זה שדורש השופט עבור 'שעה אחת' בלבד, היו יהודים רבים וטובים שמחים לקבל עבור חודש שלם!...

אבל השופט לא הבין על מה מדבר האיש, והוא לא הסתיר את פליאתו:

קו 'מחוברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

כלם נקבצו באו לך:

חלק ניכר מכיתה שעדיין לא התארסו, חקרו ובררו על מורה שנפגעה מהם, לאחר בקשת המחילה התחיל זרם שידוכים:

לא מצאה את זיווגה.

נשמח מאוד שתפרסמו את הסיפור שלנו. גם בגלל שיש בו משום חיזוק לרבים, וגם בגלל שהבטחנו לפרסם! טשטשנו פרטים מזהים, אך זאת מבלי לפגוע באמיתות הסיפור עצמו.

כאן החל תהליך התיקון. היא לא התעצלה, גם וויתרה על כבודה, והרימה טלפונים למורות שזכרה שנפגעו ממנה במיוחד. וכמובן - למורה שהתנהגות

הבנות גרמה לפיטוריה. אחת המורות התקשתה מאוד לסלוח. לאחר הפצרות אמרה שהיא סולחת, אך ביקשה בכנות לחזור אליה בעוד כמה ימים.

עד אז תשתדל למחות מהלב כל כתם של פגיעה, וסליחתה תהיה אמיתית.

כעבור שבוע היא חזרה אל המורה שסיפרה לה דבר מדהים: היו לי בבית בן ובת מבוגרים. שניהם היו בתהליך של שידוך, אך מניסיון העבר כבר ידענו שקשה לתלות ציפיות מוגזמות כל עוד הצלחת לא נשברה. אמנם, במהלך השבוע הזה בו עבדתי על מידותי למחות מן הלב כל זכר של קפיידא - גם הבן וגם הבת התארסו!!!

העבודה המשיכה: עוד מורה, עוד מחילה, עוד כתם שחור שנמחה ונמחק מן הלב. במסגרת הטלפונים לא שכחה גם בנות מן השוליים שנפגעו, ואף אספה כסף כדי לקנות מתנת פיוס למורה שפוטרה בשעתו.

התהליך הלך והתקדם, ובמקביל - בנות מן הכיתה החלו להתארס.

הסיפור הסתיים סמוך ליום-כיפור, כאשר בקשת המחילה האחרונה הגיעה למקומה הטוב והשאירה

הפגיעות וההצקות בין כתלי הכיתה היו רבות. לא מעט מורות היו יוצאות מהכיתה מושפלות, וגם הבנות בשוליים סבלו לא מעט. אף הייתה מורה ספציפית שפוטרה בסוף שנה עקב חוסר שליטה בכיתתן. הזיכרונות הללו הדליקו נורה אדומה: רגע; אז מה קורה עם שאר בנות הכיתה?

קרובת משפחה שלנו הגיעה לפרקה. בשעה טובה. מי שכבר בענין מכיר את ההתרגשות המהולה במתח קל, נוכח התקופה החדשה - והטיקט החדש "בשידוכים". בתחילת תקופת השידוכים יכול כל אחד לאחל/לדמיין לעצמו כל מה שהוא רוצה, אך לא פעם באה המציאות וטופחת על פניו.

זה מה שקרה אצלה. הזמן חלף והלך, והשידוך המיוחל לא נמצא. מאחר ובמשפחה מודגש מאוד נושא "בין אדם לחבירו", החלו לבדוק האם נגרמה פעם פגיעה כלשהיא שמעכבת היום את הישועה? שמונעת את צינור השפע להיפתח? זה היה הלך המחשבה הראשון נוכח המתרחש.

היה קל מאוד להיזכר:

הכיתה שלה בבית הספר היסודי הייתה מורכבת מבנות מלאות מרץ, שלא תמיד נותב לכיוון חיובי... הפגיעות וההצקות בין כתלי הכיתה היו רבות. לא מעט מורות היו יוצאות מהכיתה מושפלות, וגם הבנות בשוליים סבלו לא מעט. אף הייתה מורה ספציפית שפוטרה בסוף שנה עקב חוסר שליטה בכיתתן.

לבבות נקיים.

הזיכרונות הללו הדליקו נורה אדומה: רגע; אז מה קורה עם שאר בנות הכיתה?

ועוד באותו שבוע - זכתה לסגור שידוך!

(גל' איש לרעהו)

בירור מהיר העלה תוצאה זהה ולא מפתיעה: רוב רובה של הכיתה עדיין

קו 'מחברים' לשאלות בהלכה 02-803-9999

תשובות בהלכה מפני הרבנים הגאונים שליט"א

הרב יצחק אברהמוביץ | הרב יצחק מאיר אדלר | הרב אברהם מרדכי ארשטר | הרב פנחס בלוי | הרב ישראל ברלינר | הרב אהרן מרדכי גרין | הרב שבח זינזוביץ | הרב ישראל הורנצ'ק | הרב ברוך וידיסלבסקי | הרב ישראל זילברברג | הרב שאול משה טיטלבוים | הרב אברהם מרדכי לוינגר | הרב יחיאל מיכל לנדאו | הרב יחיאל רבינוביץ | הרב רפאל יצחק רוזמרין | הרב שלמה חיים רוזמרין | הרב משה רוטשטיין | הרב שמעון רוסק | הרב ישראל שאהן | הרב אברהם יהודה שטיין | הרב שמואל יוסף שטיצברג | הרב יוסף מרדכי שלמון

פנינים על הפרשה:

אתה בצאתך, שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם, מה ביאתך לעולם בלא חטא כך יציאתך מן העולם בלא חטא. לפי שאדם קשבה לעולם הזה הוא בא נד ונקי, ועקר ביאתו הוא כדי להרויח איזה הוספה, ואם בעונותינו הרבים תעה מדרך השכל ודרך אחר יצרו, לא בלבד שאינו מרויח אלא אדרבא מפסיד. ולכן אם כבר עבר עליו רוח קנאה והלך אחר עצת יצרו, בעודו בחיים חיותו צריך להתעורר ולתקן את אשר עות, ולשית עצות בנפשו יומם ולילה ולומר, למה נבראתי ומה הנאה ליוצרי בי כי בראני, אלא ודאי כדי להיטיב לי אם עשיתי רצוני. וכשיזכור האדם המיד שהשם בראו ישר וסבת בריאתו היא כדי להרויח, הנה כשיצרו מפתחו בודאי דלא ישמע לו, דיתמה ויאמר איך השם עשאני ישר ואני משחית מעשיו יתברך:

וזה אפשר רמו שלמה המלך עליו השלום בקהלת (ז טז) באמרו 'אשר עשה [ה]אלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים'. הכונה שהקדוש ברוך הוא 'עשה את האדם' שהוא הנשמה 'ישר', אבל 'המה', כשנכנסה הנשמה בגוף ונעשו שנים, הפסידו עצמם וסרו מאחרי השם דבנה צריכים לתן 'חשבונות רבים', אבל אם נשאר ישר כאשר עשהו השם בנה אין עליהם חשבון. וזהו שרמזה לנו התורה במלת בראשית, אותיות 'ישר באת', 'ישר תבא', לומר זכר אדם ושים בין עיניך תמיד כי 'ישר באת' כשכבאת לזה העולם, ושמר את נפשך מאד לדעת על מה באת כי אם להרויח מצות ומעשים טובים, ותוסיף ישרות על 'ישרות כדי כשתלך לאותו עולם תלך ישר, וזהו 'ישר תבא':

(נגני המלך, תיקון התשובה אות י)

מהות היראה הנצרכת

ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלוקיך (דברים כח נח). והיראה היא, צריך לידע שה' יתברך אדוני האדונים בורא הכל ומושל בכל, ומשגיח בכל פרט ופרט לתת לאיש כדרכיו כפרי מעלליו הן לטוב הן לרע, ומעניש על כל דבר ודבר, ונותן שכר על כל דבר ודבר. וכן כתוב בתורה (דברים כח נח) 'ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלוקיך', וזה הלשון שדבר בו משה רבנו עליו השלום, מי הוא זה אשר יקרא המקרא הזה ולא ירעד ותסמר שערות בשרו, כי בא משה רבנו עליו השלום להלהיב בני ישראל ביראתו יתברך, ואמר להם כי בחיוב הכרחי צריכים ליראה אותו, מפני כי ה' יתברך הבריאה שבכא האדם לא בהכרח רק ברצון, ולא לצורך רק נדבה, וכונתו כי אם להיטיב לו ודוק כאשר חקמים הגידו. ובפרט כל אשר בשם ישראל יבנה, צריך ליראה השם ולהאבה אותו יותר, מאחר שבחר בנו הקדוש ברוך הוא מכל אמה ולשון ונתן לנו את תורתו והראנו דרכיו הנשירים ומדותיו וסודותיו ונגזיו:

וזהו כונת המקרא 'ליראה את השם הנכבד', בא

פניני אביר יעקב

מחברים לתורתו של המקובל האלוף רבי יעקב אבוחצירא ז"ע

עצות וסגולות:

תשובה (ב')

אם יתחרט על מעשיו - ה' יסלח לו

כשאדם שב ומתחרט לפני המקום ברוך הוא וסולח ומוחל לו על כל מה שחטא ופגם. (מעגלי צדק, אות גימ"ל)

תשובה המועילה ביותר בעודו צעיר

אם נתעורר האדם בימי העמידה וחזר בתשובה שלמה, זו היא התשובה המעלה, שעדין הוא בתקפו ויגבורתו וכבש את יצרו 'לעשות רצון יוצרו' (ע"ז ט). והנה מי שחזר בתשובה בעודו חזק ואמין, דומה כמי שעושה רסן לסוס כדי שלא יתגבר עליו.

(פיתוחי חותם שם)

החזר בתשובה, ה' יענה בקראו אליו

מי שהוא עושה תשובה וחזר מחטאיו כראוי, כשקורא להקדוש ברוך הוא בעת צרתו עונה, וכמו שנאמר בנביא (ישעיה נה ז) 'עזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אל ה' וירחמהו ואל אלהיו כי ירבה לסלוח'. הרי משמע בפשיטות דכשהאדם עושה תשובה, צועק אל השם ועונה.

(מעגלי צדק אות רי"ש, ד"ה רחוק מרשעים)

דרך ה' לקבל את השבים

התשובה היא שאדם חוזר לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא שומעו ומקבל תשובתו, וכך היא דרכה של תשובה, שהאדם שב ומתחרט והקדוש ברוך הוא מקבלו, והקדוש ברוך הוא יושב על כסא הכבוד.

(אלף בינה מזמור כה, ד"ה כל אורחות ה')

דבר שחטא - בו יתקן

אם עשה אדם חבילות של עברות, יעשה כנגדן חבילות של מצות (ויק"ר כא ה). והנה התשובה המעלה שתהיה תשובה מעין המשוכה, אותו אבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן (שמו"ר כג ג) ואפשר שלזה רמזה תורתנו הקדושה 'עין תחת עין' שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל (שמות כא כד), לרמוז דהאבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן, וזהו התקון המועיל יותר.

(אלף בינה, אות ח"ת ד')

חשיבות ההשכמה לבית הכנסת

והנה, כשמתעורר האדם ורוצה לתקן בכל מה שפגם תקון גמור, גם ההליכה שהלך בעצמו לדבר עברה, צריך לעשות תקון גם כנגד ההליכה הזאת, והתקון הוא, שיהיה משכים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, וכשישמע מצוה ירוץ לה בלי שום עכבה כלל.

(אלף בינה שם)

רק בעזרת הקב"ה יכול לנצח את יצר הרע

וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב. וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה (דברים כו ה-ו). וצריך אתה לתן הודאה להקדוש ברוך הוא על שעזרך עד שנצחת ליצר הרע, שהנצחון תלוי בידו יתברך, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לו לב-לג) 'צופה רשע לצדיק, שהוא יצר הרע הרויח אחר הצדיק ומבקש להמיתו', ה' לא יעזבנו בידו'. וזהו שאמר וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך ארמי אבד אבי, ארמי הוא יצר הרע שהוא רמאי, אבד אבי, דהינו בקש להאביד את אבי, בתרגומו. ואבי האמור כאן הוא יצר הטוב שהוא כאב לאדם, שמורה לו דרך טובה וישרה, ותבת אבי נמי גימטריא י"ג, רומז ליצר הטוב שאינו בא לאדם כי אם עד שלש עשרה שנים. וזהו אבד אבי, לפי שיצר הרע הוא עז פנים ותקיף מיצר הטוב, וכמו שקרא שלמה המלך עליו השלום ליצר הטוב (קהלת ד יג) 'ילד מסכן וחסם' ויצר הרע 'מלך זקן וכסיל', ובתקפו של יצר הרע ועזות פנים שלו בקש לאבד את יצר הטוב, וירד מצרימה. דהינו, שאין יצר הרע מתגבר על האדם ביותר עד שלש עשרה שנים שבא יצר הטוב, ובאותה שעה בא יצר הרע בחילותיו ומצר על האדם במצרים רבים, בהרהורים ומחשבות רק רע כל היום. וזהו וירד מצרימה, דהינו, מצר על האדם בצרות רבות ומחשבות והרהורים רעים:

יצר הרע מפתה בתחילה מעט ולבסוף

שולט באדם

ומתחלתו ויגר שם במתי מעט, שמתחלה בא יצר הרע בפתי מעט, כמו שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג רסז): 'ויבא הלך לאיש העשיר וגו' (שמואל ב' יב ד), וכשיראה שהאדם שומע לו הולך ומתגבר, עד שנעשה בעל הבית. וזהו ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב, וכיון שנתגבר, באותה שעה וירעו אתנו המצרים ויענונו, הם יצר הרע וחילותיו שקלם נקראים מצרים, שמצרים ומרעים לנו. ויתנו עלינו עבדה קשה, דהינו שהכבידו עלם עד שנטמענו בזהמא שלהם:

(פיתוחי חותם פרשת כי תבוא)

ישתדל שיציאתו מהעולם תהיה כביאתו, בלא חטא

ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך (דברים כח ו). בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א). בראשית. אותיות 'ישר באת', והיא נמי 'ישר תבא', לרמוז על מה שדרשו רבותינו ז"ל (ב"מ קז), על פסוק (דברים כח ו) 'ברוך אתה בבאך וברוך

יכול להראות לאחרים ירא"ש שבו, שילמדו ממנו

בה' תתהלל נפשי, ישמעו עניים וישמחו (תהלים לד ג). אפשר דבא לומר דהיכא דלהורות לאחרים כיצד יתנהגו ביראת ה', בזה מתר להראות עצמו שהוא ירא את השם. ומפרש כיצד יראת ה' שהוא מתנהג בה ואפן תפלותיו וברכותיו ולמידו וצדקותיו ומעשיו הטובים, וכל זה להורות לאחרים כדי שילמדו ממנו, וליכא בזה משום ויהרא כיון דלבו שלם עם השם, שאין כונתו כי אם להורות לאחרים ולא להנאת עצמו הוא דורש, שרי למעבד הכי. ואפשר דלזה נמי כון הנביא עליו השלום באמרו (ירמיה ט כג) 'כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי, דמלת 'השכל' הוא לשון צווי, ולא היה לו לומר רק 'להשכיל ולידע אותי', או 'המשכיל ויודע אותי'. אלא בא ללמדנו, דהמשכב עצמו ביראת ה', אין נכון לשכב עצמו שהוא ירא ה' כדי שיכבדוהו, אכל להורות לאחרים מעשיו כדי שילמדו ממנו, טוב הדבר. וזהו שאמר 'בזאת יתהלל המתהלל השכל', דהינן, כשיאמר לאחר 'השכל' ועשה כמותי כי כך דרכי ביראת ה', בזה הענין שרי. וזהו 'כי באלה תפצתי' (שם), דהינן, שיהיו בני ישראל מוריים זה לזה יראת ה', דבזה תרבה דעת ויראת ה', וכמו שכתוב בתלמודא (סוטה מ). מני ומנך תקלס עלאה. וזהו שאמר בה' תתהלל נפשי, דהינן ביראת ה' אני משכב נפשי, ולא לכבוד עצמי אני מבקש רק כדי שישמעו עניים וישמחו, משום שילמדו ממני לעשות: (אלף בינה, מזמור לד בתהלים)

בזה כמו שכתב התנא (אבות פ"ג מ"ז) אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה, דשנים אלו אחים שלא יתפרדו, דזה בלא זה אינו מועיל, דאם יש בו יראה בלא חכמה אף על גב דהוא ירא שמים בתכלית, אינו מגיע למדרגת החסידות, דאין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד (שם פ"ב מ"ה). ואם גם כן יש בו חכמה בלא יראה אין בידו כלום (שבת לא). דאפלו חכמתו מרבה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת (שם פ"ג מ"ט), מכל שכן כשאין בידו מעשים טובים כלל דחכמתו בטלה ומבטלת:

זהו שאמר אשרי תמימי דרך, דהינן מקיימים מה שאמר הכתוב (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', דכל מעשיו יהיו בתמימות עם ה', לא יטה ימין ושמאל, שתהיה יראתו יראת הרוממות, ולא שיך שיגיעו בני אדם ליראה זו, כי אם הלכים בתורת ה', דיראה בלא חכמה אינה יראה שלמה:

אף בשעת הליכתם בעיני העולם מחשבתם בתורה

ומה שאמר ההלכים, להורות דלעולם אינם מסירים דברי תורה מלבם, אפלו בשעת משא ומתן ובשעת אכילה ובשעת שכיבה, דבזה מקיימים מקרא שכתוב (שם ו ז) 'ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך'. וזהו שאמר ההלכים, אפלו בשעת הליכתם בדרך אינם מפנים לבם לבטלה, כי אם מחשבתם בתורה. ומה שאמר בתורת ה', להורות דבעיני תורה לשמה:

(אלף בינה, תהלים קיט אות א)

להורות החיוב שחייב האדם להיות ירא מן ה' יתברך לפי כבודו וגדלותו, לפי שהעולם לא היה והשם עשהו, והאדם לא היה והשם עשהו, וכל זה לא ברא כי אם לכבודו, כמו שאמר התנא (אבות פ"ו מ"ב) כל מה שכרא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא ברא כי אם לכבודו, וזהו שאמר 'הנכבד':

עוד, אומרו 'הנורא', כי הוא נורא מצד פעולותיו שאנו רואים בכל עת ובכל זמן על המדינות איזו לחרב איזו לשלום איזו לרעב איזו לשבע, והכל בהשגחה פרטית וכאלו הוא שרוי עצמו, וזה הוא שאמר 'הנורא הזה', מלת 'הזה' מורה באצבע שה' יתברך משגיח בכל מעשיו ואין שום דבר נעלם ממנו:

עוד הוסיף לומר 'את ה' אלקיך', לומר דהינן שהחובה שאמר בראש המקרא 'ליראה את ה'', חובה על כל הנבראים אפלו לא נתן להם תורתו ולא הראה להם אותותיו ונפלאותיו, מכל שכן האיש הישראלי שיחד ה' יתברך שמו עליהם ונקרא אלוהי שלהם באמת. וזהו 'את ה' אלקיך', שבך בחר מכל האמות ונקרא אלוהי שלך, לכן ראוי לך ליראה אותו ולכבדו יותר מן הכל:

(נגזי המלך, תיקון התשובה אות כג)

יראה בלא חכמה אינה יראה שלמה

אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת ה' (תהלים קיט א). הנה אין רצוני לכתב הדקדוקים שיש לדקדק בכתובים, רק מתוך הפריש יוכנו הדקדוקים. כונתו

ישועות יעקב

דקה מתורתו של ה'אביר יעקב'

לשמיעת השיעורים 02-803-9999

אוד בהירות הנ"ך בהישג ידך!

כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: על ידי שמכיר את השי"ת שממנו הכל, מתעורר לשוב ולהידבק בהשי"ת, ולכן תיקנו לנו משה רבינו תפילה במקום ביכורים - ובימים אלו לפני יום הדין שהמקטרגים רוצים לקטרג שאנחנו שוכחים מהשי"ת בעולם הזה, יש לנו להתעורר לזכור את ה', ובזאת יתעורר ליבנו באהבה עזה לה' ובזאת נשוב אל ה'. וניכתב לחיים טובים.

ענין תפילה במקום ביכורים

וְלִקְחַת מְרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֶרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמַתְּ בְּסֵנָא וּגְו' (כו, ב).

בתנחומא איתא דצפה משה שבית המקדש עתיד להיחרב ומצוות ביכורים עתידה ליבטל, תיקן מצוות תפילה. ויש לבאר הקשר ביניהם.

אמרו ז"ל בראשית בשביל ביכורים שנקראו ראשית ביכורי אדמתך. ולכאורה יפלא מהו גודל מצוות ביכורים יותר משאר מצוות.

ומאריך על זה באלשיך הק' (בפרשתו) דהנה 'עולם חסד יבנה' (תהלים פט, ג), השי"ת משפיע לנו מטובו וחסדו ואין לנו שום זכות לזה, כמו שכתוב מי הקדימני ואשלם (איוב מא, ג). והשי"ת רוצה מאיתנו רק שנכיר בו, ולא נכפור בטובו לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה. אלא נכיר כי ממנו הכל ומידו נתנו לו. ובאופן כזה נותן לנו השי"ת לחיות וליהנות מטובו, כי רק לאחר ברכה מותר לנו ליהנות מהעולם הזה, ואם לאו הרי היא גזילה ח"ו.

וזהו ענין מצוות ביכורים, דכשנכנסו לארץ וקיבל כל אחד גפנו ותאנתו, צווה השי"ת לזכור למי שייך כל זה ומי הוא הנותן לנו, ולכן ניקח הראשית ונביא לו לבית המקדש, ולהכניע עצמינו אליו ית' שאין לנו כלום משלנו והכל שלו, וזהו תכלית העולם להכיר בו ית'. עכתו"ד.

ואיתא ב'תורה אור' (נח) דענין התפילה הוא, שמתוך כל טירדות עולם הזה עומד בר ישראל לשבח את ה', ומתבונן שהכל הוא ממנו ית' ואין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה, ואומר שירת המלאכים שהן בטלים לו ית', ומתבונן בגדולתו ית' שהכל כאין ואפס נגדו. אז מתעורר בליבו רצון ואהבה עזה לידבק בו ית', שהוא חיות ושורש הכל. וזהו תשובה מאהבה שמתעורר בקרבו אהבה לה', ומדבק את עצמו להשי"ת, ועל זה איתא (אבות פ"ד מ"ז) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה.

בזה יובן יותר שהביכורים הוא תכלית הכל, כי על ידי שמכיר את השי"ת שממנו הכל, מתעורר לשוב ולהידבק בהשי"ת, ולכן תיקנו לנו משה רבינו תפילה במקום ביכורים. ובימים אלו לפני יום הדין שהמקטרגים רוצים לקטרג שאנחנו שוכחים מהשי"ת בעולם הזה, יש לנו להתעורר לזכור את ה', ובזאת יתעורר ליבנו באהבה עזה לה' ובזאת נשוב אל ה'. וניכתב לחיים טובים.

(כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א - הדעה והדיבור רצ"ד)

השי"ת משפיע לנו מטובו וחסדו ואין לנו שום זכות לזה, כמו שכתוב מי הקדימני ואשלם, והשי"ת רוצה מאיתנו רק שנכיר בו, ולא נכפור בטובו לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה. אלא נכיר כי ממנו הכל ומידו נתנו לו. ובאופן כזה נותן לנו השי"ת לחיות וליהנות מטובו, כי רק לאחר ברכה מותר לנו ליהנות מהעולם הזה, ואם לאו הרי היא גזילה ח"ו. וזהו ענין מצוות ביכורים, דכשנכנסו לארץ וקיבל כל אחד גפנו ותאנתו, צווה השי"ת לזכור למי שייך כל זה ומי הוא הנותן לנו, ולכן ניקח הראשית ונביא לו לבית המקדש, ולהכניע עצמינו אליו ית' שאין לנו כלום משלנו והכל שלו, וזהו תכלית העולם להכיר בו ית'

אוצרות הפרשה

**הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה:
לכן הוא מזכיר כל ענין הירידה למצרים וקושי השעבוד, שבא לבאר בזה,
שזכאין אנו לנחלת ארץ ישראל, דקיימנו את החלק בברית בין הבתרים של 'ועבדום ועינו אותם',
וממילא זכאין אנו גם לחלק השני של 'ודור רביעי ישובו הנה'.**

למה מזכיר סיפור שיעבוד ויציאת מצרים
במקרא ביכורים

וְעֵינֶיךָ וְאִמְרֶתְךָ וְגו', וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם וַיֵּגֶר וְגו', וַיִּרְעוּ
אֶת־נְדֵי הַמִּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ וְגו', וַיִּצְיֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד
חֲזָקָה וְגו'. (כו, ה-ח).

צריך ביאור למה מזכיר כל סיפור שעבוד
מצרים ויציאת מצרים במקרא ביכורים, ומה
כל ענין זה שייך למצות ביכורים. וברש"י כתב,
שמזכיר חסדי המקום.

ונראה לבאר בזה, דהנה כל מקרא ביכורים
הוא אמירת שבח והודאה על ארץ ישראל, וכמו
שכתוב בפסוק ג', 'ואמרת אליו וְגו' כי באתי אל
הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו', ובפירוש
רש"י שם הביא דברי הספרי, 'ואמרת אליו, שאינך
כפוי טובה', ומבואר שעי"ז שבכל שנה מביא
בכורים, הוא מכיר בטובת המקום שנתן לנו את
הארץ, הרי דמקרא ביכורים, הוא בשביל ליתן
שבח והודאה על מתנת ארץ ישראל.

והנה הרי ארץ ישראל ניתנה לישראל בתנאי
של גלות ושעבוד, כמו שנאמר להם בברית בין
הבתרים, ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה,
ודור רביעי ישובו הנה, וא"כ הרי בשביל שיהיו
זכאין על ארץ ישראל, היה צריך שמקודם לכן
יגלו וישעבדו ארבע מאות שנה, ורק אחרי כן
יהיו זכאים לנחול ולזכות בארץ ישראל. וברש"י
בפרשת וישלח הביא דברי חז"ל, שעשו אמר,
אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת,
ולא בפרעון השטר של גזירת כי גר יהיה זרעך,
דהזכיה בארץ ישראל תלויה היא בקיום גזירת כי
גר יהיה זרעך ועבדום ועינו אותם.

אשר לפי זה יש לבאר דלכן הוא מזכיר כל
ענין הירידה למצרים וקושי השעבוד, שבא לבאר
בזה, שזכאין אנו לנחלת ארץ ישראל, דקיימנו
את החלק בברית בין הבתרים של 'ועבדום ועינו
אותם', וממילא זכאין אנו גם לחלק השני של
'ודור רביעי ישובו הנה'.

ויש להוסיף בזה, דלכן פירט הכתוב את קושי

**מה שכתוב 'ויציאנו ה' אלוֹקינו ממצרים וְגו', שבא לומר בזה, דלא יאמרו
דישראל ברחו ממצרים, וכמו שמצינו שפרעה אמר 'כי ברח העם', ואם
כן עדיין לא נשלם גזירת ה'ועבדום ועינו אותם', על זה אומר הכתוב, דה'
אלוקינו הוא שהוציאנו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול
ובאותות ובמופתים, וממילא אנו לנחול ולירש את ארץ ישראל**

השעבוד, שהרי כבר מבואר בחז"ל דקושי השעבוד
היה חלק בהשלמת קיום ה'ועבדום ועינו אותם',
ולכן פירט הכתוב בארוכה שהיה קושי שעבוד
גדול, ועל כן שפיר נחשב שנתקיים ה'ועבדום
ועינו אותם'.
וגם יש לבאר מה שכתוב 'ויציאנו ה' אלוֹקינו
ממצרים וְגו', שבא לומר בזה, דלא יאמרו דישראל
ברחו ממצרים, וכמו שמצינו שפרעה אמר 'כי ברח
העם', ואם כן עדיין לא נשלם גזירת ה'ועבדום
ועינו אותם', על זה אומר הכתוב, דה'
אלוקינו הוא שהוציאנו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה
ובמורא גדול ובאותות ובמופתים, וממילא הרי
דשפיר קיימנו את גזירת ה'ועבדום ועינו אותם',
ושפיר זכאים אנו לנחול ולירש את ארץ ישראל.
(הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א - שיעור
חומש)

העם, ואם כן עדיין לא נשלם גזירת ה'ועבדום
ועינו אותם', על זה אומר הכתוב, דה'
אלוקינו הוא שהוציאנו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה
ובמורא גדול ובאותות ובמופתים, וממילא הרי
דשפיר קיימנו את גזירת ה'ועבדום ועינו אותם',
ושפיר זכאים אנו לנחול ולירש את ארץ ישראל.
(הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א - שיעור
חומש)

מתחילים את היום!
מחוברים
הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים
להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com **ישירות למייל האישי**

אוצרות הפרשה

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: כתב ה'שפת אמת', וכל אדם בפרט.. צריך לידע שכל מעשיו הם סיוע לבנין בהמ"ק. וכפי מה שמקבלין על עצמם עול מלכות שמים מסייעין לבנינו כמ"ש הכל מסייעין לבנינו של מלך...

וזהו שאמרו שכל דור שאינו מסייע לבנינו. זו"ש שאינו נבנה בימיו שאין ימיו בכלל הבנין כנ"ל. וכל אדם בפרט ג"כ צריך לידע שכל מעשיו הם סיוע לבנין בהמ"ק. וכפי מה שמקבלין ע"ע עול מלכות שמים מסייעין לבנינו כמ"ש הכל מסייעין לבנינו של מלך כו'.

על הפסוק (דברים כו ה): 'וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' אֱלֹקֶיךָ, פִּירַשׁ הַרְה"ק האביר יעקב זיע"א בספרו 'פתוחי חותם', שסופי התיבות של המילים 'ובנית שם' הוא 'תם' וזה עולה בגימטריא 'גלות', ובא הדבר ללמדנו שאפילו שאנו מצויים בגלות, שחבר בית המקדש ובטלה העבודה, עם זאת עדיין אנו יכולים לעשות תקונים ולבנות את העולמות העליונים, ואפילו את המזבח למעלה, והוא על ידי התורה והתפילה.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

למשל לבינה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום, עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימיו". ועוד הוסיף בזה שזה לעומת זה עשה אלוקים: "שעל ידי תפילתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל".

כתב הרה"ק השפת אמת זיע"א (דברים תרל"ד): כל דור שאינו נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו. קשה להבין שהיו הרבה דורות צדיקי עליון שנאמר שהיה ראוי להיות נחרב בימיהם. ונראה לפרש כי כל ימי הדורות מצטרפין ומתכנסין כל ההארות של עבודת בני ישראל להיות ראוי לגאולה. כי היעלה על הדעת שדור הגאולה יהיו כל כך ראויים בזכותם בלבד לגאולה. רק שזכות כל דור ודור עוזר ומביא מעט בנין בית המקדש, והבנין נמשך כל ימי הגלות כמאמר בונה ירושלים.

בנין בית המקדש על ידי המצוות

סיפר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר בהקדמת ספרו 'ויואל משה': מעשה בהרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א שאמר: דעו לכם כי בית המקדש של מעלה כבר נגמר, אלא שלשלמותו המוחלטת חסר עדיין את הפרוכת. נענה לעומתו הרה"ק רבי יהושע מטומשוב זיע"א ואמר: אנו מאמינים באמונה שלמה שרבינו הקדוש יכול לעשות את הפרוכת ולהשלים הכל כראוי. שתק הרה"ק מצאנז ולא השיבו מאומה, אלא שבפעם אחרת נענה בכאב ואמר: וכי מנין לכם שלא עשיתי את הפרוכת, אלא שרשע אחד עשה עוון חמור, ובמעשיו הללו הוא שקרע את הפרוכת.

וכך כתב הרה"ק הערבי נחל זיע"א (שלח, דרוש ג): הענין הוא כי בית המקדש שיבנה במהרה בימיו יבא מן השמים בית אש, וזה הבית המקדש אנו בונים תמיד, וכל ישראל יש להם חלק בו, ובכל תורה ובכל מצוה נבנה קצת בנין באותו בית המקדש, ולפי המובן כבר היה נגמר אותו הבית המקדש ברובי תורה ומצוות שהצדיקים עושים בכל דור, אלא החסרון הוא שאיש אחד בונה ואלף סותרים, כי האדם שעושה עבירות הוא סותר תמיד קצת מהבנין, וזהו רחמנות גדול זה בונה ואלו סותרים.

סיפר הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א בספרו 'זרע קודש' (פרשת תצא): "שמעתי מהרב הקדוש מורינו הרב אלימלך [מליזנסק] זצ"ל, שכשעשה עליית נשמה, ראה שנושאים את כלי הבית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות". ועוד סיפר על הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א: "ופעם אחת אמר [הרה"ק מליזנסק זיע"א] שנפלה בית טומאה אחד בצורה גדולה מאוד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב, שכשהרב מוריני הרב יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפילת שמונה עשרה מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים".

וראה שם שביאר "שבכל יום כשאדם עובד אותו ית"ש, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש, יש בונה ביום אחד שורה שלימה, ויש מניח

כתב הרה"ק מרופשיץ: שבכל יום כשאדם עובד אותו ית"ש, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש, יש בונה ביום אחד שורה שלימה, ויש מניח למשל לבינה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום, עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימיו". ועוד הוסיף בזה שזה לעומת זה עשה אלוקים: "שעל ידי תפילתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל"

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

השבוע במדור:

תקנת תקיעת שופר בר"ח אלול ובכל החודש | חיוב בדיקת תפילין בחודש אלול | האם בזמננו צריך לבדוק מזוזות. ואם כן, כל כמה זמן | והאם יש ענין לבא בימי הרחמים והסליחות לאר"י?

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א
ראב"ד העדה החרדית מח"ס תשובות והנהגות

שבכל חודש אלול נהגו לתקוע תשר"ת, תש"ת, תר"ת, אכן מנהג ישראל רק תשר"ת, אבל אצלנו נהגתי להחמיר בר"ח לבד וכמ"ש (אף שלא מצאנו בפוסקים לחלק בזה).

ונראה בזה עוד סברא לתקוע בר"ח אלול, דבאמת מיום זה מתחיל הדאגה לצרה והיינו החשש ופחד ליום הדין, וראוי לתקוע כדי להתעורר לתשובה ובחרו יום אחד הוא ר"ח אלול, ואם אמת כן יש בזה מעין המ"ע לתקוע בעת צרה, אבל זהו חידוש גדול.

ודע עוד דהמנהג לתקוע בחודש אלול זהו בציבור דוקא, דומיא דתקיעות דמוסף דר"ה על סדר הברכות, דהוא בציבור דוקא, ושמעתי מקשין כיון שמברכין על מנהג כמו בהלל דר"ח, למה לא נברך על התקיעות, ובפרט בר"ח וכמ"ש, ונראה כמו דמצינו בשמיני עצרת דיושבין בסוכה ולא מברכים, והטעם משום היכר כדי שלא יהא חשש דבל תוסיף, ה"ה כאן אין מברכין כדי שיהא ניכר שהתקיעות רק לקיים המנהג ולא למצוה. (וגם לפי הסברא שכתבנו דחיוב התקיעות הוא משום עת צרה, לא נתבאר שצריכים לברך, אף דבארץ ישראל כשבא צורר יש בזה מ"ע, ואולי חיישינן להפוסקים שבעת צרה המצוה בחוצרות דוקא), ועיין לבוש שאין תוקעין בערב ר"ה כדי להפסיק בין שופר דתקנת חכמים לשופר של ר"ה שהוא מה"ת, משמע שכל אלול החיוב הוא מתקנת חכמים, אבל במ"א שינה וכתב כדי להבדיל בין תקיעות רשות לתקיעות דחובה והיינו כמ"ש, ועיין בשל"ה דבעת שמייעת התקיעות בחודש אלול יהרהר בתשובה, ובקב הישר (מ"ח) כתב שיבכה ויהפוך פניו אל הקיר, ויבקש ב"ג מדות של רחמים חסדי הקדוש ברוך הוא ע"ש.

הנהגתי בקהלתנו דבר"ח אלול דוקא יתקעו תשר"ת תש"ת תר"ת, שהרי יש ספק מהו תרועה ולרמב"ם ועוד הרבה קדמונים ספיקא דאורייתא היא, וע"כ ראוי בר"ח אלול שהוא עיקר התקנה לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת שתהא כהלכה, ואמנם בכל החודש סומכין על ר"ת דס"ל דבדיעבד יוצאין תמיד בתשר"ת גם מדאורייתא, וע"כ כשאינו אלא מנהג מקילינן טובא, אבל בר"ח שחיוב טפי לא נהגנו להקל. ובספר מנהגי פראנקפורט איתא

תקנת תקיעת שופר בר"ח אלול ובכל החודש

שאלה: במה שנהגו כל ישראל לתקוע בשופר בחודש אלול מדי יום ביומו אחר התפלה, מה המקור לכך?

תשובה: נהגו כל ישראל לתקוע בשופר בחודש אלול מדי יום ביומו אחר התפלה, תשר"ת. ולא נזכר בש"ס ורוב קדמונים, אלא דאיתא בפרקי דר' אליעזר (מ"ו) שבר"ח אלול אמר הקדוש ברוך הוא למשה עלה אלי ההרה לקבל לוחות אחרונות. והעבירו שופר במחנה משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחרי ע"ז, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בשופר בר"ח אלול בכל שנה ושנה וכו'. נראה מדבריו ד"תקנת חכמים" היתה בר"ח אלול בלבד, וכן איתא בדעת זקנים בעלי התוס' עה"ת (דברי י - י) שתוקעין בר"ח אלול, אבל לתקוע בכל החודש לא נהגו בכל מקום, וכן השו"ע (סימן תקפ"א) לא הביא מנהג זה. וכן ידוע שהאדמו"ר הקדוש מקאצק רבי מנחם מענדיל זצ"ל לא תקעו אצלו בחודש אלול, (רק החידושי הר"י אחריו הנהיג לתקוע כל החודש כמנהג אשכנז) ועכ"פ עיקר החיוב כתקנת חכמים היה בר"ח אלול בלבד. אכן נהגו באשכנז לתקוע כל החודש. ובאמת הטור סי' תקפ"א הביא את דברי הפרקי דר"א וגרס ביה שתקעו לתקוע בכל החודש, אבל פשוטו היינו בר"ח אלול דוקא. וזכורני שאף בספר "כנף רננה" מוכיח כן.

והואיל ועיקר התקנה היתה בר"ח אלול, ע"כ

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א
רב קהילת 'נצח ישראל' בבני ברק

לבדוקה פעמיים בשבוע [-שבע שנים].

ומצינו כמה טעמים בראשונים מדוע המזוזה צריכה בדיקה:

רש"י (יומא שם) - ביאר שהוא מחשש שמא נרקבה או נגנבה. תוס' (מנחות מג.) - ביארו שהוא מחשש שמא בלו או נתקלקלו. והרמב"ם (פ"ה מהל' מזוזה ה"ט) כתב "שמא נקרעה ממנה אות אחת או נמחקה, מפני שהיא קבועה בכתלים מרקבת".

ובקול יעקב (לבעל הכף החיים, סי' רצא סק"ב) כתב עפ"י דברי רש"י "וכתב השולחן גבוה (אות א) משמע דדוקא משום הך חששא דנרקבה או נגנבה הוא דצריכה בדיקה, אבל לא משום שמא נטשטשו האותיות. א"כ עכשיו שנהגו ליתנה בתוך שפופרת של זכוכית או של קנה או כל דבר... כדי שלא תכלה מלחלוחית הכותל... א"כ אין צריך בדיקה, דאין לחוש שמא נרקבה, דשפופרת שומרה. ואי משום נגנבה הא קחזינן שהיא במקומה. ונראה דמשום הכי הקילו בבדיקתה, שאין בודקין אותה אפילו פעם אחת בשבוע עכ"ל".

אולם סתימת הפוסקים נראה שאף בכהאי גוונא צריך לבדוק, ובפרט שינתיק של קנה' הוזכר בגמ' (ב"מ קב) ובשו"ע (יו"ד סי' רפט).

פסולים, אך מן הדין אין צורך בכך.

חיוב בדיקת מזוזות בזמננו

שאלה: האם בזמננו צריך לבדוק מזוזות. ואם כן, כל כמה זמן.

תשובה: צריך לבדוק פעם בשלש וחצי שנים.

מקור: נאמר בגמ' (יומא יא.) ונפסק בשו"ע (יו"ד סי' רצא ס"א) שמזוזה של יחיד צריך

חיוב בדיקת תפילין בחודש אלול

שאלה: האם יש חיוב לבדוק תפילין. אם כן - כל כמה זמן.

תשובה: אין חובה לבדוק תפילין בזמננו.

מקור: דעת רשב"ג בירושלמי (עירובין פ"י ה"א) וכן נפסק בשו"ע (סי' לט ס"י) שתפילין שהוחזקו בכשרות [היינו, שבדקו אותם הגהת אדם והגהת מחשב לאחר כתיבתם] אינם צריכים בדיקה לעולם.

ואמנם כתב המג"א (שם סק"ד) והובא במשנ"ב (סקכ"ו) שנכון לבדוקם מפני שמתקלקלים ע"י הזיעה.

אך נראה שאינם דיברו על תפילין של זמננו, שהם חזקים ועשויים מעור בהמה גסה, ולפיכך לא מצוי שיכנס זיעה, ואין ענין לבדוקם. ואדרבה, מצוי מאוד שע"י הוצאת הפרשיות והחזרתם לצורך הבדיקה, הדין מתפרק והכתב נפסל.

ויש שבודקים פעם בשנים רבות [כגון לפני החתונה], מכיון שלעיתים נדירות כן מוצאים

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א
מח"ס מעדני אשר וראש כולל צאנו בבית שמש

נשאל העולה לארץ ישראל ונכנס לתחומה אם כל עונותיו מתכפרים קלות וחמורות עם התשובה וכן מי שהיה עולה לארץ ישראל ומת בדרך אם כוונתו רצויה כאלו דר בארץ ישראל או לא.

ומסיק: הדירה בארץ ישראל מצוה גדולה, וכבר מנה אותו הרמב"ן ז"ל מכלל תרי"ג מצות, ובספרי אמרו שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצות שנאמר וירשתם וישבתם בה ושמרת לעשות, וכבר הפליגו רז"ל ואמרו (כתובות קי, ב) שכל הדר בא"י דומה למי שיש לו אלוה שנה' לתת להם את ארץ כנען כי אני ה' אלקיכם, וכל הדר בא"י שרוי בלא עון שנאמר וכל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון וכל הקבור בא"י כאלו קבור תחת המזבח כתיב הכא מזבח אדמה וכתוב התם וכפר אדמתו עמו, ומי שהוא בעל תשובה ומתחרט מעונותו שבידו ורוצה לעלות לא"י עם היות ההתשובה היא מכפרת העלייה לא"י היא מוספת לו זכות ומצילתו מן החטא כל ימיו.

ישראל שרוי בלא עון שנאמר וכל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, א"כ לכאורה יש ענין להיות בארץ ישראל בימים אלו שזה מוסיף לתשובה.

ומצאתי דבשו"ת תשב"ץ (חלק ג' סימן רפ"ח)

האם יש ענין לבא בימי הרחמים והסליחות לאר"י?

שאלה: מי שבא לביקור בארץ ישראל האם מתכפר לו כל העוונות והאם יש ענין לבא בימי הרחמים והסליחות לאר"י?

תשובה: בפרשתן (כו, א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבתה בה.

הנה באור החיים הקדוש כתב דמכאן ילפינן דיש מצוה של ישוב ארץ ישראל.

יש לחקור האם בימי הרחמים והסליחות יש ענין לבא לארץ ישראל דשם מתכפרים כל העוונות או דילמא אין ענין להיות בארץ ישראל בימי הרחמים והסליחות.

הנה איתא בגמ' כתובות (קיא, א) כל הדר בארץ

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

ב"ב קנ"ח ע"מ ב' דאורא דא"י מחכים, ואמרינן בגמ' קדושין מ"ט ע"מ ב' עשרה קבין חכמה ירדו לעולם תשעה נטלה ארץ ישראל והיא מטהרת את האדם מהרהור עבירה, כך כתב המקנה קידושין כ"ט ע"מ ב'.

ב. שהיא מקום קדושה וכדי שתגין עליו זכות ארץ ישראל שלא יבא לידי חטא ואז אף אם לפעמים חטא בא לידו או אפילו עון שהוא מזיד ע"י שתקף עליו יצרו מ"מ מסתמא גורם לו זכות ישיבת ארץ ישראל שלא לן ועבירה בידו דלאחר שחטא ומצא עצמו עומד במקום קדוש ודאי תוהה על הראשונות ושב ורפא לו, כך כתב בפני יהושע מסכת כתובות דף קי"א עמוד א'.

והרמב"ם שינה לשון הש"ס וכתב השוכן במקום הדר, ומ"מ מסיים קרא העם היושב בקרבה נשוא עון, לומר דאפילו הוא משוכנים ומיושבים דא"י דלענין התואר אפילו יוצא ממנו שמו עליו כנ"ל, מ"מ לענין נשיאת עון לא אזלינן אלא בזמן שהוא יושב בה, אבל אם יצא ממנה

אפילו לשעה באותה שעה איננו נשוא עון, ותרתי בעינן שיהיה מהיושבים ושיהיה בה דוקא.

ובטעם הדבר מדוע הדר באר"י שרוי בלא עוון יש כמה הסברים באחרונים:

א. ע"פ מה שכתב שכתב הרמב"ם איסורי ביאה פרק כ"ב הלכה א' שאין הרהור עבירה מצוי אלא בלב הפנוי מן החכמה, וכיון שאמרו חז"ל

ובשו"ת חתם סופר (אורח חיים סימן קצ"ד) כתב חידוש דלא לכל מי שנמצא בארץ ישראל אינו חוטא: וז"ל ויפה דקדוק חז"ל כתובות קי"א ע"א כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, דקדקו לומר כל הדר בא"י לומר שצריך שיקבע דירתו שם ויהיה לכל הפחות מיושבי העיר, לאפוקי

היושב שם לשעה כעובר אורח, ואף על גב דאפילו ההולך בה ד' אמות מקיים מצוה, מ"מ איננו נשוא עון אלא א"כ הוא מהיושבים ועל כן דקדקו לומר כל הדר בא"י דר דוקא, ונפקא ליה מלשון הקרא ובל יאמר שכן חליתי ולא יקרא שכן אלא השוכן בקרבה וקובע לו משכן ודירה עכ"פ.

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

לילות שישי ושבת זה אור החיים המבואר

אור החיים המשולב

תמצית עשירה ממדורי הביאור 'מאורי אור' וילקוט מאורי החיים
ביאור משולב שזור באומנות ביות המילים הערות, ציונים ומקורות
עימוד מרהיב עין

אור החיים המבואר

10 כרכים של מתיקת נצחית:
הביאור המקיף על כל ספר האור החיים" הק'
'מאורי אור' - מאיר עיני הלומד
'מאורי החיים' - מקורות מחול'
ביאור רש"י
עימוד מרהיב עין

חיים של תורה

ארה"ב: 437-0054 (718) | אירופה: 44-20-8806-0176
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

מסכת בבא בתרא דף פט-צה

לא לרמות אפי' גויים

בגמ': אמר רב יהודה מסורא לא יהיה לך בביתך מה טעם משום איפה ואיפה לא יהיה לך בכיסך מה טעם משום אבן ואבן אבל אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך. (בבא בתרא פט, א).

בשיח שרפי קודש (פר' כי תצא) מביא, סיפר לי איש אחד כי בעת שאכל אחר החתונה על שלחן חותנו נסע לאדמו"ר הק' מסאכטשוב בעל אבני נזר זצ"ל ושאל לו עצה אם יעשה לו חנות והסכים אתו כי בין כך ובין כך לא ילמוד, טוב שיעשה לו מסחר ועשה לו חנות סמוך לפאבריק שהיה שם פועלים רבים עכו"ם, והי' לו פדיון גדול, ולפלא הי' שלא הרויח ולא ידע מה זאת ונסע עוד הפעם לאדמו"ר זצלה"ה לשאול אותו ובא בקובלנא הלא הוא בעצמו צוה לו שיעשה מסחר.

והשיב לו אדמו"ר זצלה"ה שיזכיר א"ע אם לא רימה למי במדות ומשקולת, ובאמת הי' איש נאמן והי' לו איפת צדק אך כאשר עמד ומשתומם נזכר שהקיל א"ע במידות לפעמים לערלים ולא דקדק במדה ובמשקל אז אמר לו זאת הסיבה כמאמר הגמרא (ב"ב פ"ט ע"א) לא יהי' לך אבן ואבן ואם עשית כן לא יהי' לך בכיסך.

הוצאת אתרוגים מא"י לחו"ל

בגמ': ת"ר אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות (בבא בתרא צ, ב).

המהרש"ם בקונט' משמרת שלום (בראש ס' משפט שלום ס' רלא סכו) כתב, בזמננו נהגו להוציא אתרוגים ויין מארץ ישראל לחו"ל. ונראה שמכיון שמתחילה נוטעים על דעת כן, ואדרבה זהו הגורם ישיבת ארץ ישראל, שהרי לכן נוטעים נטיעות ופרדסים משום שמוציאים לחו"ל, לכן מותר. והוכיח כן מהמבואר בירושלמי (סנהדרין פ"ג ה"ט) לענין הוצאת ספרים מא"י לחו"ל, שאם כתב על מנת להוציא מוציא.

וכן בארץ חיים (סתהון, יו"ד ס' שלא סוף סי"ט) כתב, שכיון שהעניות בארץ ישראל גדולה ועי"י שליחת האתרוגים קצת מתפרנסים, הרי זה בכלל ישוב א"י ומותר. ועיי"ש עוד מה שכתב בזה.

בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב ס' ע) כתב לאסור הוצאת אתרוגים מא"י לחו"ל, והביא שהרה"ק משינאווא החמיר מאוד בזה.

ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב ס' קכא) כתב להסתפק אם פירות האילן נכללו בכלל איסור זה להוציאם לחו"ל, ולענין הוצאת פרי האתרוג כתב שכיון שלעת עתה קודם שממתקו אינו ראוי לאכילה, אינו בכלל חיי נפש, ועיי"ש עוד טעם להתיר בזה.

וכן בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב או"ח סי' קג) כתב, וכשאני לעצמי איני יודע למה נתלבטו כ"כ בזה לענין אתרוגים, כאילו היה פשוט להם שהאתרוגים הם בכלל איסור ההוצאה, והרי

הביא החיד"א בספרו כף אחת (אות ט) שיאמר זאת קודם שיעמוד לפני השר, המלך או המושל. ובספר פחד יצחק (לאמפרונטי, ערך אברהם, הו"ד בספר רפואה וחיים לגר"ח פאלאגי פי"ב ספ"ג) כתב בשם ספר ישן נושן, לאומרו שלש פעמים לפני השלטון, וימצא חן בעיניו.

בספר עשר זכויות (מערכה ו, אות יב) כתב, שפעם אחת בזמן הרה"ק מראדזימין היה דבר רח"ל, והרה"ק הנ"ל ציוה לכתוב על קלף שם אמו של אברהם אבינו ולתלות על פתח הבית, והסגולה הועילה, וכל מי שעשה כן נרפא.

והנה בספר הדורות (ערך ג"א תד) כתב, שלשלת הקבלה הרוצה לכבוש שונאו יזכיר ז' פעמים 'אמתלאה בת עורבתא אימיה דהמן'.

ובספר אגרא דפרקא (אות צט) הביא גם סגולה זו. וכן בתשובות בית הלל (סוף סי' ז) כתב, שסגולה לומר כל יום שבע פעמים אמתלאי בת עורבתא.

ועיין בספר שרשי השמות לרמ"ז (נדפס מכת"י, ח"א עמ' יח) שהובאו ב' סגולות אלו.

סגולה נוספת יש בשמות שהוזכרו בסוגיין, כמבואר בחכמת שלמה למהרש"ל שכתב שסגולה יש בשם אמו של נחשון צלפוניתי. ובספר חכו ממתקים הובא מעשה פלא בענין זה.

קנה ביצים ונמצאו שאינם ראויים לאכילה אי הוי מקח טעות

בגמ': המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות וכו'. (בבא בתרא צב, א).

הובא בשו"ת הרא"ש (כלל קב ס' ח) 'עוד ילמדני: המוכר ביצים לחברו, ונמצא בהם מוזרות, עד שאינם ראויים לאכילה, מי הוי מקח טעות, או לא; מי מצי למימר מוכר, אנא לא ידענא דהוי הכי, וישבע ויפטר, או דילמא: לאו כל כמיניה, אף כי הוא קנאם כך.

תשובה: המוכר ביצים לחברו, ומצא בהם

בסוגיין אמרו אין מוציאין פירות מארץ ישראל דברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות. הרי שהתנו שדווקא באותם פירות שיש בהן חיי נפש אסור להוציאן, כגון יינות שמנים וסלתות, שאינן נפש עיקרו תלוי בהן, ומוזה משמע שכגון אתרוג אינו בכלל חיי נפש, וכתב שכן מוכח מדברי המהרש"א (ח"א ד"ה אין מוציאין) שפירות כאלו אינם בכלל האיסור, ועיי"ש עוד טעמים להיתר.

בשו"ת דברי יואל (יו"ד סי' צו) ציין לדברי הבית יצחק הנ"ל, וכתב וכמדומני שהיה בזה מחלוקת בין הגדולים, שהיו גדולים שכתבו ליקח אתרוגי ארץ ישראל, אבל הרבה גדולים לא הסכימו כלל להביא אתרוגי א"י לחו"ל, וכן שמעתי מפ"ק אבא מארי הגה"ק בעל הקדושת יו"ט זלה"ה שלא הסכים כלל לאתרוגי א"י.

סגולה בהזכרת שם אמו של אברהם אבינו או להבדיל אמו של המן

בגמ': ואמר רב חנן בר רבא אמר רב אמיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו אמיה דהמן אמתלאי בת עורבתי וסימניך טמא טמא טהור טהור (בבא בתרא צא, א).

בסוגיין 'אמיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו'. על אמו של אברהם אבינו מובא באריכות בספר שבט מוסר (פרק נב אות כו) שנמרוד ראה בחכמת הכוכבים שילוד אדם אחד בימיו שיעמוד כנגד להכחיש אמונתו לנצחו, וגזר להרוג את כל הזכרים שיולדו באותה עת, ואמו של אברהם אבינו הסתירה הריונה מתרח, וילדתו במערה, עיי"ש באריכות.

בספר דבש לפי (מערכת ה אות יז) כתב בשם ספר שרשי השמות, סגולה להצליח לפני שר ושלטון יאמר שבע עשרה פעם 'אמתלאי בת כרנבו אמיה דאברהם', שהוא מסוגל להצליח. וכן

בבנק ולא כיבד הבנק את הצ'ק, אם צריך בעל הצ'ק להחזיר לו את ההוצאות שהיו לו עקב ההחזרה.

וכתב להוכיח לנידון זה ממה שמבואר בסוגיין שהמוכר לחבירו ורעוני גינה ולא צמחו אינו חייב להחזיר לו הוצאותיו, וכמו"כ יש מקום לומר שכשם שאינו צריך להחזיר לו הוצאות הזריעה גם בהוצאות הבנק אינו צריך לשלם לו.

אך כתב שכאן אינו דומה לסוגיין, משום שמדברי הראב"ד (זכיה פ"ו הכ"ד) נראה, שהסיבה שאין המוכר חייב בהוצאות הוא משום שהקונה עצמו הוציא ההוצאות מממונו והוא רק גרם לו שיוציא הוצאות, וא"כ בנידון זה הרי לא מקבל הצ'ק הוציא ההוצאות, אלא הבנק חייב אותו בתשלום ההוצאות, וא"כ כיון שנמצא פגם בצ'ק צריך להחזיר לו כל ההוצאות שבאו לו מחמתו, וגם לדעת המ"מ (שם) שסובר שהטעם בזרעוני גינה שפטור מפני שהוציא להרויח ולפיכך אינו בדין שישלם זה מה שהוציא חבירו הוצאות ככדי להרויח. הרי כאן לא להרויח הפקידים בבנק אלא רוצה רק לגבות מעותיו, וכן מנהג המדינה שמפקידים צ'ק בבנק ועל דעת כן נתנו לו וא"כ יצטרך לשלם לו הפסדיו.

אמנם כתב לדון שם אם היה בעל הצ'ק שוגג, שמדברי השו"ע (ח"מ סי' רלב סכ"א) משמע בקנה מקח והוליו למדינה אחרת ואח"כ נודע שיש בו מום, אף אם אמר למוכר שרוצה להוליכו למדינה אחרת, אם המוכר לא ידע שיש בו מום אינו חייב בהוצאות שהיו לו להוליכו למקום פלוני, וא"כ בנ"ד כשנתן הצ'ק קיבל זאת מאדם אחר וחשב שהוא טוב, או אפילו היה צ'ק שלו אלא שטעה בחשבונו יהא פטור, משום שלא ידע. אמנם כתב, ונראה יותר שחייב משום שאפשר שלא פטרוהו שם אלא משום שהוא עצמו הוציא ההוצאות כסברת הראב"ד, או מפני שעושה להרויח כסברת המ"מ, אבל בלא טעמים אלו חייב אפי' בשוגג. ועיי"ש עוד מה שדן בזה.

ושכיב. עיי"ש. ובפ"ת (ח"מ סי' רלב סק"ה) כתב, שכבר מבואר בפירוש ברמ"א (שם סי' תכא ס"ו) כדברי השבו"י, שכתב מי שיש לו משרת וחושש שישגנוב לו, יוכל להוציא קודם זמן השכירות, ואם מסרב יוכל להכותו עד שיצא. והתפלא שם על השבו"י שלא הביא את דברי הרמ"א. ועיין בכרם שלמה (האאס, שם) שכתב בשם ספר מאמר קדישין, שדווקא אם יש לו הוכחה גדולה שהוא גנב, אבל סתם אינו יכול לומר כן, שאם כן אין לדבר סוף וכל אחד יטען שמה יגנוב לי.

ובדברי מלכאל (ח"ג סי' קנב) דייק מדברי הרמ"א, שאפילו אם הוא רק חושש לגניבה יכול לחזור בו, ואין צריך בירור על זה. ומ"מ כתב, נראה שאין לו רשות לחשדו רק כשראה ממנו דברים שאפשר לחשדו בשביל זה, ולזה נראה שצריך לברר לפני ב"ד מאיזה צד בא בלבו החשד עליו, שהרי בכל טענה קיי"ל (ח"מ סי' עה ס"א) שאומרים לו ברר דברך, ויוכלו להטיל עליו קבלת חרם אם האמת כדבריו. ולא שייך בזה שאין מחזיקים לאדם שהוא גנב, כיון שטוען ברי, וכנפסק בחו"מ (סי' צ, סי' תכא ס"א) שאף שאין יכול לברר מ"מ כיון שאומר שידוע שגנב אין לקנסו עבור מה שקראו גנב.

ועיין באהל יצחק (ח"מ סי' נג) שבחשש בעלמא אינו יכול לגרשו קודם זמנו, דא"כ לא שבקת חיי.

תשלום הוצאות צ'ק [טשעק] שחזר

בגמ': המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותו. (בבא בתרא צג, ב.)

בספר פתחי חושן (נזיקין פ"ג הערה סג) כתב לדון, על מי שנתן לחבירו צ'ק והפקידו המקבל

מוזרות שאינן ראויין לאכילה, אעפ"י שלא הכיר בהם המוכר, הוי מקח טעות, ואפי' הוא קנאה כך, ונתאנה גם הוא, בשביל זה אין לו להונות אחרים. אמנם בתפארת ישראל על המשנה (יכין אות ד) כתב, 'מיהו בקנה ביצים ונמצאו סרוחות, נהגו שהמוכר פטור'.

להלכה (שולחן ערוך חושן משפט סי' רלב סי"ט) נפסק, 'המוכר ביצים לחבירו ונמצאו מוזרות (ופי' שהתחיל להתהוות בו צורת האפרוח) שאינם ראויים לאכילה, הוי מקח טעות ומחזיר את הדמים. ועכשיו לא נהגו כן, ומנהג מבטל הלכה'.

פיטורי עבד החשוד כגנב

בגמ': המוכר עבד לחברו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך (בבא בתרא צב, ב.)

בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' קעד) נשאל, בעל הבית אחד ששכר שפחה עברית לשמשו, ואח"כ נודע לו שהיא מוחזקת לגנבנית, אם הבעל הבית יוכל לחזור בו, או שמה כיון שהיתה יכולה להשכיר עצמה במקום אחר אינו יכול לחזור בו משום שגורם לה בכך להפסד.

והשיב, עפ"י הנפסק בשו"ע (ח"מ סי' שלג ס"א-ב) שאם בעל הבית חוזר בו אין לפועלים לומר לפועל השכר עצמך במקום אחר, אלא שיש לו תרעומת בשביל הטורח, (ש"ך סק"א), אך אם הפועלים יכלו להשכיר עצמם אמש למקום אחר ועכשיו אינם יכולים, נמצא שעי' שבעל הבית חזר בו מפסידים הם ממון, עליו לשלם להם שכרם כפועל בטל.

ולפי"ז כך הדין באותו בעל הבית ששכר את השפחה הגנבת, שאם יכלה להשכיר עצמה במקום אחר ישלם לה את שכרה כפועלת בטילה, ואם לאו אין לה עליו אלא תרעומת.

אכן כתב השבו"י, בנדון שלפנינו שיש בשפחה מום וחסרון גדול כזה, שהרי אי אפשר להשתמר ממנה ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, וכעין זה מבואר בגמ' (ב"ק כח). שאם העבד גנב יכול הבעל הבית לחזור בו, עיי"ש. ואף שאמרו שבעבדים אין סימפון, והיינו שבעבד אינו יכול לטעון שיש בו פגם שיבטל את המקח, וכן נפסק בשו"ע (ח"מ סי' רלב ס"י) אם נמצא גנב או חוטף וכו' וכיוצא בדברים אלו, אינו יכול לחזור משום שכל העבדים בחזקת שיש בהם כל רעות. מ"מ כל זה הוא רק בעבדים כנענים, משא"כ בעבד או שפחה ישראל שכל ישראל בחזקת כשרות הם, בהם לא נאמר שאין סימפון ולכן יכול לחזור בו. והוסיף השבות יעקב, שבחות יאיר (סי' ריא) משמע שאף בעבד ישראל אומרים אין סימפון בעבדים. אך לא דק, ומתוך שאר דברים שבתשובה זו מוכח שכתב דבריו שלא בהשגחה כד ניים

הגאון רבי יעקב קאפיל רייך זי"ע

אב"ד בודפסט
י"ז אלול תרפ"ט

ובעולם היהודי. הוא בכה בדמעות וכל הקהל בכה עמו. היה מקובל שאחרי כל דרשה קיבל מטעם ה"חברה קדישא" שלושה מטבעות זהב.

כשנתיים לפני פטירתו לא אמר דרשה בשל חולשתו, בכל זאת החליטו ראשי ה"חברה קדישא" לתת לרב את המטבעות. כשמסר הגבאי של הח"ק את המטבעות לרב אמר לו רבי קאפיל: כפי שאני רואה נכון הוא הפתגם כי "שתיקה שווה זהב".

בדרשה אחת שנשא בו' אדר אמר, כי ישנם שני אופנים שאפשר לבוא לעזרת העני, א. בחייו - לתת לו לחם לאכול ובגד ללבוש. ב. אחרי מותו לקברו ולהספידו. על זה אמרה התורה הק' "כי ימוך אחיך עמך והחזקת בו" לא בענייני מות בלבד, אלא "וחי עמך" כל זמן שהוא חי ג"כ תחזיק בו.

החברא קדישא צריכה לדאוג גם לעניים החיים (כי עני חשוב כמת) וגם לעניים המתים. ולכן נקראת חברא זו בשם "חברה קדישא" לרמז שלא לבד "אחרי מות קדושים אמור" אלא ג"כ בחיים "קדושים יאמר להם".

בודאפשט שבהונגריה היה מגיד מחונן, במיוחד היתה מפורסמת דרשתו שהשמיע כל שנה ביום ז' אדר בבית הכנסת המרכזי ברחוב קאזינצי. כשהוא מספיד ומקונן על צדיקים ואנשי מעשה שנפטרו בשנה החולפת באוסטריה - הונגריה

הגאון רבי יעקב קאפל רייך אב"ד בודפסט ורב קהילת היראים בעיר, נולד בשנת תקפ"ח.

למד תורה אצל אביו ואחר כך בישיבת פרסבורג אצל הרב אברהם שמואל בנימין סופר מפרסבורג בעל ה"כתב סופר". בפרסבורג הצטיין יעקב קופל כעילוי ונבחר על ידי ה"כתב סופר" לשמש מדריך לבנו, שמחה בונם. כמו כן נבחר להיות חלק ממשלחת של חמישה תלמידים מצטיינים שגשלו מיישיבת פרסבורג אל חצר הרבי מצאנז.

במשך כשבעים שנה כיהן ר' יעקב קאפל כרב, בצעירותו מילא מקום חותנו כאב"ד סאבאטיש, לאחר מכן נתקבל לק"ק ווערבוי, אך רוב ימיו כיהן בעיר הגדולה בודפסט, שם כיהן כרב קהל יראים, ופעל רבות למען יהדות הונגריה בכללה, עד לפטירתו בשיבה טובה ביום י"ז אלול תרפ"ט.

גם בעני חי - החשוב כמת צריך לתמוך...

הגאון רבי קאפיל רייך זצ"ל רבה של העיר

אור החיים המבואר
במתיקות ועריבות
טוב התורה

אור החיים המבואר
אנשים סל מזיקת מוח בעיני מורים עין ומבואר המבואר
על כל ספר ח"א אור החיים ח"א מאת אב"ד - מאת עני החיים
מאת החיים - בקצת מידע מאת רבי

אור החיים המשולב
הבניית קטן מזה המבואר ומבואר מזה אור החיים מאת החיים
כאשר מורים טוב מנסים כמות החיים אור החיים
החיים | הקצת עניין מוקדם בעניין מידע עין

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנוניות הספרים המובחרות

עוז והדר
התורה של הוגריה

רבינו יהודה ליוואי (לייב) זי"ע

המהר"ל מפראג י"ח אלול שס"ט

ביום ה' י"ח אלול שנת שס"ט נסתלקה ועלתה נשמתו לשמי רום כשהוא זקן ושבע ימים - בן צ"ז שנים - ומנו"כ בק"ק פראג.

הדפיס ספרי המהר"ל ונושע

הרה"ק רבי ישעיה מפראגא זי"ע היה חתנו של הרה"ק רבי יצחק מראדוויל ותלמידו של המגיד מקונוניץ, פעם חלה הרה"צ רבי ישעיה ושלחה אמו להרה"ק רבי יצחק מראדוויל שיתפלל עבורו, אמר לה בעלה רבי משה (אבי הרה"צ ר' ישעיה) שתמכור את הצעיף המוכסף שלה ובכסף ידפיסו ספרי מהר"ל מפראג וזה יועיל לרפואתו.

ושמעה לו והדפיסו ספרי המהר"ל עם הסכמה מהמגיד מקונוניץ זי"ע, אחר כמה ימים נכנס הרה"צ רבי ישעיה לאביו רבי משה והוא כולו מזיע, וסיפר לאביו שנראה אליו יהודי זקן ושאלו איפה כואב לו ועבר בידו על כל גופו, ובכל מקום שהניח את ידו תיכף נתרפא, ושאל אביו למראהו, וצייר לו רבי ישעיה צורתו, ואמר לו אביו זה היה המהר"ל כי פעם גם הוא היה חולה ובא אליו המהר"ל ונרפא ומאז מכיר צורתו.
(מרח"מ סלונים עמ' רס"ה אות כ"ב)

גדולי ישראל. שש חתניו לוקחי בנותיו היו מגדולי הדור, הם וצאצאיהם הרביצו תורה בישראל, ובנו היחיד הגאון רבי בצלאל חריף היה ראש ישיבה בק"ק קעלין, ולמגינת לבו נפטר עליו בחייו, בשנת ש"ס.

רבינו יהודה ליוואי (לייב) הנקרא בפי כל "המהר"ל מפראג" נולד בשנת רע"ב בעיר פוזנא שבפולין לאביו

הג"ר בצלאל ב"ר חיים מוורמייזא. שמו נקרא בישראל ע"ש זקינו "חכם הרזים" הגו הגדול רבי יהודה ליוואי הזקן מפראג מגזע דוד המלך ע"ה.

בהגיעו לפרקו נשא לאשה את הצדקנית פעריל בת "הקצין הר"ר שמואל ב"ר יעקב שהיה גדול בדורו בעושר ובנכסים ובכבוד וקרוב למלכות, והיו בו תורה וגדולה במקום אחד".

בשנת ש"ג הייתה ראשית ממלכתו בק"ק ניקלשבורג וכן במדינת מעהרין (מורביה). שם היה רועה את צאן מרעיתו באהבה ובמסירות במשך כעשרים שנה. על תלמידי המפורסמים נמנים הגאונים הגדולים: רבי אפרים לונטשיץ זי"ע בעל ה"כלי יקר", רבי יו"ט ליפמן העליר בעל ה"תוס' יום טוב", רבי דוד גאנז בעל ה"צמח דוד" ורבי אליהו מלואנץ המפורסם בשם "רבי אליהו בעל שם", ועוד.

אחר י"א שנים ששהה בפראג, שב רבינו לפוזנא, וישב שם כארבע שנים, וחזר שוב פעם לפראג המעטירה.
זכה רבינו לראות עולמו בחייו, והעמיד דור של

הגאון רבי חיים בנבנישתי זצ"ל

בעל 'כנסת הגדולה' י"ט אלול תל"ג

בשם 'פסח מעובין' ופירוש על ספר מצוות גדול בשם 'דינא דחיי'.

טעם נפלא להתעכבות בני"ח שנה במדבר

כותב החיד"א בספרו "יוסף תהלות" (תהלים קז, ד): "תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו", שמעתי משם הרב כנסת הגדולה ז"ל שפירש, במה שאמרו ז"ל כי בצאת ישראל ממצרים, האמוריים החריבו כל ארץ ישראל, ואחר כך כאשר נתעכבו במדבר - חזרו ובנו הכל. וזה שאמר הכתוב: "תעו במדבר בישימון דרך" - הטעם שהיו זמן רב במדבר, ארבעים שנה, זהו משום תקנתם, שאם היו באים לא ימצאו שום דבר, אלא חורבן, וזה שאמר: "עיר מושב לא מצאו" - שעקרו והרסו הכל, ולזה נתעכבו כדי שיבנו הכל...

רבינו חיים בנבנישתי, המכונה גם 'כנסת הגדולה', נולד לאביו ישראל בשנת שס"ג בעיר קושטא.

הוא למד מפי סבו, חכם משה בנבנישתי, ומפי חכם יוסף מטרנאני, חכם יוסף סאמיגה וחכם צמח נארבוני.

בשנת שפ"ד, בהיותו בן 21, נבחר למועצת הזקנים של קושטא ודן דיני איסור והיתר. בשנת ת"ג החל לכהן כרב בעיר טיריא, הסמוכה לאיזמיר, ובשנת תכ"ו החל לכהן כרבה של איזמיר.

רבינו נחשב לאחד מגדולי הפוסקים שקמו לעם ישראל. רבינו חיים בנבנישתי נתבקש לשיבה של מעלה ביום י"ט אלול שנת תל"ג ומנוחתו כבוד באיזמיר.

חיבוריו כוללים את כרכי הכללים ההלכתיים 'כנסת הגדולה', שאלות ותשובות 'בעי חיי', חידושים על הש"ס 'חמרא וחיי', ספר הלכות פסח

הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל

בעל לב אליהו
כ' אלול תש"ל

בשנותיו האחרונות התגורר בבית חתנו רבי קלמן עזריאל פינסקי בשכונת בית וגן בירושלים, נטמן בהר הזיתים.

במה הארכת ימים

בספר "לב אליהו" מובא, ששאלו את הרה"ק רבי אליהו לאפיאן זיע"א, במה הארכת ימים? והוא השיב: מיום עמדי על דעתי לא כעסתי על שום אדם ועל שום דבר.

ורבי אליהו סיפר פעם: שמעולם הוא לא יסר את בניו או אנשים אחרים תיכף כשראה אותם בקלקלתם, כי חשש שמא יוכיחם מתוך כעס, הוא היה מחכה עד שיהיה בטוח כי אין לו בלבו על החוטא שום כעס ורוגז, ורק אז היה מוכיחו.

פעם קרה שאחד מילדיו עשה עוולה גדולה, הוא חיכה שבועיים עד שהרגיש בעצמו שלא נשאר בלבו אפילו שמץ כעס, ורק אז ייסר אותו. (גליון סיפורי צדיקים)

התשי"א התמנה למנהל רוחני בישיבת כנסת חזקיהו שבזכרון יעקב.

רבי אליהו נולד בשנת תרל"ו בעיירה גרייבא שבפלך לומז'ה בליטא. בהיותו בן תשע סירב לעבור עם משפחתו לארה"ב שלא היו בה מוסדות חינוך תורניים, והוא נותר לבדו בלומז'ה. כילד למד אצל רבי חיים לייב מישקובסקי, לאחמ"כ למד אצל רבי אליעזר שולביץ, ובהמשך בבית המדרש בקלם אצל הסבא מקלם ורבי איצלה בלאזר. נישא למרת שרה לאה בת רבי יצחק דוד רוטמן מתלמידי הסבא.

נתפרסם כאחד מאישיה הבולטים של קלם, במלחמת העולם הראשונה נשאר בישיבה עם תלמידיו והמשיך במסירת שיעורים. אחר המלחמה החל במסע בעיירות ליטא ומסר שיחות. בשנות השלושים הגיע ללונדון כחלק ממסע גיוס כספים לישיבה, ושם החל לכהן כראש ישיבת עץ חיים.

בשנת תש"י עלה לארץ ישראל והתגורר בירושלים, מסר שיחות בבית הכנסת זכרון משה ועוד, וכיהן כמשגיח בישיבת קמניץ. בשנת

הגאון הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע

בעל 'ערות דבש' ו'אורים ותומים' ועוד

כ"א אלול תקכ"ד

ובסוף שנת תק"י עבר ממי לאה"ו שם המשיך לתפוס ישיבה.

סמוך לפטירתו בשנת תקכ"ב הדפיס את ספרו "כרתי ופלתי" על יו"ד ח"א (פרט לספר זה נדפסו כל חידושיו לאחר הסתלקותו).

נסתלק ביום ג' כ"א אלול תקכ"ד ומנו"כ בבית החיים באלטונא. מאז הסתלקותו נדפסו יותר מעשרים וחמשה מחיבוריו, ועדיין נותרו מחידושיו שלא הובאו לדפוס.

ראיית דברי 'תומים' מסוגלת לטהרת המחשבה

כשעסק הרה"ק רבי שרגא פייבל מגריצא זי"ע (אבי שושלת בית אלכסנדר) בכתבת ספר תורה לעצמו בקדושה ובטהרה, החזיק לפניו ספר ה'תומים' (להרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע) פתוח והביט בו בתדירות מפעם לפעם, ואמר שראיית דברי ה'תומים' מסוגלת לטהרת המחשבה.

המליצה של מ"י ומ"י

איש אחד מאלטונא ביקש מאת רבינו שיתן לו מכתב מליצה אל הגר"א מווילנא, כי רוצה הוא לנסוע למדינת רוסיה ולכן יתן לו מכתב להגר"א שיקרבהו בכל מיני התקרבות.

סוף ימיו.

אחר הסתלקות הגאון רבי דוד אופנהיים אב"ד פראג (ז' תשרי תצ"ז) נתמנה למלאות מקומו כאב"ד פראג, בשנת תק"א נקרא לשמש כאב"ד בקהילת מיץ שבצרפת במקומו של ה"פני יהושע" שעבר לפרנקפורט דמיין. גם במיץ החזיק ישיבה גדולה.

בשנת תק"י הוזמן לשבת על כסא רבנות אה"ו (אלטונא, המבורג, וונדסבק) במקומו של הגאון רבי יחזקאל קצנבלויגן בעל שו"ת "כנסת יחזקאל"

נולד בשנת תנ"ד בעיר פינטשוב לאביו הגאון רבי נתן נטע.

למד בישיבת הגאון רבי מאיר אייזנשטאט בעל "פנים מאירות" בעת שהיה אב"ד בקהילת פרוסטיץ (הסמוכה לאייבשיץ).

בשנת תס"ט כשעזב רבו ה'פנים מאירות' את פרוסטיץ וחזר לארץ מולדתו פולין לק"ק שידלאוויץ, עזב הוא אל דודו הגאון רבי אליעזר הלוי איטינגא אב"ד הלישוי ונתגדל אצלו בשנת ת"ע נלקח לחתן אצל הגאון רבי משה יצחק שפירא אב"ד בומסלא במדינת בוהמיה.

אחר נישואיו היה סמוך על שולחן חותנו וסייע לו בהוראת איסור והיתר. (ביערות דבש ח"א דרוש ט"ז כותב על חותנו: "הוא אשר לקחני מבית אבי באשר אב י ואמי עזבוני בילדותי והוא נתן לי את בתו לאשה וגדלני והלבשני לא חסר לנפשי מאומה"). זמן קצר אח"כ עבר לפראג לבית חותנו זקינו הגאון רבי אהרן יחיאל מיכל שפירא, בפראג קיבל תורה מתלמידי הגאון רבי אברהם ברוידא זצ"ל (ביניהם הגאון רבי יונה לנדסופר בעל שו"ת מעיל צדקה והגאון רבי נתנאל וייל בעל "קרנבן נתנאל") כשנתיים ישב בפראג, ובשנת תע"ג נסע להמבורג לבית אבי חמותו רבי מרדכי כהן.

בשנת תע"ד חזר לפראג ונבחר לדרן הקהילה ונתמנה לריש מתיבתא דמתא, ומשנת דע"ת לא פסקה ממנו ישיבה ולא חדל להרביץ תורה עד

תלך בדרך טובים אזי מעשיך יקרבוך ואם לאו אזי מעשיך ירחקוך ולא תועיל לך מליצתו (שיחות חולין דפוס ווארשא).
(גדולת יהונתן)

שהוא לא ידע הפירוש של התיבות הללו, ויען לו הגר"א ולמה לא תדע, הלא משנה מפורשת היא "מעשיך יקרבוך מעשיך ירחקוך" וכוונת הר"ר יהונתן היתה כי אינך צריך למליצה כלל כי אם

לקח רבינו נייר חלק וכתב עליו מלה אחת "מי" ועל עבר השני כתב ג"כ "מי" ויותר לא כתב על הנייר הלז וימסור את הנייר להאישה ההוא, והוא נסע לוילנא וימסור את הנייר ליד הגר"א ואמר

הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל זי"ע בעל שו"ת "עמק שאלה" כ"ב אלול תרס"ג

מסופר על מדת הצדקה המופלגת שלו, אותה ירש מחותנו הדברי חיים.

בשנתו האחרונה שנת תרס"ג, והוא אך בן ס"ג שנה, רמז כמה פעמים שיום פטירתו קרב ובא, ושזו שנתו האחרונה עלי אדמות, כמו בעת שנכנסו בניו לדבר עמו בענין הדפסת ספר תשובותיו 'עמק שאלה', הפטיר לעומתם, אכן גם זקנכם הדברי חיים הדפיס את ספרו בשנה האחרונה, ועוד כהנה. במוצאי מנוחה, בעוד ליל שישראל קדושים מתחילין לומר בו סליחות, אור לכ"ב אלול, אחר שערך תשובה בהלכה, ואחר שקיבל קוויטלעך מהקהל, ישב וסעד מלוה מלכה, ושוב שנית נתיישב להגיה את התשובה שכתב קודם לכן, ונטל קולמוס בידו לתקן את התאריך המסומן בראשה, במקום אור ליום א', חזר ורשם 'מוצאי שבת'. משסיים עלה על יצועו, ותוך זמן קצר השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה. (עלים לתרופה)

רבינו נולד בחנוכה שנת ת"ר, לאביו רבי משולם זוסיא יצחק אויערבאך שכהן כאב"ד סלאמיטש, והיה נינו של רבי זושא מאניפולי, ולאמו שהיתה בת הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס, בן המגיד הקדוש רבי מרדכי מטשרנוביל וחתן הרה"ק רבי דובער מליובאוויטש. על שם שני זקניו הקדושים הללו מצד אמו, נקרא שמו בישראל מרדכי דוב.

בהיותו כבן שש התייתם מאמו, ואביו נשא בזיוג שני את אחותה, אך גם היא נפטרה בדמי ימיה, אחר נשא אביו בשלישית את בת התורת חיים מקאסוב, ורבינו נתגדל עם שתי אחיותיו על ברכי זקינו הקדוש מטשארקעס, שהיה דר בהורנסטייפל שבאוקראינה, אשר גידלו וחינוכו במסירות ובאהבת נפש, לימים המיר רבינו את שם משפחתו לטווערסקי, כשם משפחת זקינו.

רבות נפלאות מסופר אודות התמדתו ויגיעתו בתורה, והתנהגותו בקדושה ובטהרה, כבר בשנות ילדותו, והוא בן י"ב שנה, בחר בו הרה"ק הדברי חיים מצאנז לחתנו, במסיבת אירוסיו לא השתתף הדברי חיים, ואף לא ראה קודם את פניו החתן, אלא שיגר שליח מיוחד לגמור את השידוך בכי טוב. כשנשאל על כך השיב, מרחוק יודע אני שהחתן לומד תורה לשמה, ומאיר כשמש. התנאים נכתבו בעת שמחת הבר מצוה בהיכל הסבא בטשערקאס, והחתונה נערכה בשנת תרס"ו.

לאחר נישואיו המשיך לשבת בצל זקינו בהורנסטייפל, שם נתקדש ונתעלה הלך וגדל, ובה ישב כמעט כל ימיו. כשהיה בן י"ח, כבר היה בקי בש"ס ופוסקים כאחד הגדולים ושבילי ההוראה היו נהירין לו כזקן ורגיל. נוהג היה לסיים ש"ס בכל שמחת תורה.

אז חיבר אז את ספרו 'חיבור לטהרה' על דיני מקוואות ונטילת ידיים, הסיבה שבחר במקצוע זה, כלשונו בהקדמה, "על אשר אמרו חז"ל, 'אשרי מי שלומד תורה בטהרה', ומי יערך לבו לאמר טהור אנכי מעוון ומנגע, אמרתי תגע אמרתי, אזכה על כל פנים להיות לומד בעניני טהרה". ברם לא הביאו לדפוס כי אם בשנת תרנ"ה, בעילום שם.

התבטא פעם רבי מאיר אריק, רב ובעל הוראה שאין ה'חיבור לטהרה' שגור על פיו, לא יתכן שיודקף לתיקון מקוה או להכשיר מקוה. בשנת תרכ"ג הוא אך בן שלש ועשרים שנה, הטיל עליו זקינו הקדוש את עול ההנהגה בהורנסטייפל, אחר שהוא עקר ממנה והשתקע בטשערקאס.

למרות גילו הצעיר, נפרשה מצודתו על פני כל הגליל שכלל עשרות עיירות. לאחר פטירת זקינו

בי"ג אלול תרל"ו, התקשרו אליו המונים מחסידי טשערקאס, ואף נתמנה למלאות מקומו כנשיא כולל וואהלין.

ביתו היה תל תלפיות, באשר המון העם נקבצו ובאו ליהנות ממנו עצה ותושיה ולבקש על דבר ישועה ורחמים, בני עליה מופלגים נהרו לתפלותיו ושלחנותיו, אנשי תורה ובעלי הוראה דרשו לשכנו וסמכו על פסקיו, אף גדולי ליטא פנו אליו מתוך הערצה ויראת הכבוד, באשר היה מפורסם כאחד מגדולי פוסקי דורו. מכל קצוי הארץ הריצו אליו רבנים גאונים ויושבי על מדין את כל הדבר הקשה, וקבלו את הכרעתו כדבר האורים ותומים.

לא פעם היה הדברי חיים מבקש ממנו להתפלל ולהעתיר בעד יהודים שבאו אליו עם קוויטל, ואף התבטא, יודע אני בו שתפלתו בוקעת רקיעים, פעם אמר לבנו הרה"ק רבי דוד מקשאנוב, הידעת לרבי מאטלי יש דעה שבמים. אחת מבנותיו של הדברי חיים הפצירה פעם באביה שיתפלל בעדה להפקד בפקודת ישועה ורחמים, אמר לה האב שתפנה אל גיסה רבינו, הוא בתפלתו הזכה בודאי יפעל ישועה. (תולדותיהם של צדיקים)

נודע ביותר בגודל מדת פזרונו לטובת עניי ישראל, את כל הונו פיזר נתן לאביונים, רבות

נהג לסיים ש"ס מידי שנה בחג השבועות

סיפר כ"ק בעל השפע חיים מצאנז זי"ע, שדו"ז הגה"ק רבי מרדכי מהורנסטייפל זי"ע נהג לסיים ש"ס מידי שנה בחג השבועות, ואכן בספרו עמק החכמה ישנם כמה פלפולים להדרן בסיום הש"ס בחג השבועות.

(בצילא דמהמנותא - צאנז)

כיסים מיוחדים במלבושי עבר כספי צדקה

על פי בקשתו, התקינו החייטים במלבושיו כיסים אחדים: כיס מיוחד עבור צרכי שבת למשפחות עניות, כיס להכנסת כלה, וכיס נוסף למטרות צדקה אחרות.

אף לילה לא עלה על ערש יצועו בטרם חילק את מיכסת הצדקה עד גמירא. מעשה שישב בחדרו עד בוש, באישון לילה, כי המתין לנצרך שעמד לבוא לקבל תמיכה מידו והלה אינו בא. אחד ממקורביו שחלף באותה שעה ליד הבית, הבחין באור העולה מחדרו ונכנס אליו. אמר לו הרבי: "טוב שבאת. בוא ונראה מה קרה לו לפלוני עני שאינו בא כמדובר" הלכו ומצאו את העני שמוטל ביד על ערש דווי, אין מי שיסעדנו בחליו, והחיו את נפשו.

(מבוא לספר שושנת העמקים)

הבוטח בה'

לאשתו, הבנתי כי טעות חמורה אני עושה ככל שאני עמל בכל יום בעבודת פרך בעבודת כריית הטיט בעוד שיכול אני לזכות לפרנסתי בקלות. מדוע עלי לנסוע עם העגלה המקרטעת והחמור הזקן עד למכרה הטיט, לעבוד במשך שעות ארוכות בחפירת הטיט ולכלות את כוחי, להשתרך עם העגלה כדי למכור את הטיט בסכומים מזעריים?! הלא עדיף לי להאמין בהשי"ת וכך פרנסתי תבוא אלי בקלות ובנוחות.

האשה לא האמינה למשמע אזניה, כשבעלה הפאלח סיים את דבריו בנחרצות: אין אני פאלח יותר! סיימתי עם עבודת האדמה וכריית הטיט! מהיום והלאה אשב בבית ואומר מזמורי תהלים, אלגום כוס תה מהביל, ואף אוכל לחטוף תנומה קלה בשעות הצהריים. ויחד עם זאת, תהיה פרנסתנו מזומנת לנו כמו עד היום, ועוד יותר מכך, אם עד היום הייתי מרוויח פרוטות מעטות, הרי שעתה אמונתי עזה שהשי"ת יכול לשלוח לנו כסף וזהב לרוב, שהרי לו הכסף ולו הזהב.

ניסתה האשה להסביר לבעלה כי אמנם הדברים נכונים, אולם חובת האדם לעשות השתדלות להשיג את פרנסתו ובזיעת אפו יביא לחמו, ואין הוא יכול לומר שלום עלי נפשי, מאמין אנכי בהשי"ת, ודי בכך. אולם האיש לא הסכים לשמוע את דברי אשתו, ואף גער בה לאמור: דברים ברורים ביותר דיבר לנו האלשיך הקדוש, ואך לך לסתור את דבריו הקדושים שהם אמת וצדק ובוודאי דבר אחד מדבריו לא ישוב ריקם.

נבוכה האשה עד מאוד. תחילה ניסתה לנחם את עצמה שמדובר בשגיון של יום אחד או יומיים, ומשיראה בעלה כי הילדים הקטנים שבבית מבקשים לחם ואין להם, בוודאי יחזור לעבודתו. אך לא כך היה: במשך יום אחר יום ישב האיש בביתו, שורר מזמורי תהלים בניעימה מסורתית, ולמרות כל בכייתיה של אשתו לא הסכים לשוב לעבודתו הקבועה בכריית הטיט.

משחלפו שבוע ושבועיים הבינה האשה האומללה כי דעת בעלה נטרפה עליו ורוח שטות נכנסה בו. אשה כשרה הייתה ולא רצתה להוציא החוצה את דיבת בעלה ולפרסם את הדבר ברבים. אולם שאלת השאלות 'כסף מנלך' הציקה לה והיא לא ידעה מאין יבוא עזרה לפרנס את עולליה.

משבאו מים עד נפש מצאה האשה פתרון יצירתי: הרי כלי עבודתו של בעלה נותרו בבית: העגלה והחמור, המעדר והדליים. גם הביקוש לטיט נותר כמו שהיה. פנתה האשה לגוי שהתגורר בכפר סמוך לצפת והציעה לו עסק משתלם: קח את כל כלי העבודה של בעלי, אתן לך את הכתובת המדויקת של המכרה בו כורים את הטיט, אתן לך גם את רשימת הלקוחות הקבועה של בעלי. לך אתה במקומו והוצא את הטיט מהמכרה ונתחלק ברווחים שווה בשווה.

קפץ הגוי על מציאה זו. מובטל היה, ואין בידו לפורטה אפילו שווה פרוטה. הנה לו הזדמנות נאותה להרוויח את פת לחמו בכבוד. כבר בבוקרו של יום המחרת הגיע הגוי לביתו של היהודי, רתם את החמור לעגלה, העמיס על העגלה את המעדר ואת הדליים, ויצא בדרכו אל מכרה הטיט.

במשך שעות מספר עמל הגוי למלא דליים בטיט זה, עד שלפתע המעדר איתו השתמש השמיע צליל כאילו הוא פגש במתכת. הסתכל הגוי היטב וראה כי אכן מטבעות זהב וכסף מצויים בתוך המכרה. עצר הגוי את המשך הכרייה וניסה להבין מהיכן הגיעו המטבעות. הגוי לא הזדקק לזמן רב בכדי לזהות כד חרס גדול שהיה מוטמן היטב בתוך הטיט, והוא מלא במטבעות זהב וכסף. כפי הנראה, באחת ההכאות פגע המעדר בכד החרס שנשבר ומטבעותיו החלו להתפזר.

סיפר הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א: מעשה היה בזמנו של רבינו הקדוש רבי משה אלשיך זיע"א, שאשה אחת, מיוחסת וחכמה, נישאה לאדם עם הארץ, 'פאלח' - עובד אדמה, שהיה מוצא את פרנסתו מכריית טיט הקרוי 'ליים'. עם טיט זה היו משתמשים לבנייה, ואותו פאלח שהתגורר בעיר צפת היה נוסע עם חמור ועגלה אל מחוץ לעיר, לשטח הפקר בו היה ניתן לכרות את הטיט, ולאחר שהיה ממלא את עגלתו בטיט המיוחד היה חוזר לצפת, שם היה מוכר את הטיט לאנשים שעסקו בבניית בתים.

כסף רב לא היה מרוויח הפאלח מעבודתו זו, אך תמיד היה שמח בחלקו ושבע רצון מאותם פרוטות שהצליח להרוויח והביא לפרנסת משפחתו ברוכת הילדים. הייתה זו עבודה פיזית קשה לכרות את הטיט, להעמיס על העגלה, לנסוע עם העגלה הכבדה, ולמכור את הטיט לדורשים ומבקשים. אך הפאלח מעולם לא התלונן. בבוקר הוא קם ובערב הוא שב, כשהטיט הוא כל חייו. כך היה דבר יום ביומו.

במסתרים בכתה אשתו החכמה והמיוחסת על גורלה, והיא ניסתה לשנות את בעלה ולקרבו יותר לחיים רוחניים בעלי משמעות. הייתה האשה מפצירה בבעלה שוב ושוב שילך לשמוע את דרשותיו המאלפות של רבינו משה אלשיך אשר היה נושא מדברותיו בפני המון העם ששתה בצמא את דבריו.

תחילה ניסה הפאלח להתחמק מהעניין. הוא טען, ובצדק, כי הוא עייף מאוד מעבודת יומו, ומבקש לנצל את השעות שבהם אינו בעבודה למנוחה ולהחלפת כוח. אולם האשה שידלה את בעלה בעוז ובתעצומות כי להנאתו ולטובתו מוטב שילך לדרשות אלו הנאמרות בטוב טעם ודעת, ובוודאי יהנה מהם מאוד.

משרבו הפצרותיה, ניאות הפאלח והחל להשתתף בקביעות בדרשותיו של רבינו משה אלשיך, ואכן רווה מהם נחת. האיש הפנים את המסרים הרבים שהיו בכל דרשה ודרשה, ואף החל להתנהג בהתאם. הליכותיו נעשו מעודנות יותר, תפילתו החלה להאמר בכוונה, והוא אף קבע עתים לתורה. האשה כמובן שמחה מאוד בשינוי הרוחני שחל בבעלה והמשיכה לעודד אותו להשתתף בדרשות.

אחת הדרשות עסק רבינו האלשיך הקדוש בעניין מידת האמונה והבטחון בהשי"ת, על חובתו של האדם בעולמו להאמין ולבטוח

בהשי"ת שיספק לו כל צרכו ויתן לו מזונותיו ככל הנצרך לו. האלשיך הקדוש הזכיר את דברי הגמרא במסכת שבת (לג): על התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א אשר מאימת המלכות ברח יחד עם בנו רבי אלעזר אל תוך המערה, שם התחבאו מפני רודפיהם. התנאים הקדושים היו במערה שלש עשרה שנה, ובמשך כל אותם שנים היו מזונותיהם בידי שמים: "איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא" - נעשה להם נס ונברא להם עץ חרובים ומעיין מים זכים. אמר האלשיך הקדוש: הנה מנס זה אנו רואים שהקב"ה דואג לברייתו לכל הנצרך להם, וככל שהאדם מאמין - כך מזונותיו יגיעו אליו מבלי שיהיה צריך לטרוח אחריהם.

למחרת הדרשה הבחינה אשתו של הפאלח כי בעלה אינו יוצא לעבודתו כהרגלו. תחילה חששה שמא אינו חש בטוב, אולם משפנתה אליו ושאלה מה יום מיומיים ומדוע אינו הולך לעבודה, הופתעה לשמוע מבעלה משנה רעיונית סדורה אותה שמע מרבינו האלשיך הקדוש בדרשתו האחרונה.

הפאלח הסביר לאשתו כי האלשיך הקדוש גילה להם סוד מופלא, שהבוטח בהשי"ת אינו צריך לעבוד למזונותיו ומובטח הוא שהם יגיעו אליו, היישר אל ביתו, ללא כל טרחה. כיון שכך, המשיך הפאלח והסביר

‘ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך’. צריך להבין זה שאין לו ביאור, לכאורה היה ראוי לומר להיפך שהוא ישיג את הברכות ולא שהברכות ישיגו אותו. אך הדענין הוא כמו שהתפלל דוד המלך ע"ה ‘אך טוב וחסד ירדפוני’ וגו’, והיינו, כי לפעמים אדם בורח מן הטוב מחמת קוצר דעתו, שאינו יודע אם הוא טוב, ולכן התפלל דוד המלך ע"ה: ‘אך טוב וחסד ירדפוני’, שהם ירדפו אחרי וישיגו אותי אף שאיני יודע לרדוף אחריהם, והוא שמרמז ‘ובאו עליך כל הברכות והשיגוך’

להיכן אתה רץ? נענה האיש ואמר: אני רץ אחר פרנסת! תהה הקדושת לוי ושאלו: מנין לך שהפרנסה שלך היא מצויה מלפניך, שאתה רץ אחריה להשיגה, שמא הפרנסה שלך מאחוריך, וכשאתה רץ קדימה אתה למעשה בורח ומתרחק ממנה?! וזוה מובן לשון הפסוק 'ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך', והיינו, שישגו הברכות את האדם כשהוא יושב בביתו ובמקומו, בכוח האמונה והבטחון, ולא שיתרוצץ אחרי פרנסתו, כשבזוה יתכן כי אדרבה הוא מתרחק מפרנסתו.

וכך כתב הרה"ק רבי משה חיים אפרים מסדליקוב זיע"א בספרו 'דגל מחנה אפרים': 'ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך'. צריך להבין זה שאין לו ביאור, לכאורה היה ראוי להיפך שהוא ישיג את הברכות ולא שהברכות ישיגו אותו. אך דהענין הוא כמו שהתפלל דוד המלך ע"ה (תהלים כג ו) 'אך טוב וחסד ירדפוני' וגו', והיינו, כי לפעמים אדם בורח מן הטוב מחמת קוצר דעתו, שאינו יודע אם הוא טוב, ולכך התפלל דוד המלך ע"ה: 'אך טוב וחסד ירדפוני', שהם ירדפו אחרי וישגו אותי אף שאיני יודע לרדוף אחריהם, והוא שמרמז 'ובאו עליך כל הברכות והשיגוך', והבן.

מעשה בטייח אחד שהקשיב לדרשותיו של הגאון רבי ישראל מסלנט זיע"א. הדרשה עסקה בענייני אמונה ובטחון, וגם רבי ישראל עסק בעניינים אלו שבהם אנו דנים, שאם אדם יאמין ויבטח בהשי"ת, בוודאי שהשי"ת יזמן לו את כל צרכיו מבלי שהוא יזדקק לעבוד לפרנסתו.

אחר הדרשה ניגש הטייח אל רבי ישראל ושאל אותו: האם זו הלכה למעשה? האם הוא יכול להאמין בלב שלם שהשי"ת יזמן לו עשרת אלפים רובל, והסכום כולו אכן יגיע לרשותו? זקוק אני לכסף גדול זה עבור חתונת בתי שתתקיים בקרוב, ומבקש אני לסמוך על האמונה כדי לקבלם.

רבי ישראל הנהג בראשו לחיוב ואמר לו: עלי ועל צווארי: לוקח אני אחריות מלאה שאם אכן תבטח בה' שמיצאי לך עשרת אלפים רובל, ותהא זו אמונה שלמה ופשוטה, הרי שבוודאי תשיג אותם עד הפרוטה האחרונה.

הטייח קיבל את הדברים. עזב את עבודתו, והחל יושב כל היום בבית הכנסת כשהוא אומר מזמורי תהלים תוך כדי שהוא מצפה ומאמין בהשי"ת שאכן יביא אליו סכום זה של עשרת אלפים רובל.

עברו ימים וחלפו שבועות. הפרוטות האחרונות כבר כלו מן הכיס. לא היה לחם בבית. והאיש עודנו עומד בבטחונו שהכסף יגיע לידו. אולם כשהרעב הממשי החל להציק לו ולבני ביתו, האיצה בו אשתו ללכת אל רבי ישראל ולשאל את פיו: מפני מה עדיין לא נתקיימה הבטחתו אודות עשרת אלפים הרובלים? הרי רבי ישראל נטל על כך אחריות ואם כך הרי הוא כערב ממש.

רבי ישראל הקשיב במנוחה לדברי הטייח. לאחר מכן הוא אמר לו שהוא עצמו עדיין מאמין בזה באמונה שלמה, ואיננו חוזר מאחריותו. אולם אם קצרה סבלנותו של הטייח לחכות לכסף המובטח, הנה הוא מוכן לקנות אצלו את ההבטחה. הנה יש ברשותו עתה סכום של חמשת אלפים רובל והוא מסכים לתתם לו תמורת עשרת האלפים המובטחים לו.

הטייח שמח מאד על העסק הזה ומיד נאות לו. כיון שכן פנה אליו רבי ישראל ואמר לו: כלך לך לטייחותך! אם אתה מוכן להחליף את עשרת האלפים רובל בחמשת אלפים רובל, הרי זו הוכחה ברורה שבטחונך בהשי"ת איננו שלם ומלא, ולכן לעולם לא תשיג את עשרת אלפי הרובלים להם אתה מחכה.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הגוי ירד אל תוך המכרה. שלף בזהירות את הכד עם המטבעות, אסף את המטבעות שהתגלגלו לידו, ויצא מהמכרה שמח וטוב לב. לאחר שהעמיס את הכד על העגלה, הוא כיסה את הכד במיני בלאות ובסמרטוטים ישנים, והחליט לנסוע אל הכפר שלו ולהטמין את האוצר שמצא. רק לאחר מכן יחזור עם העגלה והחמור לצפת, שם יאמר ליהודים שנתנו לו אותם, שעבודה זו היא קשה מדי עבורו.

רגע לפני שיצא הגוי לדרך הוא נזכר שאת המעדר הגדול, עימו חופרים את הטיט, הוא השאיר בתוך המכרה. למרות שעם הכסף הרב שהתגלגל לידו במפתיע יכול היה לרכוש אלפי מעדרים חדשים, החליט הגוי כי הוא חוזר למכרה כדי להוציא את המעדר. בפזיזותו לא שמר הגוי על כללי הזהירות המקובלים במכרה, ובעודו מתכופף להוציא את המעדר נפל עליו גל ענק של טיט וקבר אותו חיים.

החמור הרתום לעגלה היה רגיל להמתין בסבלנות במשך שעות ארוכות עד שהפאלח היה מסיים את עבודתו במכרה וחוזר לביתו שבצפת. תמיד הייתה זו שעה קבועה בה הפאלח היה יוצא לדרך, כדי להספיק לשוב לביתו כשעוד היום גדול ואור השמש עדיין יכול לכוונו בדרך.

משהגיעה השעה הקבועה, ואיש לא החל להוליך את החמור והעגלה, נשא החמור את רגליו כהרגלו והחל ללכת מעדנות אל עבר ביתו של היהודי בעיר צפת. לפתע שומעת אשתו של הפאלח נהימות מוכרות מהחצר שליד הבית. היא זיהתה את קולו של החמור שלהם ויצאה לראות את הנעשה.

להפתעתה גילתה האשה שהחמור הביא את העגלה בגפו וכי הגוי אינו מצוי שם. היא עלתה על העגלה, ולאחר שחיפשה בעגלה לכאן ולכאן גילתה את הכד מלא מטבעות הזהב והכסף. היא מיהרה להכניס את הכד לבעלה ולהודות בפניו על האמת כי אכן צדקו דבריו: אדם המאמין בהשי"ת באמונה שלמה אינו זקוק לרדוף אחר פרנסתו, כי היא תגיע אליו.

עוף השמים הוליך את הקול והסיפור המופלא נודע בצפת ותהום כל העיר. היו מתלמידי האלשיך הקדוש שבאו אל רבם בטרונגיה ושאלו: במה גדול כוחו של פאלח זה שזכה לנס גדול זה, בעוד שהנה הם שומעים את דרשות רבם זה שנים רבות, ואף השגתם גבוהה ונעלה יותר, והנה הם לא זכו באוצר?

נענה האלשיך הקדוש ואמר להם: אמשול לכם משל למה הדבר דומה: אדם המבקש לבנות אהל ובידו פטיש בו הוא תוקע את יתדות האוהל בתוך האדמה. יש אדמה חולית שהיתד נתקע בקלות אך הוא גם נשלף בקלות. ויש סלע שקשה לנעוץ בו את האבן, אף משהיתד בתוכו הוא לא זז ממקומו.

לבכם דומה לקרקע חולית. אמנם שמעתם והתפעלתם, אך היכן שהוא הייתה לכם גם מחשבה, האמנם ניתן לסמוך על הבטחון לבד. היה חסר לכם בשלמות מידת הבטחון ולכן לא זכיתם לשפע המגיע מהבטיחון. לעומת זאת, פאלח זה יש לו לב אבן, ולכן דברי שחדרו ללבבו ננעצו שם בעוצמה רבה, אמונתו הייתה מושלמת ומוחלטת, ולכן הוא זכה לנס כביר שכזה.

על הפסוקים (דברים כח א-ב): 'וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּנְתַנָּה ה' אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל גּוֹי הָאָרֶץ. וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכּוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁגַּךְ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ. פִּירַשׁ בַּסֵּפֶר 'בֵּית אִשֶׁר' בַּהֲקֵדָם הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהִיא אֲצֵל הַרְה"ק רַבִּי לױי יִצְחָק מִבְּרִיטְשׁוֹב זִיע"א, בַּעַל 'קְדוּשַׁת לױי', אֲשֶׁר פִּעַם אַחַת פָּגַע בְּאִדָּם אֶחָד שֶׁהִיא רֶץ בְּדֶרֶךְ בְּבַהֲלָה גְדוּלָה. שָׁאֵלוּ הַקְדוּשַׁת לױי:

הלכות רפואה בשבת

שיעורים לארגוני ההצלה - חברי מד"א - צוות הצלה בית שמש

שנמסרו ע"י הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א

בבית המדרש 'באר ישראל'

ב"ה גרין י"א

יצא להציל באמצע תפילה, אכילה, שינה

א. יצא לפעולת הצלה באמצע אכילה או שתייה ממה שמברך אחריהם

בורא נפשות

יצא להציל באמצע שתייה, או באמצע אכילה מדברים שמברכים אחריהם בורא נפשות, אזי אם אכל או שתה ביחידות, חוזר ומברך ברכה ראשונה, [דברכת בורא נפשות כיון שאין צריך לחזור ולברכה במקומה, כשיוצא נחשב מיד להפסק לענין ברכה הראשונה], ואם אכל או שתה בחבורה, אינו חוזר ומברך, [אך דוקא אם לא עבר עדיין שיעור עיכול כנ"ל], ולבני ספרד אין הבדל בין חבורה ליחיד ובכל אופן חוזר ומברך, ויראה לאכול ולשתות כשיעור לאחר חזרתו, כדי שיוכל לברך אחריהם, ויכוין לפטור גם את האכילה והשתייה שלפני ההפסק.

ב. קיבל קריאה לאחר שגמר לאכול

א. קיבל קריאה לאחר שגמר אכילתו מדברים שצריך לברך אחריהם ברכת המזון או ברכת מעין שלש, יצא מיד, ולא יתעכב לברכם כדי להזדרז בהצלת חיים, ולכשיחזור, כל זמן שלא נעשה רעב מהאכילה יכול לברך. ואם חושש שעד שיחזור למקום האכילה יעבור שיעור עיכול, יברך במקום שנמצא עכשיו. [ע"פ שו"ע ומ"ב קפד ס"ה].

ב. אך אם קיבל קריאה לאחר שגמר אכילתו מדברים שמברכים אחריהם בורא נפשות, יברך מיד בורא נפשות, [כי זה לא לוקח הרבה זמן], ואחר כך יצא להציל.

ג. יצא להציל באמצע ברכת המזון

יצא באמצע ברכת המזון, כשחוזר ממשיך לברך במקום שהפסיק, ואם היה פעולת ההצלה במקום מטונף שאינו ראוי לברכה כמו מקוה ובית מרחץ, חוזר לראש הברכה. [הגר"מ סירוטה, דהפסק באמצע ברכת המזון דינו כהפסק באמצע ברכות ק"ש].

ח. היה עסוק בפעולות הצלה והפסיד התפלה

א. אם מתחילת זמן התפלה עד סוף זמן התפלה, היה עסוק בפעולת הצלה, ולא היה יכול להתפלל, אינו משלים את התפלה שהחסיר, כנפסק בשו"ע [סימן צג סק"ח].

ב. ואם בתחילת זמן התפלה או בחלק מהזמן היה יכול להתפלל, ורק אחר כך נטרד בהצלה עד שעבר זמן תפלה, ישלים את התפלה שהחסיר בתפלה הסמוכה לה. [הגרח"י כהן, וכן נפסק אצל אונן בסימן עא סק"ד].

ג. זמן תפלת שחרית, מעלות השחר עד חצות, מנחה, מחצי שעה שלאחר חצות עד השקיעה, מעריב, מצאת הכוכבים עד עלות השחר.

ט. קידש על היין ולאחר ששתה הכוס קיבל קריאה

לדעת הגר"ש"א שטרן [הלכות הצלת נפשות], אם ההפסק היה פחות משעה אין צריך לחזור ולקדש שנית, ואם הפסיק יותר משעה, יקדש שנית. ואפשר בדגביע גדול שיש בו שיעור שתי רביעיות הוי קידוש במקום סעודה לפי שיטת הגאונים, בצירוף השיטה שיש להוסיף רביעית, וממילא בכל אופן אין צריך לחזור ולקדש. [והסכים לזה הגר"מ סירוטה].

י. יצא לפעולת הצלה באמצע אכילת לחם, או מיני מזונות

יצא מחוץ לביתו להציל, באמצע סעודת פת, או באמצע אכילת מיני מזונות, ואכל כבר לפחות כזית מהם, כשחוזר ורוצה להמשיך אכילתו, אינו מברך שנית ברכה ראשונה, ויאכל עכשיו לפחות עוד כזית ויברך אחריה ויכוין גם על אכילתו הקודמת. [והגם שהמחבר חולק בזה על הרמ"א, כתב הכף החיים בשם הבן איש חי, וכן כתב בספר זוהר הברכה בשם ילקוט יוסף והגר"מ אליהו, שמחמת ספק ברכות להקל, גם הספרדים נוהגים בזה כהרמ"א]. אך אם עד שחזר עבר שיעור עיכול שהוא ע"ב דק, הפסיד הברכה, ואם ירצה לאכול עוד, בלחם, יטול ידיו ויברך על נטילת ידים, המוציא, וברכת המזון על האכילה החדשה, ובמיני מזונות, יברך ברכה חדשה לפניו ואחריה.

מי מודשה לצאת להציל

ב. עוד כתב בשו"ע [שם]: ומיהו לא יתעסק ברפואה אלא אם כן הוא בקי, ולא יהיה שם גדול ממנו שאם לא כן הרי זה שופך דמים.

ג. וה"ל הערוך השולחן [שם]: ומיהו אסור להתעסק ברפואות אלא אם כן הוא בקי ויש לו רשות מבית דין, והאידיא צריך להיות מוסמך מהממשלה, שיש לו רשות ליתן רפואות לחולים.

ד. בזמנינו מי שקיבל תעודה מאירגון רפואי מוסמך כמו מד"א, נחשב כבקי שיש לו היתר להתעסק ברפואה.

א. איתא בגמרא [בבא קמא פה]. תניא רבי ישמעאל אומר "ורפא ירפא" מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות. וכתב השו"ע [יו"ד סי' שלו ס"א]: נתנה רשות לרופא לרפאות, ומצוה היא, ובכלל פיקוח נפש הוא, ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים. [ובט"ו] שם הביא לתמוה מדוע נאמר לשון "רשות" והרי מצוה לרופא לרפאות, ותירץ דהרפואה האמיתית יכולים לפעול בתפלה לרופא כל בשר ומפליא לעשות, ואם לא זכה, צריך לילך לרופא להתרפאות, דהקב"ה נתן רשות לרופא לרפאות, ע"ש].

יצא להציל והזיק או המית בשוגג

ד. בשו"ת חתם סופר [או"ח סקע"ז], הביא מעשה באיש בליעל שהבעית נערה משרתת, והנערה התעלפה, וגבירתה הביאה כוס י"ש לשפוך לפיה לעוררה מעלפונה, לבסוף נפטרה הנערה, כי בטעות הכניסה נפט במקום י"ש, ובאה לחת"ס לבקש דרך תשובה, ואמר שכיון שזוה היה במצב של בהילות והרי היא התכוונה להציל, פטורה מגלות, דנחשב לאונס, אך צריכה לעשות תשובה כי מגלגלים זכות על ידי זכאי וכו'.

ה. בשו"ת מנחת יצחק [שם], תמה על דברי החתם סופר, דמאי שנא מרופא שצריך לגלות, ותירץ הגר"י זלברשטיין [שם], דשאני הרופא שצריך יותר להיות זהיר במעשיו והריגתו בטעות קרוב יותר לשוגג מאונס, מה שאין כן באותה גברת שבאה להציל מתוך בהילות שמעשיה היה יותר קרוב לאונס. [להחת"ס יש תשובה בחו"מ סי' קפ"ד, על מינקת שנרדמה בלילה וחנקה את התינוק, שפטורה מגלות כי זה נחשב רק לאונס כי כוונתה לטובה היה, ומדמה לזה רופא שהמית שפטור מגלות, ותמה ע"ז הגר"י זלברשטיין דהרי אצל רופא נפסק שחייב גלות, ועל כרחך שגם אצל רופא באופן שהוא נאנס כמו הגברת הנ"ל סבר החת"ס שהוא פטור מגלות, הגרי"ז שם].

א. כתב השו"ע [שם]: ואם ריפא ברשות בית דין וטעה והזיק, פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם המית ונודע לו ששגג גולה על ידו. והגם שלא ישיך היום גלות, כתב בשו"ת מנחת יצחק [ח"ג סי' ק"ד], דצריך לסדר לו סדר תשובה במשקל הגלות.

ב. הקשה בספר התשב"ץ [ח"ג ספ"ב], מאי שנא רופא אומן שהוזכר בתוספתא אמכות, שאם הרג בשגגה דחייב גלות, מהא דהובא בגמרא [מכות ת.]. הרב הרודה את תלמידו, והאב שהיכה את בנו, ושליח בית דין שהרגו דפטורים מגלות, ותירץ הברכי יוסף [יו"ד שם ס"ז], דהרופא שהזיק או הרג בשגגה מדובר שטעה בצורת הטיפול, ועשהו שלא באופן הרגיל בכך, ולכן גולה, מה שאין כן הרב, אב, שליח בית דין, מדובר שהיכו כדרך המכים ולא שינו מהדרך הרגיל, ולכן פטורים מגלות.

ג. ולפי זה פסק הגר"י זלברשטיין שליט"א [הלכה ורפואה ח"ב ע' רפח], באיש הצלה שיצא להציל, ועשה את כל פעולת ההצלה כמו שלמד ולא שינה מהדרך שמרפאים בזה, אפילו אם אירע שבטעות הזיק או המית ח"ו, יחא פטור אפילו בדיני שמים.

מילין יקירין ויהודשים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הָרְאָה חֶזְקָה

חֶזְקָה דְאֹרִייתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

השומר על צלם אלקים בקדושה ניצל מחיות רעות

אצל גדולי עולם שהיו הטבע משתנה מפני צורתם הקדושה, כמו שמספרים על בעל האור החיים הקדוש שהשליך אותו מושל העיר לגוב האריות, ובדרך נס התייראו מפניו האריות ולא נגעו בו לרעה.

כל זמן ששמר אדם עצמו בטהרה צלם אלקים מאיר בפניו והכל יראים ממנו, ורק אם העביר חלילה במעשיו את צלם הקדושה מעל פניו יש לו להתירא מבעלי חיים וכמאמר חז"ל (שבת קנא): אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר (תהלים מט יג) 'אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו', ומעשה בהגאון בעל פני יהושע ע"ה בלכתו בבוקר מעוטף בלית ומעוטר בתפילין בדרכו לבית הכנסת, והנה נקרה אריה מסוכן בדרכו, והגאון ע"ה לא נבהל אלא הפשיל את הטלית מעל פניו, וכאשר ראה האריה את קלסתר פניו הקדושים נפלו עליו אימה ופחד וברח לנפשו.

שר של ים מתירא מן הצדיק

וכך היה מעשה בהרה"ק רבי אלעזר רוקח ע"ה בעל מעשה רוקח, שבעת הפלגתו בים התרגשה סערה כבדה וביקשה להטביע את הספינה בלב ים, כאשר הרגיש הצדיק שכל מאמצי הנוסעים עולים בתוהו והסכנה גוברת והולכת, ביקש לעמוד על גבי הסיפון כשהוא מביטו אל עבר הים, וכעומדו שם הסיט מעט את כובעו באמרו שהוא מבקש להראות לשר של ים את צלם אלוקים שעל פניו, ואמנם מיד בעשותו כן פסקה הסערה ונח הים מזעפו, ויהי הדבר לפלא איך שהציל בקדושתו את הספינה על נוסעיה [וראה בווהר (הקדמה יג): וכיון דדיוקנא דאדם אתרשים ביה שליט על כל בריין דעלמא בהווא דיוקנא, הדא הוא דכתיב (בראשית ט ב) 'ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו', כלהו זעין ודחלין מהווא דיוקנא דאתרשים ביה].

מצלם אלקים החקוק בו ואינם מזיקים אותו [וזהו סוד מה שאמרו (שבת קנא): דאמר רמי בר אבא, אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה, שנאמר (תהלים מט יג) 'אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו'. וראה בווהר הקדוש (יתרו עא): כל אינון בני נשא דלא חטאן קמי מאריהון ולא עברין על פקודי אורייתא, זיו דיוקנא דלהון לא אשתני מחיזו דדיוקנא עלאה, וכל בריין דעלמא זעין ודחלין קמיה, ובשעתא דבני נשא עברין על פתגמי אורייתא אתחלף דיוקנא דלהון, וכלהו זעין ודחלין מקמי בריין אחרנין בגין דאתחלף דיוקנא עלאה ואתעבר מנייהו, וכדן שליט בהו חיות ברא דהא לא חמו בהו ההוא דיוקנא עלאה כדקחזין], וזהו שמצינו

וְרֵאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךָ
וְיֵרְאוּ מִמֶּךָ (כח, י).

כתב האור החיים: וראו כל עמי הארץ וגו', גם זה הוא מכוון כנגד שמירת מצות לא תעשה, כי כל זמן שהאדם שומר עצמו מהעבירות אין צלם אלקים עובר מעל פניו, וכל הנבראים אדם ובהמה מזדעזעים ממנו, מה שאין כן המתעב מעשיו מעבירין ממנו הצלם, וכמאמר קין (בראשית ד יד) 'והיה כל מוצאי וגו', עכ"ל.

כל אדם מישראל חקוק בו צלם אלקים, וכפי מה ששומר עצמו בקדושה ובטהרה כך זוכה שיאיר בו הצלם ויסייע לו בכל דרכיו, וזהו שכתוב (שם ט ב) 'ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ', כי חיות הארץ מתייראים

מִילְתָּא דְפִלְיָאָה

חשיבות דורות השפלים

אם ישאלך אדם שכשמתבוננים בגודל עבודתם של הדורות הקודמים אפשר לבוא לידי רפיון ובמה נזכה אנחנו לעבודת ה', השב לו שכן שאל רבינו חיים ויטאל ע"ה את רבו האר"י ז"ל, אחרי שרואים אנו את גודל מעלת הראשונים, ועד כמה דקדקו על עצמם על פגם קל ומועט, וכמה הרבו להצטער ולהתענות על מיעוט עבודתם לבוראם, אם כן במה נזכה אנו אזובי הקיר שאין עבודתינו חשובה למאום בפניהם, ובמה נבוא לפני המלך לחלות פניו בעבודה תמה ונקיה. השיב לו האר"י ז"ל שבדאי בדורות הראשונים היו נשמות גבוהות ביותר והיה נדרש מהם עבודה לפי ערך מדרגתם, אבל ככל שמתאחרים הדורות מתמעטת הקדושה בעולם, ומשום כך כל עבודה מועטת יש לה חשיבות מיוחדת בשמים, ואפילו אנחה של יהודי שמצטער על מיעוט חלקו בעבודת ה', יש לה חשיבות גדולה ורצויה היא במרום כמו עבודתם של הדורות הקדמונים.

[והרה"ק מאיזביצא ע"ה אמר ששמע דבר חידוש מפי רבו הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה, שיש מעלה מיוחדת לדורות האחרונים על פני הדורות הראשונים, כי אף שבדורות האחרונים המוחות מתמעטים בכל פעם, אבל נקודת החיים שבלב מתרחבת תמיד ונעשה מזוכך בכל פעם בגלות יותר (פרי צדיק ואתחנן אות כא)].

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

כלל ישראל בזכות הצדיקים - והצדיקים בזכות ישראל

רבך מצבא השמים, כי הלבנה מקבלת את אורה מן החמה, אבל בהתקרבה אל החמה אין אורה חזק כמו בזמן שהיא מתרחקת ממנה, וזה לאות גם לענין התלמיד והרב, ככל שיירא התלמיד מרבו ולא יתקרב אליו יותר מדי, כן יזכה לקבל ממנו שפע טוב.

המקושר לצדיק חשוב כעומד לפני ה'

עוד מעלה גדולה בהתקשרות לצדיקים, שעל ידיה נחשב האדם כמי שעומד תמיד לפני ה' יתברך, כי דוע דברי הירושלמי (שבת פ"א ה"ב) 'כל האומר שמועה בשם צדיק יראה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו', נמצא שהמתקשר לצדיק הרי כעומד לפניו, והרי הצדיק עומד במחשבתו תמיד לפני ה' יתברך, וכיון שהוא כעומד לפני ה' יתברך אין שורה בו שום שכחה מאיתו יתברך, כמו שיש לרמז בדברי המשנה (פאה פ"ו מ"ד) שהשוכח מן התבואה 'שלפניו' אין זה חשוב שכחה, ופירש הרה"ק מהר"ש מבעלזא ע"ה שהצדיק העומד לפניו יתברך אין שייך בו שכחה, כי תמיד עומד הוא להיזכר ביחוד ה'. והמקושר לצדיק זוכה מכוחו להיות ניצב תמיד לפני ה'.

המקושר ברבו דבוק בה' גם בביתו

והנה לא זו בלבד בהיות האדם קרוב אל הצדיק, הרי הוא מקושר אליו ומקבל מכוחו שפע קודש, אלא גם בהיות האדם בביתו עליו להוסיף ולהתקשר אל רבו, לבל תיפסק ממנו ההשפעה מעם רבו, וכמו שפירש הרמ"מ מקוסוב ע"ה בספרו אהבת שלום (ואתחנן ד"ה לך אמור) על הפסוק (לעיל ה כז-כח) 'לך אמור להם שובו לכם לאוהליכם, ואתה פה עמוד עמדי', שזה עצמו נכלל בצויו לומר לבני ישראל, שגם בשובם לאהליהם יתנו אל ליבם שמשה רבינו עודנו עומד לפני ה', ואינו מפסיק כל עיקר מעבודתו, ואם יתקשרו ברבם בהיותם רחוקים ממנו, יזכו גם אז להיות נזכרים לטובה לפני ה' בכל דרכיהם.

כפי ההתקרבות אל הצדיק כן זוכה לקבל ממנו

והנה כשמבקשים למלא כלי משקה מצינור, צריך להניח כלי קיבול קרוב לצינור, ואם יתרחק הכלי מן הצינור לא יוכל לקבל מאתו, כעין זה פירש הרה"ק רבי שלום מבעלזא ע"ה את אופן קבלת ההשפעה מהצדיק, כפי התקרבות האדם אל הצדיק להתקשר ולהידבק בו, כך זוכה לקבל מאיתו שפע קדושה וברכה, וצריך להיזהר לא להתרחק מהצדיק כדי שלא תלך ההשפעה לאיבוד. וכך כתב בתפארת שלמה (יתרו ד"ה אני) בשם הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב ע"ה, על הכתוב (בראשית מד יז) 'האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד', כי כאשר דרך הגביע שהוא כלי המקבל צריך להיות עומד למטה מכלי הנשפך ממנו לתוכו, כי אם הוא עומד למעלה איננו יכול לשפוך בתוכו, כן התלמיד צריך להיות שפל בדעתו נגד הרב המשפיע לו ואז יהיה ראוי לקבל ממנו.

ובזה ביאר הרה"ק מסאסוב (ליקוטי רמ"ל מקץ): 'מאוד מאוד הוי שפל רוח' (אבות פ"ד מ"ד), כי אם ירצה האדם להריק מכלי אל כלי, אזי זה הכלי שהוא משפיע ומוריק צריך להיות למעלה והכלי שמקבל צריך להיות למטה, לכן אמר 'מאוד מאוד הוי שפל רוח', כדי שתוכל לקבל מכל אדם איזה מדה טובה, וזה 'האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד', היינו שיוכל לעשות את עצמו כלי המקבל כמו הגביע שיכול לקבל כל דבר, כן אתה תוכל לקבל מכל אדם מדות טובות ותוכחות, 'הוא יהיה לי עבד', 'ואתם עלו לשלום אל אביכם', היינו לה' יתברך.

כפי מוראו מרבו כן זוכה לקבל ממנו

מכל מקום יזהר התלמיד שלא להתקרב יתר על המידה אל רבו, ואדרבה כפי המורא מפניו כן יזכה לקבל ממנו, כמו שאמר הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב ע"ה בביאור דברי חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) מורא רבך כמורא שמים, שיש ללמוד דרכי מורא

ובאת אל הפה אשר יהיה פימים ההם וגו' הגדתי היום לה' אלקיך וגו' (כו ג). כל עבודת ה' של האדם היא מכוח הצדיק המשפיע על כל הקרובים אליו, ומאידך גיסא כל מדרגות הצדיק באות מכוח כלל ישראל, ובזה פירש בדברי יחזקאל (ד"ה ובאת) דברי הכתוב ובאת אל הכהן וגו' ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך וגו', ולא כתוב 'הגדתי היום לה' אלוקי', כי זהו עצם הגדת איש ישראל לכהן, כל מה שזכיתי להבאת ביכורים הוא מכוח ה' אלקיך, מחמת שייחד ה' אלקותו עליך, וכל עבודתי היא רק מכוח ה' אלקיך. אכן בהמשך כתוב ולקח הכהן וגו' לפני מזבח ה' אלקיך, כי הכהן בעצמו מייחס את הגדולה והכבוד דוקא לכלל ישראל, וזהו שהכהן אומר ה' אלקיך, כל כוחו של הכהן הוא מכלל ישראל שייחד ה' שמו עליהם.

כח הצדיק בא מהמאמינים בו

עד כמה שמתחזקים להאמין בכוחו של הצדיק, כך מתחזק כוחו להשפיע רוב טובה על הדבקים בו, כי כל כח הצדיק בא על ידי תלמידיו המאמינים בו, כמו שאמר הרה"ק ר' יצחק מווארקא ע"ה פירוש הכתוב (שמות יח כא) 'ואתה תחזה מכל העם, כי מה שהצדיק רואה ברוח הקודש, הוא רק על ידי כל העם', על ידי שמתקבצים אצלו תלמידים וחסידים.

כפי הידיעה שאין לו השגה ברבו כך מקבל מכוחו

והנה אמרו חז"ל (מו"ק יז). אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (מלאכי ב ז) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו. והקשה הרה"ק ר' זושא מאניפולי ע"ה, שהרי לאדם פשוט אין כל השגה במלאך, ואם כן לא יוכל להשיג אם הרב דומה למלאך אם לאו. תירץ הרה"ק, זו אכן כוונת הגמרא, שאם האדם מבין שרבו דומה למלאך ואין לו בו שום השגה, אזי יכול הוא ללמוד מפי הרב ולקבל ממנו תורה, אבל כל זמן שאין התלמיד מתבטל בפני רבו כמו בפני מלאך, אינו יכול ללמוד מרבו ולקבל תורה מפיו.

בזילין וקירין

פרקי הדרכה ועבודת ה' על סדר הפרשה

יחוד הכוונה בעבודת ה' לשם שמים

שבכל יום הוא מוכן לגאול אותנו אם נשוב בתשובה, כמו שכתוב (תהלים צה ז) 'היום אם בקולו תשמעו' (סנהדרין צח). ויש לבאר 'בקולו' היינו באותו הקול שהשמיע לנו במתן תורה, 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני', רמז שלא יהיה לנו יראה זרה בעמדנו לפניו, אלא תהיה עבודתנו מיוחדת אליו יתברך, וכפי מה שניזוהר לשמוע את אותו הקול כך נזכה לגאולה בקרוב, 'היום אם בקולו תשמעו'.
ואותו הקול ואותו הציווי נמשך בכל יום, כמו שאמרו (סנהדרין יז) על הפסוק (לעיל ה יט) 'קול גדול ולא יסף' שאותו הקול שנשמע בסניני אינו נפסק לעולם, וכך מוטל עלינו להתחזק תמיד בענין זה לייחד את עבודתנו לשמו יתברך בלי תערובת פניות זרות.

אדון לעצמו, וכאילו עובד ומתפלל לאותו אדם.

ובזה פירש את הפסוק **וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצוותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו**, גם אם אחרי שהוא הולך בדרכי ה' בקיום מצוות התורה, צריך גם כן להיות זהיר **לשמוע בקולו**, היינו באותו קול ששמענו בסניני 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני', שלא לשתף בעבודתנו שום כוונה אחרת.

יחוד העבודה לשם ה' מקרב את הגאולה

קירוב הגאולה אף הוא תלוי בייחוד העבודה לשם שמים, שכן אמר משיח לרבי יהושע בן לוי שיבוא היום לגאול את ישראל, וביאר אליהו הנביא את דבריו

את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וְלִלְכַת בְּדַרְכָיו וְגו' (כו יז).

צריך מאוד להיזהר בעת קיום המצוות שתהיה מחשבתו מיוחדת לעבודת הבורא, ולא תתערב בליבו כוונה אחרת זולת לעשות נחת רוח לבורא, ובה יקיים 'בכל דרכיך דעהו' (משלי ג), שבכל דרכי האדם תהיה כוונתו רק לדיעת ה' ולא שום פניה זרה, וכן בעומדו לפני ה' בתפילה לא תהיה לו אלהות ומרות אחרת, ולא יירא ולא יפחד משום בריה כי אם מאלקיו אשר לפניו הוא מתפלל, וכמו שכתב **בנועם מגדים** (ד"ה את ה' האמרת) בשם אביו ז"ל, כי המתפלל הוא כעומד לפני ה' ושכינה כנגדו, על כן 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני' בעודך מתפלל לפני, ואם תהיה כוונתו לשם אדם הרואהו הרי זה כקונה

הקב"ה זוכר את המצוות והעבירות שהאדם שכח

לו על אותו רגע ולא יותר, כי בנקל לדחות לשאל תחתית חס ושלום.

ידיעה זו שלא הגיע לתחילת

העבודה היא עצמה השער לה'

ניתן להמליץ על כך את מאמרו של רבינו הקדוש בעל **הנועם אלימלך ע"ה** (ליקוטי שושנה ד"ה פתחו) על הפסוק (תהלים קיח יט) 'פתחו לי שערי צדק' וכו', וזה לשון קדשו: דהנה עיקר מדת הצדיקים כך היא, בכל מה שעובד יותר להבורא ברוך הוא, הוא מבין יותר שאינו יכול להגיע אל תכלית העבודה, כי אין סוף בדבר, וזה הוא עיקר הבנת הצדיק שמבין זה שאינו יכול לבוא אל התכלית הגמור והיא היא העבודה.

וזהו שאמר הכתוב 'פתחו לי', פירוש הצדיק אומר שיפתחו לו השערי העבודה לבוא במ לעבוד הבורא, לפי שסובר שלא עשה כלום עדיין ולא פעל בעבודתו כלל עדיין, ומשיבין לו 'זה השער לד', פירוש, היא היא עיקר העבודה לידע זה שאינו יכול לגמור בהעבודה, כי דבר שאין לו סוף ותכלית. ע"כ דברי קדשו. ובהם נשכיל להבין עבודת הצדיקים שלא החזיקו טובה לעצמם ותמיד חשבו שעדיין לא באו לעיקר העבודה, אין זאת אלא מחמת שראו אפסיות האדם אל מול גדלו וחסדיו של הבורא יתברך, ומכל שכן אנו, שאם הראשונים כמלאכים אנו וכו'. ה' יתברך יזכנו להכניע ערפנו ולעבדו יתברך עבודה תמה אמן.

כי מה לו לאדם אצל בוראו, וכל שאעשה אינו מספיק מול הטובות והחסדים הסובבים אותי, ועל כך מתוודה.

צדיקים גדולים הבינו כי כל שיעשו אינו שווה לחובתנו כלפי ה' יתברך

צדיקים גדולים ועצומים עמלו להחדיר בליבם כי כל אשר יעשו לא ישווה לערך החסדים שמעניק לנו בורא עולם, וגם כשעושה דבר מה, האם יודע אם נתקבל ברצון שמא לא עשהו כראוי או שמא חטא וחסאיו מסתירים ומונעים ממצותו להתקבל ברצון. כך לימדנו **הרה"ק מקאמרנא ע"ה** בספרו **היכל הברכה** (כי תשא רעו:), שהחזוה מלובלין הזהיר אותנו להשפיל את עצמו ולעשות תשובה קודם כל תפילה ולימוד. כמו ששמע ממנו תלמיד אחד שאחר חצות קודם לימודו אמר, ריבונו של עולם, אפשר אני מן אותן שכתוב בהם (תהלים נ טז) 'ולרשע אמר מה לך לספר חוקי' והתמרמר מאוד, והאריך בדברי ריצוי ובכיה ותחנונים.

זו היא העצה שלא לבוא לידי גאות חלילה מהמצוות שעשה, וידע בלבו את אשר אמר **הרה"ק מלובלין** (שם) אין גרוע בעולם כמותי, אפילו אם יאמר לי מלאך השם שאני צדיק, איני מאמין לו. ואם יאמר לו הקב"ה בעצמו שאני צדיק, אאמין

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כו יג). מסופר כי כאשר פגש **האדמו"ר בעל האהבת ישראל מו"ז** ע"ה את **האדמו"ר רבי יואל מסאטמר ע"ה**, הזכיר האדמו"ר מו"ז ע"ה את מאמרו של **הקדושת לוי מברדיטשוב ע"ה**, על הנאמר בראש השנה 'כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך', שכאשר אדם עושה מצוה ומחזיק את עצמו בגינה ומתגאה, הקב"ה שוכח את המצוה, וכן להיפך אם אדם עובר עבירה חלילה וזוכר מזה ויודע שעליו לתקן מעשיו בבחינת 'וחטאתי נגדי תמיד' (תהלים נא ה), אז ה' יתברך שוכח כביכול מהעבירה שעשה. וזו הכוונה 'כי זוכר כל הנשכחות' הקב"ה זוכר את המצוות שהאדם שכח שעשה אותם ולא החזיק טובה לעצמו, וכן להיפך הקב"ה זוכר אם האדם שכח שעשה עבירה ולא שם על ליבו לתקן את אשר עיוות.

בהבאת הביכורים מתוודה על כך שלא השכיל שאין במעשיו כלום

מול חסדי ה' עלי

ענהו **האדמו"ר מסאטמר** שעתה מחוור לו מה שנאמר בוידי מעשר **לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי**, ולכאורה בוידי מזכיר האדם את הדברים הלא טובים שעשה, אם כן מדוע מזכיר את המצוות שעשה. אך בדברי הקדושת לוי מובן שאמנם עשיתי מצוות אך **לא שכחתי מהם** והחזקתי טובה לעצמי, ולא נתתי אל לבי

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להפיץ ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל

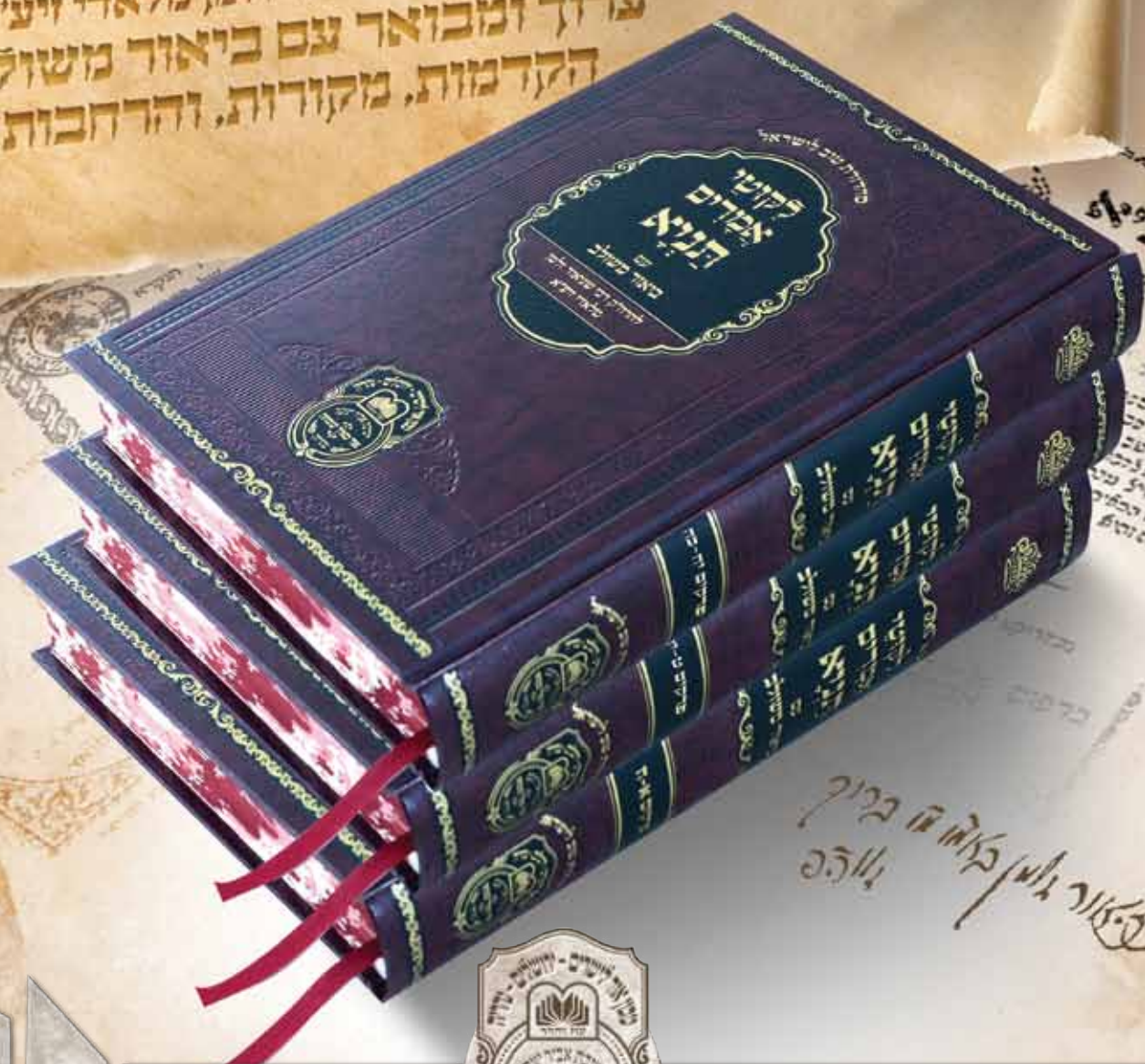

יצא לאור חלק ג':

תניינא

ספרן של בינונים

להרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זיע"א
ערוך ומבואר עם ביאור משולב
הקדמות, מקורות, והרחבות

יצאור גאון באורו עו ברוך
גאון

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

ספרים

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

מיחזור ספרים ולוחות 'אופסט' של ספרי קודש

לקדשו, וממילא אין בו איסור מחיקה. עוד מבואר בשולחן ערוך (סימן רע"ו סעיף ב') לענין מי שהיה צריך לכתוב יהודה וטעה ולא כתב ד', שיתלה הד' למעלה, ובאיור במחנה אפרים (חידושים על סדר הטור, סימן רע"ב ס"ב), וכן בהגהות רעק"א והלבוש (סימן רע"ו סעיף יב), שאין בהוספת ד' משום איסור מחיקת ה', כיון שלא התכוון כלל לקדושת ה' על כן מותר למוחקו, ורק אם התכוון לכתוב את ה' בסתמא, חל עליו קדושה ואסור במחיקה.

וכן דעת השדי חמד (מערכת המ"ם כלי י"ד"ה נחזור) בשם הרבה אחרונים להקל שלא חל קדושת ה' כאשר התכוון לכתוב יהודה, ותמה על המנחת חינוך (מצוה תלו סק"א) שהחמיר וסובר שחל קדושת ה' אף שהתכוון לכתוב יהודה, והיה יתיר להוסיף אות ד' מלמעלה הוא משום שתלוי אינו נחשב מחיקה, שכלל נקוט בידינו 'התלוין' מצטרפין להכשיר ולא לפסול, ובחזון איש (יו"ד סימן קס"ג) הסיק להלכה שאם כיון לכתוב יהודה ובטעות לא כתב דל"ת חל עליו קדושה כלל, דהוי ככתבו קודש דמתעסק בעלמא הוא.

מאיירך הש"ך כתב (יו"ד סימן רע"ו ס"ק יב) כי שם של קודש שלא נכתב לשם קדושה, מותר למחקו לצורך תיקון דוקא, אבל לגזו ולגנוזו שרי אפילו שלא לצורך תיקון, ומבואר שדעת הש"ך שכאשר לא התכוון לקדשו, מותר למחקו רק לצורך תיקון.

והנה כתב בשולחן ערוך (א"ח סימן לב ס"ג) שאם זרק עפרות זהב על האותיות, מעביר זהוב וישאר כתב התחנות וכשר, אבל אם זרק זהוב על אות מאזכרות, אין לו תקנה לפי שאסור להעביר זהוב, משום דהוי כמוחק את ה', ומדייק הפרי מגדים (הביאו בבאיור הלכה שם ד"ה מחוקק) שמשמע אפילו זרק זהב שלא לקדושת ה' אסור למחקו אף שדעתו לתקנו ודלא כדעת הש"ך.

אף דעת הפנים מאירות (חלק א סימן מה) לאסור, ודחה את הראיה מהגמרא בגיטין דאפשר לפרש כוונת הגמרא שאין מלקות אבל יש איסור, ועוד שרק כאשר היה צריך לכתוב את ה' ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בה ד', הרי זה נכתב בפירוש שלא לשמו, אבל בסתמא כוונתו לשמה וחל עליו קדושה.

ומעתה יש לדון האם מועיל לעשות תנאי ולסמוך על רוב הפוסקים שאם מכוון בפירוש שלא לשם קדושה אין השם קדוש. אמנם בספר עין יצחק (לרבי יצחק אלחנן ספקטור א"ח סימן ה) נראה שדעתו שאין לסמוך על זה רק לענין כתיבת ה' בשני יודין, שכתב על כך הרמ"א (סימן רע"ו סעיף י) שבמקום הצורך מותר למחקו את ה' שכתוב בסידורים בצורת שני יודין ואחד על גביהן, וכתב בעין יצחק שאם נכתבו מתחילה בתנאי שלא יחול עליהם קדושה, מותר אף לשורפם, שהרי לדעת רוב הפוסקים שם שכתב שלא בקדושה מותר למחקו, ואולי יש בזה איסור דרבנן, וכאשר כתבו בשני יודין שיעקר האיסור הוא רק

המשך בעמ' ב'

שאלה הלכתית זו עולה פעמים רבות בבתי דפוס: לוחות (פלטות) העשויות מברזל שמהם מדפיסים את ספרי קודש, וביניהם המשה חומשי תורה אשר נדפס בהם שם הוי"ה במלואו, והנידון הוא, האם מותר לשלוח את הלוחות הללו למחזור כפי ששולחים את כל לוחות הברזל למחזור לתעשיית אלומיניום, כמו כן נצברים בבתי הדפוס כמויות של ניירות גניזה שנפגמו בתהליך ההדפסה, כאשר ניתן לנצל את הנייר לשימוש חוזר, אמנם יש חשש בייזון כתבי הקודש:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הנה, הלכה היא שאסור למחוק אפילו אות אחת משבעה שמות שאינם נמחקים וכל המוחק אפילו אות אחת משבעה אלו לוקה, (שבעות דף לה. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ו ה"ב בשולחן ערוך יורה דעה סימן רע"ו ס"ט). ויש לדון האם גם בלוחות אלו יש בהם איסור מחיקת ה'.

מקור האיסור

מקור איסור מחיקת ה' הוא מדרשת חז"ל על הפסוק הנאמר לגבי עבודה זרה (דברים יב ג-ד) וְאֶבְדְּתֶם אֶת שְׁמֵי מִן הַמְּקוֹם הַהוּא, לֹא תַעֲשׂוּן בָּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם. ודרשו חז"ל (ליקוט שמעוני דברים פרשת ראה אות תתעה) רבי ישמעאל אומר, מניין למוחק אות אחת מן השם, שהוא בלא תעשה, שנאמר וְאֶבְדְּתֶם אֶת שְׁמֵי מִן הַמְּקוֹם הַהוּא, לֹא תַעֲשׂוּן בָּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם, וכן הוא במסכת שבת (דף קכ:), הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו אסור לרחוץ או לסוך או לעמוד במקום הטינופת, משום וְאֶבְדְּתֶם אֶת שְׁמֵי מִן הַמְּקוֹם הַהוּא, לֹא תַעֲשׂוּן בָּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם, (וכ"ה במסכת מכות מכות דף כב.).

וכתב המנחת חינוך (מצוה תלו) כי בנוסף ללאו של לא תעשונו כן, עובר גם על איסור עשה דכתבי (דברים ו יג) אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא, והמוחק לא גרע מהמוציא שם שמים לבטלה, ועובר גם על עשה זה.

דין שם שנכתב שלא בקדושה

נחלקו הפוסקים במי שכתב שם ללא כוונה לקדשו האם הוא קדוש ויש בו איסור מחיקת ה': בבית יוסף (סימן רע"ו) הביא את דברי התשב"ץ בשם עמודי גולה (ה"א סימן קעו) והסמ"ק (קס), וכן בהגהות מיימוניות יסודי התורה פרק ו ה"א אות א), שאיסור מחיקת ה' אינו אלא אם הכותב התכוון בכתיבתו לקדשו, אבל אם כתבו שלא מדעת ובלי כוונה לקדשו, אין בו איסור מחיקה. והוכיח כדבריו מהגמרא (גיטין דף כ. נד:): הרי שהיה צריך לכתוב את ה' ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת, מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר' יהודה, והכמים אומרים אין ה', מן המובהר. הרי שאין קדושה בשם שנכתב שלא בכונה

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

ריבית בקייטנה בין שכנים

לקראת סיום ימי החופשה התארגנו כמה שכנות לעשות קייטנה לילדים בכמה ימים שנשארו ללא סידור. סוכם שכל אחת תשמור על הילדים פעם אחת בשבוע, בכל פעם משעה שמונה עד אחת בצהריים, וכך יצא שאחת מהן תשמור ביום שיש בה משעה שמונה עד שתיים עשרה, האם יש בזה חשש איסור ריבית:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אופן חלוקת התורנות בדרך זו, בה יוצא שאחת תשמור פחות ובשבוע שלאחר מכן שכנה אחרת תשמור יותר זמן יש לחוש לריבית, מאידך יום ששי הוא זמן שבדרך כלל נשים יותר קשה

שיתפלל באותו מקום במנין.⁶

גבאי שקנה כמות ספרים וזכה בהגרלה

גבאי שקנה כמות גדולה של ספרים לבית הכנסת, והיה מבצע הגרלה בחנות הספרים למי שרוכש הרבה, וזכה הגבאי בגורל, למי שייכת הריבית:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הכלל הוא שכל ריווח שיש לשליח שקנה במעות המשלח והוסיף ממנה לשליח, חולקים השליח והמשלח בריווח.⁷ אמנם בגבאי יש מקום לומר שאינו בגדר שליח, אלא שהוא ממונה על הענין והוא קונה ומתעסק עם זה, מה כדאי לקנות איפה וזל וכוונתו, ומסכמת דעת מתפללי בית הכנסת שאם יבוא לידו ריווח שיוכל לטילו כל שאין הדבר בא על חשבונם, וכן נראה במה שהנוהג שקונים צוברים נקודות בכרטיסי מועדון, יכול הגבאי לצרף את הנקודות לחשבונם אף שקונה עבור בית הכנסת, והוא אופן של טובת הנאה ושכר בעד טרחותו.

להם ויתכן שארבע שעות ביום שיש משתוות לחמש בשאר ימים, ויש לברר זאת בהתאם למחירים שנהוג לשלם על שעות אלו. כאשר מדובר בין שכנים שאין דרכם להקפיד, אם אין פער משמעותי בין סוגי השמירה, יש להקל.¹

יציאה לדרך קודם תפילת מנחה

אני צריך לנסוע מחוץ לעיר וכבר הגיע זמן תפילת מנחה אך שאין לי מנין, האם מותר לי לצאת לדרך לפני התפילה, או שעדיף שאתפלל ביחידות:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

לכתחילה לא יצא לדרך משהגיע זמן תפילה,² מפני שאסור לעסוק בצרכיו קודם התפילה,³ וזוהו אף קודם תפילת מנחה וערבית,⁴ אמנם אם הולך לדרך מצוה מותר, שאינו עוסק בצרכיו אלא בחפצי שמים,⁵ ולכן אם היציאה לדרך כדי להתפלל במקום מסוים כגון שנוסע להתפלל בכותל המערבי או במחיצת רבו, מותר. אמנם אף בהולך לצרכיו בענין שאינו סובל דיחוי ונראה שיהיה לו זמן בריווח להתפלל, עדיף

שליח, ועיין סמ"ע (סק"ה) ו"ש" (סק"ה) בשם הר"ן הרי"ף והרא"ש ובעל העיטור שאפילו אמר המוכר מפורש שנתון הטובה לשליח, יחלקו חצי חצי מדבריהם נראה שכל מקום שהשליח הרוויח בעקבות הקנייה, יש לבדוק אם יש למוכר סיבה לתת זאת דוקא לשליח כדי שהוא יבחר ויעדיף לקנות במקום הזה, שזו לפי הרמ"א יש לומר שהמתנה תהיה לשליח, הגם שבמקומות רבים זה לא נכון לפי מידת האימון שנתונים בו. במקרה של הגרלה, נראה לראות שאין נפק"מ לעושה הגרלה מי הקונה, אלא העיקר שיקנו אצלו, ולכן בין מצד תק"ח ובין מצד מזל שניהם, יש להם חלוקה חצי-חצי.

ובשו"ת דברי יציב (א"ח סי' נה) כתב שיתכן שהאיסור לצאת לדרך אינו משום עוסק בצרכיו קודם תפילה, אלא משום שהדרך טורדתו ויש לחשוש שיכשכש להתפלל או שלא יוכל לכוון בתפילתו ולפ"ז גם דרך לברר מצוה אסור. 6 שבט ה"ו (ח"י סימן ז'). אך בספר כופי רוח (פ"י תה"ד) הביא בשם הגר"ש אלישיב שאם הניסיעה לצורך חפציו עדיף להתפלל בחידות קודם הניסיעה מלהתפלל בציבור אחר הניסיעה. 7 השו"ע כתב (סימן קפ"ט ס"ז) שאם המוכר הוסיף לשליח, במנין או במשקל, חולק השליח עם בעל המעות חצי חצי ברווח. ואם הוא דבר שאין לו מצבה הכלי לבעל המעות. וכתב הרמ"א (שם) דאם אמר המוכר בפירוש שנתון לשליח הכל של

טעם אחר. 4 משנ"ב שם ס"ק ט"ו. ויש שהקשו, הרי לא מצאנו שיש איסור לעשות חפציו אלא קודם שחרי"ת ולא קודם מנחה ומעריב. ובשבת הלוי (ח"א סימן יח) כתב שבאמת אין איסור עשיית חפציו קודם מנחה וערבית, אלא שבאיסור לצאת לדרך מלבד הסיטע של עשיית חפציו יש טעם נוסף שיש לחוש לביטול התפילה או ביטול הכוונה, וטעם זה שייך אף במנחה וערבית, אך באופן שיוודע שלא יתבטל תפילת מנחה וכוונה מנחה הניסיעה, אין איסור קודם מנחה וערבית, ורק קודם שחרי"ת אסור אף באופן זה. והלבושית נלמה (פ"ב סי"א) כתב שיש להוכיח שגם קודם תפילת מנחה וערבית יש איסור עשיית חפציו, אלא שבעצם איסור זה יש לדון שאינו

חומרא בעלמא, ובנוסף שהוא גם התנה בפירוש שלא יחול עליו קדושה אין להחמיר בו כלל, דהוי בכלל גזירה לגזירה, ומבואר שאין דעתו לסמוך על התנאי רק בשני יודין, אבל בשם המפורש החמיר בתנאי, ואם כן עולה שאין לסמוך על עצה זו לעשות תנאי במקומות שכותבים את השם המפורש.

אותיות הפוכות:

מצאנו שדנו הפוסקים (שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן לט בשו"ת הר"ה צבי יו"ד סימן רלג) לגבי לוחות הדפוס בימים עברו שהיו עשויים בסידור אותיות עופרת שעליהם משחו דיו וההדפסה נעשתה בעזרת מכשך ללחיצת הנייר על הלוח המשוח בדיו. והעלו שיש להקל מצד שאותיות שעל גבי הלוח מונחות בצורה הפוכה ועל אותיות הפוכות אין שם כתב, אלא שיש לעיין, כיון שמבואר בגמרא בשבת (דף קד.) לגבי לוחות הברית שנקראות מלפנים ומאחור 'בבוב בבוב, סרו ורס', ופירש רש"י שהאותיות הפוכות והתיבה הפוכה, ומוכח שהם נקראים 'כתב' בלשון הפסוק (שמות לב טו): 'לַחַת פְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתָבִים'.

והמהרש"ם החזיק בהיתר זה שכתב הפוך אינו נחשב כתב כלל, והוכיח כן מדברי התוספות (מועד קטן ט. ד"ה וטוה) שבחול המועד מותר לכתוב בכתב הפוך, הרי שאותיות הפוכות אינן בכלל כתב, ואין נחשב מלאכה בחול המועד, ומה שבלוחות הברית נקרא כתב אף שהיה הכתב הפוך, היינו משום שנקראים מצד אחד כהונג בכתב ישר, ולכן גם הצד השני נחשב כתב, אבל התוספות מיירי באופן שאי אפשר לקרותו בצד השני, רק אם יהפוך הנייר מראשו לסופו וכדומה, לכן אינו בגדר כתב, וכל שכן באותיות עופרת שאין נקראות בשום צד בעולם לא נחשב כתב כלל. עוד יתירץ על פי מהרש"א שכתב (חידושי אגדות שבת דף קד.) שאותיות הלוחות לא היו הפוכות, רק התיבות היו הפוכות. והסיק משם מל מקום יעשה על ידי עכו"ם שאיסורו רק משום שבות. אמנם לוחות 'אופסט' בולמינינו גם על גבי הלוח האותיות מודפסות בצורה ישרה, כך שאין ראייה לנידון זה.

האם מותר למחוק בגרמא

מבואר בגמרא (שבת קכ: יומא ח. וברמב"ם יסודי התורה פרק ו ה"ו), הרי שהיה שם כתוב על בשרו, לא יחוקף ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת, נודמנה לו טבילה של מצוה כורך עליה גמי ויורד וטובל, דאמר קרא ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשוהו כן לה' אלהיכם עשיתם הווא אסור, גרמא שרי. וכן נקטו להלכה שבצורה של 'גרמא' מותרת מחיקת ה', בכסף משנה (יסודי התורה פרק ו הלכה ו) ובאבני נזר (יו"ד סימן טע), בית אפרים (יו"ד סימן סא), וחתם סופר (חלק א סימן לב).

את טעם ההיתר למחוק את השם בדרך גרמא, ביאר הגרש"ז אויערבאך (מאורי אש פרק ד) שרק בממון או בשפיכות דמים שעיקר האיסור הוא התוצאה שנחסר ממון ונפש חבירו, גם בגרמא אסור לפי שהתוצאה האסורה קיימת. אבל במחיקת השם ובשביית שבת האיסור הוא על עצם המעשה, וכיון שגרמא אין נחשב מעשה, אין טעם לאסור.

מאידך מבואר בגמרא מגילה (דף כו:) ספר תורה שבלה גוזזין אותו אצל תלמיד חכם, ובכלי חרס, שנאמר 'ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים'. מכאן הוכיח הנודע בהיודיה (תניינא או"ח סימן יז) שאסור למחוק את השם בדרך גרמא, וכן דעת החזו"א (יו"ד קסד ב). ומה שהתירו בגמרא הג"ל במי שהיה שם כתוב על בשרו תירצו הפוסקים בכמה דרכים: א. הנודע ביהודה, כתב שרק לגבי טבילה של מצוה התירו, אבל לדבר הרשות אסור למחוק בדרך גרמא, ואף שדרשו שאין לאו של 'לא תעשוהו', מכל מקום אסור משום בזיון השם, דאין בזיון גדול יותר מלגרומ מחיקת השם. ב. בשו"ת דובב מישרים כתב (סימן צט) על פי דברי הרשב"א (שבת דף קכ:) ההיתר גרם מחיקה הוא רק כאשר יש תכף שלא ימחק על ידי פעולתו, אבל אם ודאי ימחק אינו נחשב גרמא אלא כשפשוט בידים שאסור. ג. לדעת המנחת יצחק (חלק ג סימן א) על פי תשובת הרשב"א (חלק א סימן ב) ההיתר גרם מחיקה הוא רק אם עומד להימחק מעצמו כמו בשם שכתוב על בשרו, אבל אם אין עומד להימחק מאילו אסור למחוק בגרמא.

ובספר חסידים (סימן תקפ"ג) משמע שסובר שבכלל האיסור תורה למחוק את ה' הוא אף בגרמא, שכתב על ימים אדם ספרים אצל אוכלים כדי שלא יאכלו עכברים הספרים, וכתבתי על לוחות כן לה' אלוקים - שלא יגרומ אדם שימחק השם, משמע מדבריו שגם גרמא הוא בכלל האיסור דאורייתא.

עומד להימחק:

עוד יש לדון להתיר מצד שזהו כתב שעומד להימחק, כיון שהוא מיועד רק להדפסת הספר ואינו מיועד לעמוד כך ימים רבים, שבספר בני יונה (סימן רעו סקט"ז, הובא בפתחי תשובה סימן רעו סקט"ז), כתב להתיר למסדרי אותיות הדפוס, להפריד את אותיות השם ואין בהם משום מחיקה כיון שעומדות להתפרק, ועוד שנכתבו באופן הפוך, ויתכן לומר לפי דבריו שאף לוחות בתי הדפוס נחשבים כתב העומד להימחק, ודינו כעומד להתפרק, ויש להתירו על פי זה.

נמצא איהו, כי בלוחות 'אופסט' יש לדון להיתר, או מצד שאינם קדושים מאחר שאין מכוונים לקדשם, או לעשות תנאי שלא יקדשו, אך יש פוסקים שהחמירו בזה. עוד יש לדון מצד כתב שאינו עומד להתקיים אלא להתפרק, ויש לדון להתירו בדרך גרמא, ואף בזה הרבה פוסקים החמירו. ובמהרש"ם (שם) ומכל מקום יעשו את המעשה ההתכה על ידי עכו"ם, דהא אלוקים בתשובת חות יאיר (סימן טו) דמחיקת השם על ידי עכו"ם אסור רק משום שבות, וכבר נודע דבאמירה לעכו"ם מותר בדבר שאין מתכוון אף דהוי פסיק רישא, וגם ההחולקים על התרומת הדשן (או"ח סימן תג וסימן ש"ד) מכל מקום בשאר איסורים מודים להקל לעשות על ידי גוי. ויש לדון בזה למעשה.

מיחזור כתבי הקודש

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' לו) דן בענין זה בהרחבה, ותחילה נביא מה שכתב בראש דבריו ז"ל: הנה מתחלה יש לבאר הדין מספרים שבלו מאלו שנדפסים תורה שבכתב ותורה שבעל פה, שכעת שמותר לכתוב תורה שבעל פה הוא הרבה מאד,

ומחדרי תינוקות של בית רבן כל הספרים והגמרות שלומדין בהן נקרעין בזמן קצר, וכן הסידורים לתפלה שהרבה מדפיסין גם בשמות היה מפורשין, ומצד יוקר הכריכה חול הדפוס על ידי הצילום מדפיסין ממש דברים שבלא שום צורך לעלמא בכל סדר, כמו סליחות והגדה ויוצרות ותפלות דראש השנה ויום כיפור, שחתינוקות קטנים היה סגי רק להדפיס אלף בית ושחרית וערבית של חול והיו צריכין לגנוז רק מעט ולבתי כנסיות להדפיס של חול בעצמן ותפלות ר"ה ויו"כ וסליחות ויוצרות בעצמן, והיו הסדורים מתפלות ר"ה ויו"כ וכדומה יחזיקו בשלמותם אפילו מאה שנים, והסדורים של שבת יחזיקו בהם עשרות בשנים ורק הסדורים תפלות של חול היו נקרעין הרבה, והיה זה דבר גדול למעט ההוצאה כי יעלו סדורים לתינוקות דבר מועט וכן לבתי כנסיות, ולענין הגניזה לא יצטרכו לגנוז חצאי סדורים וגם שלשה חלקים שמכל סדר שהם עדיין שלמים וראוין עוד הרבה שנים לתפלות ר"ה ויו"כ ולסליחות ויוצרות עוד לעשרות שנים, וכשהן רק חלק מהסדורים מחשיבין אותן ג"כ מספרים הבלואים שזה מרבה הגניזה עד לאלפים פעמים, וכ"ש שאין שום צורך להדפיס את התפלות בהחומשים שכמעט אין שום אדם משתמש בהם שנמצא שמתחלה נדפסו לאבוד, ומזה נתרבו ספרים הקרויים לגניזה. עכ"ל הראשונים.

אך יש להליץ בעד המדפיסים, כי הנה היום שנשתכלל כל כך אמצעי הדפוס, אנו זוכים לראות חדשים לבקרים חידושים נפלאים ביופי והדר ההוצאה לאור, וכל הוצאה יש בה רעיונות חדשים המועילים ללומד והמתפלל, ודין גרמא, כשהכלים מופארים יש לכל אחד ואחד חשק לעסוק בתורה, ומגבר חיילים לתורה ולתפילה, ועינינו הרואות כי אף מי שהיה רחוק מתורה ותפילה, ואף גם מי שהיה קשה לו, הנה בזכות כל ההידורים אשר קנאת סופרים תרבה חכמה וכל אחד ואחד מוציא ביתר שאת וביתר עוז ביופי והדר מחודש, רבים רבים מחיים נפשו בתורה ובתפילה, ועל כן יכתב זאת וזכרון בספר כי תועלת מרובה יש בכל מלאכת ההדפסה וההדרה שישנה כהיום הזה, וכל מי שמוציא לאור ספר שיש בו חידוש על פני מה שהיה זה מכבר, וזכות רבה מאד, כי מזכה הרבים הוא, ובלבד שלא ישיג גבול אחרים ח"ו. ואמנם, בכגון דא הנני מן המודיעים, כיהודה ועוד לקרא, שפשוט הדבר שיש להיזהר ולהקפיד מאד בכבוד הספרים הישנים אשר המה מלאים בשמות הקדושים, ולא לגרום להם שום בזיון בעקבות הספרים החדשים, ומן הראוי לתור אחר אנשים אשר ישמחו גם בספרים הללו.

ולגופו של ענין, באגרות משה האריך לתלות הדברים במה שמצינו במסכת שבת בענין כתבי הקודש שמצילין מפני הדליקה, ועיין בשולחן ערוך יורה דעה (סימן רפב סעיף ה), והעיר שם עוד דהא איסור מחיקת השם אינו דוקא בשריפה אלא בכל אופן שהוא איבוד, דילפינן לה מקרא דלא תעשוהו דאחר אבד תאבדו. וממילא אסור גם להביאן לידי איבוד, ועל כן אסור להניח את כתבי הקודש במקום שנטולים אותם משם למיחזור וכיו"ב.

והנה פסק בשולחן ערוך (או"ח סימן שלד ס"א): כל כתבי הקודש מצילין האידיא מפני הדליקה וקורין בהם, אפי' כתובים בכל לשון ואפי' כתובים בסם ובסיקרא (פי' מיני צבעונים) ובכל דבר. וכתב במשנה ברורה (סק"ל): כל כתבי הקודש - היינו תנ"ך וגמרא וכל הספרים. ותורה שבכתב קודמת להציל לתורה שבע"פ ואפילו תורה שבע"פ מושאלים או מושכרים לו ואם לא יציל לתורה שבע"פ יצטרך לשלם לבעליהם אפ"ה תורה שבכתב קודם [א"ר בשם ס"ח]. והביא בשער הציון (סי' כג) הטעם משום דבזמננו היתר לכתוב הכל וכדלקמיה, והוי הכל בכלל כתבי הקודש. ע"כ.

והנה אם תלוי הדבר בכתבי הקודש שמצילין מפני הדליקה, אם כן האידיא שהותר לכתוב ומצילין כל הספרים, נמצא שכל הספרים טעונים גניזה ואסורים במיחזור, ואסור אף לגרום לכך שיבואו לידי מיחזור.

אלא שבאגרות משה יצא לדון שיתכן שכשנקרעו הספרים ובלו באופן שלא שייך ללמוד בהן, ואף אם שייך ללמוד בהם אבל שום אדם לא ילמד בהם, אזלא קדושתם ואין להציל אותן מפני הדליקה. ומכל מקום כתב דנהי שאין להציל אותן בשבת, הא צריך על כל פנים גניזה ואין לאבדן בידים, וממילא אסור להניחם במקום שיטלו אותם למיחזור.

אם דבר כתב דלענין מעשה יש לאסור בחומשים וספרי תנ"ך שבהם נמצאים שמות וכן סידורים מאלו מדפיסים בשמות ממש, אבל מהספרים שבתורה שבע"פ שהם משניות וגמרא משני התלמודים וכל ספרי רבותינו הראשונים והאחרונים והספרים הנדפסים מחכמי הזמן וכל הירחונים שנקרעו ולא שייך שילמדו ועיינו בהם, ואף ששייך שילמדו בהם לפעמים אך ברור שלא ילמדו ולא יעיינו בהם כאיזה דפים שלמים נמי מותר. ומכל מקום לא רצה להכריע הדין בזה. עיי"ש.

והנה יש מהפוסקים שסוברים שכל שאל למדו באותם הספרים, לא חלה בהם שום קדושה ואינם צריכים גניזה, ויש חולקים בדבר. וראוי לירא שמים לחוש על כבוד שמים בזה. אמנם, בענין הלוחות העשויות ממתכת, נראה דכלל לא שייך שיבואו לידי לימוד, ואינם עומדים כי אם להדפיס מהם, ואם כן לא חל בהם קדושה ואינם צריכים גניזה. אלא שבלוחות של תנ"ך שיש בהם אזכרת השם, אכתי יש לחוש למחיקת השם, ואפשר כי באלו ראוי להחמיר לגנוזם.

להלכה:

א. אסור למחוק אפילו את אחת משבעה שמות שאינם נמחקים וכל המחוק אפילו את אחת משבעה אלו לוקה. ב. נחלקו הפוסקים במי שכתב שם בלא כוונה לקדשו האם הוא קדוש ויש בו איסור מחיקת ה', ואפילו אם מתכוון בפירוש שלא לקדשו יש שהחמירו שלא למחוק אלא לצורך תיקון האותיות. ג. דנו הפוסקים האם אותיות הפוכות יש להן שם כתב, ויש שהורו להיתר שאינו בגדר כתב ואין בו איסור מחיקת ה'. ד. נחלקו הפוסקים אם מותר למחוק בדרך גרמא, והוראת הפוסקים להחמיר. ה. בלוחות 'אופסט' יש לדון למעשה אם מותר למחזרם על ידי גוי. ו. מחזור ספרי קודש שאין בהם שם ה', יש מקילים אם עדיין לא למדו בהם, ורק אם למדו בהם כתבו שיש לגנוזם. אמנם נראה שאין זה כבוד הספרים ואינו כבוד שמם, וראוי להחמיר שלא למחזר כלל ספרי קודש, גם אם אין בהם שם ה'.

י"ב אלול

ימי עולם:

ק"ב: רבי שמעון ב"ר אשר מטולידו - בנו של הרא"ש.
 תקפ"ז: רבי שמחה בונים ב"ר צבי הירש מפרשיסחא - בעל 'קול שמחה', 'קול מבשר'. {פשיסחא}
 תקפ"ח: רבי משה אליקים בריעה ב"ר ישראל {המגיד מקאזניץ} - בעל 'באר משה', ועוד. {קאזניץ}
 תקצ"ט: רבי חיים ב"ר יצחק איציק אויערבאך - רבה של לונטשיץ, בעל 'דברי משפט'.
 תרכ"ה: רבי אלעזר ב"ר צבי אלימלך שפירא מלאנצהוט - בעל 'יודעי בינה'. {לאנצהוט - פולין}
 תרל"ד: רבי אליהו ב"ר בנימין שיק - אב"ד קוברין, בעל 'עין אליהו', 'דרך אבות'.
 תרמ"ג: רבי שלום משה ב"ר אברהם חי גאגין - בעל 'שמח נפש', 'שמח לבי', 'ישמח לב', ועוד. {ירושלים - הר הזיתים}
 תרמ"ה: רבי זאב נחום ב"ר אהרן בורנשטיין - רבה של ביאלא - בעל 'אגודת אזור'.
 תרס"ו: רבי יהושע צבי הירש מיכל ב"ר יעקב קופל שפירא - בעל 'ציץ הקדש', ועוד.
 תרס"ט: רבי יום טוב ב"ר אברהם יהושע קריספין - מגדולי רבני איזמיר, בעל שו"ת 'בגדי יו"ט', 'בן אברהם'. {איזמיר}

תר"ע: רבי אברהם אהרן ב"ר יקותיאל יהודה טייטלבוים מקאלבאטוב. {קולבוסוב}

י"ג אלול

ימי עולם:

תקל"ח: רבי משה ב"ר יעקב טולידאנו - בעל 'אהל משה'.
 תרל"ו: רבי יעקב ישראל מטשרקאס ב"ר מרדכי מטשרנוביל - בעל 'שושנת העמקים'. {טשרקאס-אוקריינע}
 תרל"ו: רבי אליהו ב"ר בנימין מקוברין - אב"ד קוברין, בעל 'עין אליהו', 'דרך אבות'. {קוברין}
 תרל"ח: רבי יעקב ב"ר יצחק גונדהייט מוורשה - בעל 'תפארת יעקב'. {ווארשע - פולין}
 תרל"ח: רבי אליעזר ליפמאן ב"ר שלמה ליכטענשטיין - בעל 'שם עולם'.
 תרנ"ב: רבי אברהם יששכר דב בער ב"ר שלמה הכהן מרדומסק - בעל 'חסד לאברהם'. {ראדאמסק - פולין}
 תרס"ט: רבי ירחמיאל משה ב"ר יחיאל יעקב האפשטיין מקאזניץ. {קאזניץ - פולין}
 תרס"ט: רבי יוסף חיים ב"ר אליהו מבגדד, בעל 'בן איש חי' ועוד. {באגדאד - עיראק}
 תר"פ: רבי חיים שפירא מפלאצק ב"ר שלום מפשיטיק הי"ד.
 תש"א: רבי יהושע אשר אורי אלחנן ב"ר יעקב צבי מקולביעל פוריסוב - בעל 'אמרי יהושע'. {ווארשא - פולין}
 תש"ד: רבי גבריאל ב"ר שמעון שלמה בן ציון געשטטר - אב"ד סאמבאטהעלי, בעל 'שפתי גבריאל'.
 תשנ"ח: רבי אברהם יחיאל ב"ר יוסף חיים פיש. {צפת}

י"ד אלול

סדר היום:

שלושים יום קודם חג הסוכות: חכמים הראשונים תיקנו בזמן שבית המקדש היה קיים שיתחילו הדרשנים לדרוש ברבים הלכות הרגל שלשים יום לפני הרגל, והיינו שמפורים ואילך ידרשו הלכות פסח, ומחמשה באייר ואילך ידרשו הלכות עצרת, ומי"ד באלול ואילך ידרשו הלכות החג, לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה, וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר

דברים הפוסלים את הקרבן, לפיכך תקנו חכמים לדרוש הלכות הרגל שלשים יום לפניו כדי להזכיר העם את הרגל שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן, ויהיה להם שהות כל שלושים יום'.
ימי עולם:
 תקמ"ט: רבי חיים יהודה אליעזר - אב"ד איזמיר, בעל 'שמחת יאודה'.
 תק"ס: רבי יצחק ב"ר אליקים גאטיניו - בעל 'בית ישחק', 'בית מועד'.
 תרי"ב: רבי ברוך מרדכי ב"ר אליעזר לייזער איזמיר [מלעמבריק] - אב"ד בוברויסק. {הר הזיתים}.
 תרכ"ז: רבי יוסף יאסקי ב"ר ישראל אשכנזי - אב"ד פודקמין, בעל 'אהל יוסף'.
 תרנ"ז: רבי משה ב"ר פינחס לייב פריידיגער מבדפעסט - בעל 'משה ידבר'.
 תרס"ד: רבי חיים יצחק אהרן ב"ר יהודה לייב רפפורט - רבה של וילקומיר, בעל 'עניני יצחק', 'כתר תורה', ועוד.
 תרע"ו: רבי צבי אריה ב"ר חיים שכנא גולדמן - בעל 'מוזה הרבים', 'חשבון פרטי המצוות'.
 תרפ"ב: רבי דוד ב"ר יוסף צבי קאמין - בעל 'בית דוד'. {הר הזיתים}

ט"ו אלול

סדר היום:

סוכה לשם חג: סוכה ישנה, שהיינו שעשאה קודם שיכנסו שלשים יום שלפני החג כשרה, ובלבד שיחדש בה דבר. אבל אם עשה את הסוכה בתוך ל', כיון ששואלים בהלכות החג קודם לחג ל' יום, סתמא לשם חג נעשית'.
ימי עולם:
 ש"ב: רבי משה ב"ר יצחק אלשקאר - בעל 'שו"ת מהר"ם אלשקר'.
 תפ"ז: רבי יוסף ב"ר שמעיה קובו - מרבני סאלוניקי, בעל 'גבעות עולם'.
 תקי"ח: רבי עקיבא איגר (הראשון) ב"ר שמחה בונים מפרשבורג - בעל 'משנת רבי עקיבא'. {פרעשבורג - סלאוויק}
 תקמ"ז: רבי יעקב קאפיל חסיד ב"ר נחמיה פיבל - תלמיד הבעש"ט. {טיסמניץ - אוקריינע}
 תרי"ז: רבי שמואל נחום ב"ר קהת גאסנבויר - רב בוונילוב ולזיענסק, בעל 'מגדל השן', 'היכלי שן', 'נבל עשור', 'דרושי חפץ'. {ליזענסק}
 תר"כ: רבי ניסים אברהם ב"ר רפאל אשכנזי - מרבני איזמיר, בעל 'נחמד למראה', 'דרש אברהם', 'נאה להודות'. {איזמיר}
 תרע"ה: רבי נחום ברנדווין מבורשטין ב"ר אלעזר מאוזיפולי - אדמו"ר מסטרטין, בעל 'אמרי טוב', 'אמרי חיים', ועוד. {סטניסלוב}
 תרפ"ד: רבי ישראל יעקב יוקל טייטלבוים מוואלאווא ב"ר שמואל מגארליץ - בעל 'היטיב איטיב'. {וואלאווא}
 תש"א: רבי חנוך העניך ב"ר שמחה ראובן אייגש - בעל 'מרחשת'. {וויילנא - ליטע}
 תש"ב: רבי אברהם יעקב ב"ר שמואל הלוי הורביץ מפרוביז'נא - בעל 'שו"ת צור יעקב'.

ט"ז אלול

ימי עולם:

שמ"ב: רבי יצחק ב"ר דוד הכהן שפירא - חותן מהר"ם מלובלין. {קראקא - פולין}
 תע"ב: רבי אברהם נפתלי הירש ב"ר משה הלוי שפיץ - אב"ד וורמיזא, בעל 'מלא רצון'.
 תרח"צ: רבי פינחס חיים ב"ר אברהם זאב הלוי הורוויץ

מגרוסוורדיין - בעל 'פתחא זוטא', 'בית פנחס'. {גראווארדיין - ראמעניע}
 תרצ"ט: רבי אלעזר מאיר ב"ר אברהם יהודה לייב שיפמאן - בעל 'אם לבניה'.
 תשכ"ח: רבי מסעוד יונה אדרעי - בעל 'השפת אמת'. {הר המנוחות - ירושלים}
 תשס"א - רבי אברהם אביגדור ב"ר יצחק יעקב דן נדא - האדמו"ר מסטרטקוב בני ברק. {הר המנוחות}

י"ז אלול

סדר היום:

תענית צדיקים: לפי גירסת השו"ע, יום זה הוא תענית צדיקים, שבו מתו מוציא דיבת הארץ.
 יום תחילת המלחמה הנוראה: ביום י"ז אלול תרצ"ט התחילה מלחמת העולם השניה, בה נפלו מליוני אחינו בני ישראל בכל ארצות אירופה, רוב מנין ובנין של גדולי הדור ההוא, ארץ אל תכסי דמם.

ימי עולם:

תי"ב: רבי נתן נטע ב"ר יצחק שפירא - המגיד מלובלין. {לובלין}
 תקמ"א: רבי שלמה ב"ר יחיאל שלם - מגדולי רבני סאלוניקי, בעל 'דברי שלמה', 'לב שלם', ועוד. {אמשטרדם}
 תק"ס: רבי יוסף יוסקא ב"ר יצחק הלוי מראוונא - בעל 'סוד יוסף', 'ליקוטי יוסף'. {ראוונא - אוקריינע}
 תרנ"ט: רבי דוד דוב ב"ר בנימין זאב טאוב - אב"ד דארבוינסק, בעל 'בנין דוד'. {דארבוינסק}
 תרס"ט: רבי הלל דוד ב"ר מנשה סתהון - בעל 'ארוכה ומרפא', ועוד. {חלב-סוריה}
 תרפ"ט: רבי יעקב קאפיל ב"ר אברהם יחזקאל רייך - אב"ד בודאפעסט. {בודאפעסט - אונגארין}

י"ח אלול

סדר היום:

י"ב ימים אחרונים של השנה: בחודש אלול הוא הענין של תשובה ולב נשבר, והוא בשנים עשר הימים שבין ח"י אלול עד ראש השנה. בשנים עשר יום אלו ההכנה היא בעריכת חשבון הנפש של שנים עשר ירחי השנה, יום לחודש יום לחודש. ח"י אלול הוא יום חשבון הנפש של חודש תשרי שעבר, ובשעת עריכת חשבון זה יש לזכור את כל ההחלטות שקיבל על עצמו בחודש תשרי, הן ב'סור מרע' והן ב'ועשה טוב', וכמה מההחלטות הללו אכן קויימו. באופן כזה צריך להיות חשבון הנפש גם בשאר שנים עשר ימי ההכנה, בכל יום לפי חודשי השנה'.
ימי עולם:
 שס"ט: רבי יהודה לוויא ב"ר בצלאל - המהר"ל מפראג - בעל 'גבורות ה'", 'נתיבות עולם', 'חידושי אגדות' על הש"ס, ועוד. {פראג - טשעכיי}
 שע"ג: רבי יצחק ב"ר אברהם חיות - בעל 'פני יצחק אפי רברבי'.
 תקמ"ו: רבי נח אברהם הלר מדולינא ב"ר רבי אהרן משה מסניאטיץ - בעל 'זריזותא דאברהם'. {סניאטיץ}
 תקס"ז: רבי צבי הירש ב"ר ישראל בנימין בושקו - אב"ד המבורג, בעל 'שו"ת תפארת צבי'. {אלטונא}
 תקצ"ז: רבי יוסף קצינלבוין מאוסטילא ב"ר מרדכי מנשכ"ז. {אוסטילא}
 תרמ"ט: רבי שמואל ב"ר אהרן עמאר השקדן, רבה של מקנס - בעל 'שו"ת דבר שמואל'. {מקנס}
 תרמ"ט: רבי עבדאללה ב"ר אברהם יוסף סומך - בעל 'זבחי צדק', ועוד. {באגדאד - עיראק}

הוספת פיצויים על איחור מלגת אברכי כולל

בכולל מבוקש ויוקרתי ידוע היה שאין כמעט חודשים שאין את המלגות המכובדות מתקבלות בזמן, אך גם בחודשים המעטים שהיה עיכוב במלגות הייתה הבטחה מראש שיקבלו תוספת במלגה כפיצוי על האיחור, אמנם יש לדון שיתכן שיש בפיצוי על איחור המלגות חשש ריביתי, שהתופסת ניתנת כ'אגר נטר' על הזמן שסכום המלגה נשאר האבר ראש כולל לאחר זמן התשלום, האם אכן יש בכך חשש ריביתי או שהדבר מותר:

תשובה: כתב הרמ"א (סימן קע"ו סעיף ו בשם תשובת הרשב"א ח"א סימן תקפ"ט וריב"ש סימן תק"ב) שמותר להרבות בנדונות חתנים. פירוש הדבר, שמותר לשווער להבטיח לחתנו נדוניה ולומר שכל שנה שיאחר ולא יתן את הנדוניה יוסיף עוד סכום, ואין בזה משום ריבית משום שעדיין לא חייב לו כלום אלא מתחייב מראש בצורה כזאת והכל נחשב כמתנה.

ויש לדון בגדר מלגת אברכי כולל, האם נחשב כמתנה בעלמא וא"כ יהיה מותר לתת תוספת במקרה של איחור וכדין נדונית חתנים, או שנחשב כדמי שכירות שניתן לאברכים בעבור לימודם, וא"כ זה חוב גמור ואסור להוסיף להם תוספת בעבור האיחור דנחשבים כפועל.

בשבט הלוי כתב (ח"ח סימן שט"ו) לענין האם אפשר לפטר אברך כולל באמצע הזמן, ומסיק שאי אפשר וז"ל "וטעמא דילי דודאי מי שתומך סתם ת"ח שילמדו בלי צורת כוללים ומיסדות של היום רק לשם תמיכת תורה בלבד, פשיטא דהת"ח רק נתמכה ולא נשכרים, אבל מי שנעשה מוסד או ראש כולל ומקבל ע"ז תמיכה ממקומות שונים וגם מחייתו ופרנסתו מזה כרגיל בזמננו, ובוחר לו אנשי כולל הנראים לו ראויים שישבו על התורה לפי סדר הלימוד והזמן, ועל ידם נתקיים המוסד, ומיסד או ראש הכולל מרוויח על ידם, ועבור זה נותן להם שכרם ודאי דדעת תורה נוטה דנידונים כפועלים שאי אפשר להפסיק משכורתם כשאין מוצאים לשכור למקום אחר כמבואר בשו"ע. ולענייננו שאין מוצאים באמצע הזמן כולל שיקבלם וא"כ אסור להפסיק מלאכת שמים שלהם באמצע אם לא ע"י פשיעה מצד בן הכולל עצמו שלא עמד בהתחייבות שלו" עכ"ל.

וכן כתב ר' משה שטרנבוך שליט"א בספרו תשובות והנהגות (ח"ג סימן תע"א אות ט' מביא את בשם הפתחי חושן, שמביא בשם הסבא קדישא מהרש"א אלפנדרי) לענין בל תלין, שאברכי כולל נחשבים כפועל ואם יש כסף למנהל הכולל לא מעביר בזמן לאברכים, יש צד לומר דעובר על בל תלין.

יש שרצו לתלות את דיון זה במחלוקת השנויה בחושן משפט (סימן פא ס"א) בין הקצות (ס"ק ט) והנתיבות (ס"ק ב') שחולקים האם כשאדם אומר למישהו שישלם לו כסף בעבור פעולה שממילא חייב לעשות כגון ללמוד עם בנו האם נחשב כפועל, דעת הנתיבות שאינו נחשב כפועל, ושיטת הקצות שנחשב כפועל ולנידון דיון, לדעת הנתיבות אברכי כולל לא יחשבו כפועלים ויהיה מותר להוסיף להם כשמאחר ולקצות יחשבו כפועלים ויהיה אסור להוסיף כשמאחר.

ולמעשה, בספר חלקת בנימין (ביאורים ד"ה מותר) מסיק שיש לדון אברכי כולל כפועלים וממילא אסור להוסיף על איחור, אולם הנתיבות שלום (אות ט"ז) מצדד להקל, וכותב שגם אם נפסוק שאברכי כולל יכולים לתבוע את ההנהלה ליתן את הקצבה בזמן הראוי, אך הכסף נחשב כמתנה שמתחייבים לתת בעבור הלימוד כמו שנדוניה נחשבת כמתנה שמתחייבים לתת בעבור החתונה, וכן נקט הגר"ן קרליץ (חוט שני פ"ז עמ' קי"ט) להלכה שהדבר מותר ואין חשש ריביתי.

העולה לדינא:

אסור להוסיף כסף בעבור איחור תשלומים בחוב של שכירות פועל, אולם לענין מלגת אברכי כולל הורו הפוסקים שיש להקל, משום שזהו ספק איסור ריביתי דרבנן, אולם יותר ראוי להנהיג שראש הכולל לא יתחייב מראש שעל כל איחור יתן פיצוי, אלא שבשעת התשלום הוא יוסיף מעצמו, ובאופן זה הדבר מותר לכתחילה.

מעשים שבכל שבת בכל בית יהודי שיש בו ילדים קטנים, והילדים רוצים לאכול או לשתות לפני קידוש והבדלה, ולא עוד אלא שהרבה פעמים הילדים לומדים בליל שבת לפני מעריב או שאומרים תהלים בזמן סעודה שלישית ומחלקים להם מיני מתיקה, והשאלה האם מותר להם לאכול בזמן שעדיין לא שמעו קידוש או הבדלה, או שמא אסור להם לאכול, וצריך למנוע מהם מלאכול ולשתות, וכל שכן שאסור לסייע להם ולתת להם בידים, וממילא יש להמנע מחלק להם דבר מאכל ומיני מתיקה בזמנים אלו, ואולי זה תלוי בגיל של הילד.

תשובה: ילד קטן אביו חייב לחנכו למצוות, וחיוב החינוך הוא בין במצוות דאורייתא ובין במצוות דרבנן בין במצוות עשה ובין במצוות לא תעשה, ובמצוות עשה זמן חיוב החינוך הוא בכל דבר לפי עניינו, והכל תלוי בחריפות ובידיעות הילד, וכמבואר בסוגיא במסכת סוכה (דף מ"ב.) שקטן היודע לנענע חייב בלולב, להתעטף חייב בציצית, לדבר אביו מלמדו תורה וכו', וכן הדין גם לגבי קידוש והבדלה וכמבואר במשנה ברורה (סימן שמ"ג ס"ק ג') שקטן היודע מענין שבת חייב להרגילו לשמוע קידוש והבדלה.

ולענין מצות לא תעשה בין דאור' ובין דרבנן, שיעור החיוב הוא בכל תינוק בזמן שהוא בר הבנה כשמבין שאומרים לו שאסור לעשות כן או לאכול וכדו', ובגדר 'בר הבנה' מצאנו ב' מהלכים, בשו"ת חקרי לב (או"ח סימן ע"ד"ה והנה ראיתי) ביאר שלאחר שאביו גוער בו יודע לפרוש מהאיסור גם שלא בפני אביו, והגר"ן קרליץ (חוט שני ח"ד פצ"ה ס"ק ב') ביאר שצריך שיבין שהסיבה שאסור לו לעשות זאת, הוא משום שליהודי אסור לעשות מעשה כזה, ולא משום שסתם מונעים ממנו לעשות כן. ולמעשה שיעור גיל זה הוא בגיל שנתיים שלש. (הערת הגר"ן נויברט קונטרס חינוך הבנים למצות סעיף לח"ח).

ועל פי המתבאר כשנבוא לדון האם מותר לילד קטן בגיל שלש לאכול או לשתות לפני קידוש היה צריך לכאורה להיות אסור, דכיון שהילד הוא בר הבנה, ובפרט ילד גדול יותר, שמחויב כבר בקידוש והבדלה, אלא שבכל זאת מבואר בפוסקים שמותר לקטן לאכול ולשתות לפני קידוש בין בקידוש היום ובין בקידוש הלילה, (מגן אברהם ס"ו רס"ט ס"ק א') שו"ע הרב סימן רס"ט סעי' ג') וכן קודם הבדלה, ובמגן אברהם (סימן רס"ט ס"ק א') מבאר דין זה, על פי דברי הרשב"א והר"ן שכיין שהאכילה והשתיה הם לצורך הקטן, ככה"ג לא אסור לקטן לאכול ולשתות, ואפילו שמצאנו בכמה מקומות שגם בדברי מאכל ושתייה אסור להאכיל לקטן, זה רק במאכל שאסור מצד עצמו, וכגון נבילה וטריפה וכיוצא"ב, משא"כ קודם קידוש, שאינו אסור אלא מחמת הזמן, (וכעין חילוק זה מבואר בתוס' פסחים דף ק"ו: ד"ה אישתלי) בזה אין איסור לקטן לאכול, וכמו שמצאנו לגבי יום הכיפורים שמאכילים קטן אפילו אם אין בו חשש סכנה אם יתענה.

ומוסף המגן אברהם שלא רק שאין איסור לקטן לאכול קודם קידוש, אלא שאסור לענותו, וכמו שמבואר בסימן תרט"ז (ס"ב) שאסור לענות קטנים בינים כיפורים, ואפילו שלגבי יום הכיפורים שהעניו הוא זמן ממושך, ומשא"כ לגבי קידוש זה ביום מועד, בכל זאת המגן אברהם מדמה את הדברים, ואולי משום שלגבי יום הכיפורים מבואר ברבינו מנוח (הר"ד במשנ"ב סימן תרט"ז ס"ק י"ד) שאין מענין קטן פחות מבן ט' אפילו לחינוך שעות, ולכן הבין המגן אברהם שכמו שלגבי יום הכיפורים אין מענין את הקטן פחות מבן ט' כלל, ה"ה לגבי קידוש אין מענין את הקטן כלל.

ולכאורה כיון שהמגן אברהם מדמה את הנידון של קידוש לאכילה ביום הכיפורים, והרי שם מבואר שרק עד גיל תשע אין מענין אותו-ואפילו לעניו שעות וכנ"ל, אבל קטן מבן תשע שנים כבר מחננין אותו לשעות לפי כוחו וכמבואר שם בשו"ע, וא"כ לכאורה ה"ה לגבי קידוש והבדלה, מגיל תשע יש לחנכו שלא לאכול ולשתות קודם קידוש, ואולי יש חילוק, משום שביום הכיפורים החינוך הוא למצוה דאור', ולכן מגיל תשע מענין אותו לשעות, משא"כ לגבי אכילה קודם קידוש שאין איסורו אלא מדרבנן, אפילו מגיל תשע אין מענין אותו כלל, וחילוק נוסף מבואר בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סימן ב"ז) שביום הכיפורים כל היום אסור באכילה ובשתיה, משא"כ בשבת שמצד היום מותר באכילה ושתייה, ורק 'אריה דרביע עלייהו' שאסור לאכול ולשתות קודם קידוש, בזה האיסור יותר קל, ואין למונעו כלל אפילו מגיל תשע.

ועדיין נשאר לדון עד איהו גיל יכול הילד לאכול לכתחילה קודם קידוש והבדלה, ולא מסתבר שעד יום הבר מצוה יאכל וישתה, ובשו"ת אור לציון (שם) כותב שבודאי ככל שהילד גדל יש להרגילו ולחנכו להימנע מאכילה ושתייה קודם קידוש ובפרט במיני ממתקים אם כי כאמור מעיקר הדין ליכא איסור בזה ובפרט כשמציץ לו הרעב או הצמא.

ומצאנו מחלוקת מעניינת לגבי אכילת מיני מתיקה, דעת האור לציון (שו"ת ח"ב פמ"ז אות ו') שגם זה מותר לקטן לאכול, אמנם מאידך דעת הגר"ש אלישיב (קונטרס חינוך הבנים שעל ידי כולל אברכים רחובות סכ"ה) שמותר לתת דוקא אוכל שמשביע, אבל מיני מתיקה בלבד אסור.

העולה לדינא:

מותר לתת לילד קטן לאכול ולשתות קודם קידוש והבדלה, ואסור לענות אותו, וככל שהילד כבר גדול יש להרגילו להימנע מזה.

תגובות והערות

תגובות והערות שהתקבלו במערכת

שלום רב, החברותא שלי בכולל הביא הגליון שלכם, ובכולל דנו גדולי התלמידי חכמים בזה. והנה הגאון ר' מרדכי אייזנר שליט"א הגיב על מאמרו של הרב שלמה ברגשטיין, דברכת המזון שאני שהוא בודאי סילוק הדעת גמור, וציינן להגמרא חולין דף פו סעי' פו ריש ע"א. וגם בתוס' שם, שאגב הם המקור לשו"ע סימן קע"ח ס"ו.

ועכשיו אציין עוד משהו בדין מכירת הרכב למחלל שבת שדן בזה הגאון הגדול רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, רשום אצלי על הגליון בש"ך שם לענין גם בשו"ת בית שלמה ח"א א"ח סימן לח שגם כן חולק על הדגמ"ד. ולענין גם במ"א קסג סק"ב ובפמ"ג בא"א שם, בסימן שמו ס"ק ד במ"א ובמ"ב סק"ז שם. וכן בסימן תמד פמ"ג א"א סק"ז דאין ליתו חמץ לומר בשעה חמישית משום לפני עור.

בנוגע להשאלה של הלכות רבית להרב הולצמן שליט"א חשבתי, ורק מחשבה, לא הספקתי לדון עם חבר, אם במקרה מיוחד הזה [שעומד בקופה ואין לו מזומן ובתשלומים יש חשש ריביתי] יש לדון משום כבוד הבריות, דברבנן בקום ועשה, וישי לענין בה' ציצית סימן יג סעיף ג. בברכת הצלחה רבה בבירור שמעתתא אליבא דהילכתא. וכל טוב סלה.

חיים אליעזר באדנער
לונדון - חבר כולל ראבינו

אַלְדָּנוֹת

לְעֵלְמֵנוּ עֲשֵׂת

פְּרֻשַׁת פִּי תְּהוֹא

כס"ד, ג' אלול רנ"ט

הַכְנָסַת כֶּשֶׁהוּא אוֹמֵר מְזֻמְרֵי תְּהִלִּים תוֹךְ כְּדֵי שֶׁהוּא מְצַפֶּה וּמֵאֲמִין בְּהַשִּׁי"ת שְׂאֲכֹן יִבִּיא אֵלָיו סָכּוּם זֶה שֶׁל עֲשֵׂרֵת אֲלָפִים רוּבֵל.

עָבְרוּ יָמִים וְחָלְפוּ שְׁבוּעוֹת. הַפְּרוּטוֹת הָאֲחֻרוֹנוֹת כָּבֵר כְּלוּ מִן הַפִּי. לֹא הָיָה לָחֶם בְּבֵית. וְהָאִישׁ עוֹדֵנוּ עוֹמֵד בְּבִטְחוֹנוֹ שֶׁהַכֶּסֶף יִגִּיעַ לְיָדוֹ. אוֹלָם כֶּשֶׁהָרַעַב הַמְּמָשִׁי הַחֵל לְהִצִּיק לוֹ וּלְבָנֵי בֵיתוֹ, הָאִיצָה בּוֹ אֲשֶׁתוֹ לָלֶכֶת אֶל רַבִּי יִשְׂרָאֵל וּלְשָׂאֵל אֶת פִּיו: מִפְּנֵי מָה עֵדִין לֹא נִתְקִימָה הַבְּטָחָתוֹ אוֹדוֹת עֲשֵׂרֵת אֲלָפִים הַרוּבֵלִים? הֲרִי רַבִּי יִשְׂרָאֵל נָטַל עַל כָּף אַחֲרֵיָו וְאָם כֶּף הֲרִי הוּא כְּעָרַב מִמֶּשׁ.

רַבִּי יִשְׂרָאֵל הִקְשִׁיב בְּמִנוּחָה לְדַבְרֵי הַטִּיחַ. לְאַחַר מִכֵּן הוּא אָמַר לוֹ שֶׁהוּא עֲצָמוּ עֵדִין מֵאֲמִין בְּזֶה בְּאֲמוּנָה שְׁלֵמָה, וְאֵינְנוּ חוֹזְרֵי מֵאֲחֻרָיִו. אוֹלָם אִם קֶצֶרָה סְבֻלָּנוֹתוֹ שֶׁל הַטִּיחַ לַחֲכוֹת לְכֶסֶף הַמְּבֻטָח, הִנֵּה הוּא מוֹכֵן לְקִנּוֹת אֲצֻלוֹ אֶת הַהֲבֻטָּחָה. הִנֵּה יֵשׁ בְּרִשְׁוֹתוֹ עֵתָה סָכּוּם שֶׁל חֲמִשָּׁת אֲלָפִים רוּבֵל וְהוּא מְסַפֵּם לְתַתֵּם לוֹ תְּמוּרַת עֲשֵׂרֵת הָאֲלָפִים הַמְּבֻטָּחִים לוֹ.

הַטִּיחַ שָׂמַח מְאֹד עַל הָעֶסֶק הַזֶּה וּמִיד נָאוֹת לוֹ. כִּיּוֹן שֶׁכֵּן פָּנָה אֵלָיו רַבִּי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ: כִּלְכֹךְ לָךְ לְטִיחֹתְךָ! אִם אֵתָה מוֹכֵן לְהַחֲלִיף אֶת עֲשֵׂרֵת הָאֲלָפִים רוּבֵל בְּחֲמִשָּׁת אֲלָפִים רוּבֵל, הֲרִי זֶה הוֹכְחָה בְּרוּרָה שֶׁבְּטַחְחוֹנְךָ בְּהַשִּׁי"ת אֵינְנוּ שְׁלֵם וּמְלֵא, וְלָכֵן לְעוֹלָם לֹא תִשָּׁיג אֶת עֲשֵׂרֵת אֲלָפֵי הַרוּבֵלִים לָהֶם אֵתָה מַחֲפָה.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

אִךְ דְּהֶעֱנִין הוּא כְּמוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל דּוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תהלים כג ו) 'אִךְ טוֹב וְחֹסֵד יִרְדְּפוּנִי' וְגו', וְהִינֵנוּ, פִּי לְפַעְמִים אָדָם בּוֹרַח מִן הַטּוֹב מִחֲמַת קֶצֶר דַּעְתוֹ, שְׂאִינוּ יוֹדַע אִם הוּא טוֹב, וְלָכֵן הִתְפַּלֵּל דּוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה: 'אִךְ טוֹב וְחֹסֵד יִרְדְּפוּנִי', שֶׁהֵם יִרְדְּפוּ אַחֲרַי וְיִשָּׁיגוּ אוֹתִי אִךְ שְׂאִינוּ יוֹדַע לְרַדֵּף אַחֲרֵיהֶם, וְהוּא שְׂמַרְמֵז 'וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַשִּׁיגָךְ', וְהִבְנוּ.

בְּטַחְחוֹן אֲמִיתִי

מַעֲשֵׂה בְטִיחַ אֶחָד שֶׁהִקְשִׁיב לְדַרְשׁוֹתַי שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי יִשְׂרָאֵל מְסַלֵּט זֵיע"א. הַדְרָשָׁה עֶסְקָה בְּעִנְיַי אֲמוּנָה וּבְטַחְחוֹן, וְגַם רַבִּי יִשְׂרָאֵל עֶסֶק בְּעִנְיַנִּים אֵלוֹ שֶׁבָּהֶם אֲנוּ דָּנִים, שְׂאִם אָדָם יֵאֲמִין וְיִבְטַח בְּהַשִּׁי"ת, בְּוֹדָאֵי שֶׁהַשִּׁי"ת יִזְמֵן לוֹ אֶת כָּל צְרָכָיו מִבְּלִי שֶׁהוּא יוֹדֵק לְעַבֵּד לְפָרְנֶסְתוֹ.

אַחַר הַדְרָשָׁה נִגַּשׁ הַטִּיחַ אֶל רַבִּי יִשְׂרָאֵל וְשָׂאֵל אוֹתוֹ: הֲאִם זֶה הַלֶּכֶה לְמַעֲשֵׂה? הֲאִם הוּא יָכוֹל לְהֵאֲמִין בְּלֵב שְׁלֵם שֶׁהַשִּׁי"ת יִזְמֵן לוֹ עֲשֵׂרֵת אֲלָפִים רוּבֵל, וְהַסָּכּוּם כְּלוּ אֲכֹן יִגִּיעַ לְרִשְׁוֹתוֹ? זְקוּיָה אֲנִי לְכֶסֶף גְּדוֹל זֶה עָבוּר חֲתַנְתָּ בְּתֵי שִׁתְתִּיקִים בְּקִרְוֹב, וּמִבְּקֶשׁ אֲנִי לְסַמֵּךְ עַל הָאֲמוּנָה כְּדֵי לְקַבֵּלֵם.

רַבִּי יִשְׂרָאֵל הִנְהוּן בְּרֵאשׁוֹ לְחִיּוֹב וְאָמַר לוֹ: עָלֶי וְעַל צְוָרָאֵי: לּוֹקַח אֲנִי אַחֲרֵיָו מְלֵאָה שְׂאִם אֲכֹן תְּבַטַּח בְּהַ' שִׁימְצִיא לָךְ עֲשֵׂרֵת אֲלָפִים רוּבֵל, וְתֵהָא זֶה אֲמוּנָה שְׁלֵמָה וּפְשׁוּטָה, הֲרִי שְׂבוּדָאֵי תִשָּׁיג אוֹתָם עַד הַפְּרוּטָה הָאֲחֻרוֹנָה.

הַטִּיחַ קִבֵּל אֶת הַדְּבָרִים. עָזַב אֶת עְבוֹדָתוֹ, וְהַחֵל יוֹשֵׁב כָּל הַיּוֹם בְּבֵית

פֶּתַח פִּיךָ לְאֵלִים

וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךְ וְגו' (כח, ב).

עַל הַפְּסוּקִים (דברים כח א-ב): 'וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךְ הַיּוֹם וְנִתְּנָה ה' אֱלֹקֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ. וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךְ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ'.

פֶּרֶשׁ בְּסִפְר 'בֵּית אֲשׁוּר' בְּהַקְדָּם הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהָיָה אֲצֵל הַרְה"ק רַבִּי לׁוֹי יִצְחָק מְבַרְדִּיטְשׁוֹב זֵיע"א, בְּעַל 'קְדֻשַׁת לׁוֹי', אֲשֶׁר פֶּעַם אַחַת פָּגַע בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה רֶץ בְּדֶרֶךְ בְּהֵלָה גְּדוֹלָה. שְׂאֵלוֹ הַקְּדֻשַׁת לׁוֹי: לְהִיכֵן אֵתָה רֶץ? נַעֲנֶה הָאִישׁ וְאָמַר: אֲנִי רֶץ אַחַר פְּרֻנְסַת! תֵּהָה הַקְּדֻשַׁת לׁוֹי וְשָׂאֵלוֹ: מִנֵּן לָךְ שֶׁהַפְּרֻנְסָה שְׁלָךְ הִיא מְצוּיָה מְלֻפְנֵיךָ, שְׂאֵתָה רֶץ אַחֲרֵיךָ לְהַשִּׁיגָה, שְׂמָא הַפְּרֻנְסָה שְׁלָךְ מֵאֲחֻרָיָה, וְכִשְׂאֵתָה רֶץ קְדִימָה אֵתָה לְמַעֲשֵׂה בּוֹרַח וּמִתְרַחֵק מִמֶּנָּה?!

וּבְזֶה מוֹכֵן לְשׁוֹן הַפְּסוּק 'וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךְ', וְהִינֵנוּ, שִׁישיגוּ הַבְּרָכוֹת אֶת הָאָדָם כֶּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וּבְמִקְוֹמוֹ, בְּכַח הָאֲמוּנָה וְהַבְּטָחָה, וְלֹא שִׁיטְרוּצֵץ אַחֲרַי פְּרֻנְסָתוֹ, כֶּשֶׁבְּזֶה יִתְכַן כִּי אֲדַרְבֶּה הוּא מִתְרַחֵק מִפְּרֻנְסָתוֹ.

וְכֶךְ כֶּתַב הַרְה"ק רַבִּי מִשֵּׁה חַיִּים אֲפָרִים מְסֻדְיָלְקוֹב זֵיע"א בְּסִפְרוֹ 'דְּגַל מַחֲנֶה אֲפָרִים': 'וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךְ'. צְרִיךְ לְהִבִּין זֶה שְׂאִין לוֹ בְּאוּר, לְכָאוּרָה הָיָה רָאוּי לוֹמַר לְהַפְּךָ שֶׁהוּא יִשָּׁיג אֶת הַבְּרָכוֹת וְלֹא שֶׁהַבְּרָכוֹת יִשָּׁיגוּ אוֹתוֹ.

חִידוֹן אֲלָדָנוֹת - נוּשָׂא פְּרֻסִים - הִיכֵן נֵאֲמַר בְּפְרֻשַׁתְנוֹ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּסִיד?

פְּתָרוֹן הַחִידָה - פְּרֻשַׁת הַעֲלוֹתְךָ:

ש. מִיָּהֵם שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים שְׂמוּפִיעִים בְּפְרֻשַׁתְנוֹ אִךְ אֵינֶם מוֹזְכָּרִים שׁוֹב בְּשׁוּם מְקוֹם בְּתַנ"ךְ? ת. אֲלֹדֵד וּמִידֵד, שְׁנַיִם מְשַׁבְּעִים הוֹקֵנִים שֶׁנִּבְחָרוּ לְעוֹזֵר לְמֹשֶׁה, הַתְּחִילוּ לְהַתְּנַבֵּא בְּאוֹפֵן בְּלִתי צְפוּי בְּמַחֲנֶה (בְּמַדְבָּר י"א כו-כז), וְהֵם לֹא מוֹזְכָּרִים שׁוֹב בְּתַנ"ךְ כּוֹל.

שֵׁם הַזּוֹכָה בְּסִידוֹר מִתִּיבַת מַנְחָה מְעֵרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדְר"?

פְּרֻשַׁת הַעֲלוֹתְךָ:

הַרְבַּ וְלָמַן בְּרוּךְ שֶׁאֵהֵן מְשַׁכְּנַת רֵמוֹת ג' יְרוּשָׁלַיִם.

פְּתָרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכָה, יְפֻרְסָמוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים

הַפּוֹתְרִים נְכוֹנָה יִכְנָסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה עַל סִידוֹר מִתִּיבַת מַנְחָה מְעֵרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדְר".

אֵת הַפְּתָרוֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוּחַ אֵלֵינוּ עַד לְיוֹם שְׁנֵי

לְמַסְפַּר פֶּקֶס: 077-470-26-81

אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוֹב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטַלְפוֹן.

בְּרֵאשׁ הַדָּף לְצִיּוֹן "עָבוּר חִידוֹן לְנוֹעַר".

קוד הקורא אלול

מרגלויות יקרות ואבני חושן
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון מאוצרות תורת החסידות
משובצות זהב ומסודרות על

חודש אלול • ראש השנה

מוטיבאה

לשמיעת השיעורים
קו "מחזברים"
02-803-9999

תמונות כלי הכסף באדיבות הצורפים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים